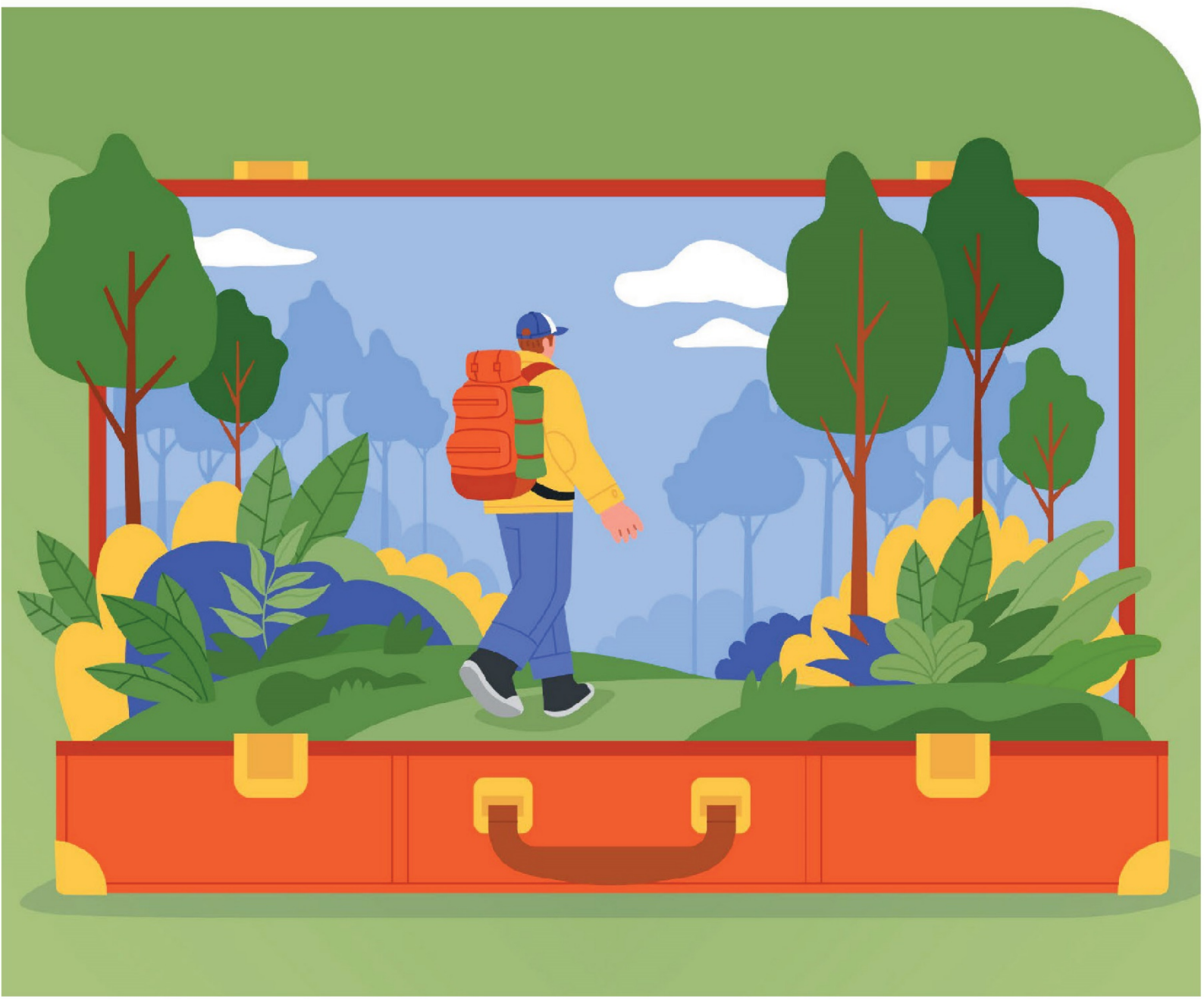

คู่มือแนวทางการดำเนินงาน และตัวอย่างการปฏิบัติที่ตามเกณฑ์ การประเมินสำหรับมาตรฐาน แหล่งท่องเที่ยวยั่งยืน

เสนอ องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของเยอรมัน (GIZ)

จัดทำโดย สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ)

7 สิงหาคม 2569

สารบัญ

1	บทนำ.....	4
1.1	ที่มาและความสำคัญ.....	4
1.2	เกณฑ์การประเมินสำหรับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืน.....	5
1.3	คู่มือแนวทางการดำเนินงานและตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีตามเกณฑ์การประเมิน สำหรับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืน	6
1.3.1	ความหมายและขอบเขตของแหล่งท่องเที่ยวในคู่มือ.....	6
1.3.2	กลุ่มเป้าหมายของคู่มือ	7
1.3.3	แนวทางการใช้คู่มือและการจัดกลุ่มเนื้อหาตามการดำเนินงาน	8
2	แนวทางการดำเนินงานและตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีตามเกณฑ์การประเมินสำหรับ มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืน.....	12
2.1	การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ ธรรมนูญ และติดตามผลการบริหาร จัดการแหล่งท่องเที่ยว	12
2.1.1	ที่มาและความสำคัญ.....	12
2.1.2	ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดี	12
2.1.3	ฐานข้อมูลผู้ให้บริการ.....	17
2.1.4	ผลลัพธ์จากการดำเนินงาน	18
2.1.5	การเชื่อมโยงกับเกณฑ์โรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	18
2.2	การส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น การพัฒนาผู้ประกอบการ และการกระจาย ประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม	27
2.2.1	ที่มาและความสำคัญ.....	27
2.2.2	ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดี	27
2.2.3	ฐานข้อมูลผู้ให้บริการ.....	30
2.2.4	ผลลัพธ์จากการดำเนินงาน	32
2.2.5	การเชื่อมโยงกับเกณฑ์โรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	32

2.3	การมีส่วนร่วมของชุมชน การคุ้มครองสิทธิ ความเสมอภาค และการสืบสานอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	43
2.3.1	ที่มาและความสำคัญ.....	43
2.3.2	ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดี	43
2.3.3	ฐานข้อมูลผู้ให้บริการ.....	46
2.3.4	ผลลัพธ์จากการดำเนินงาน	47
2.3.5	การเชื่อมโยงกับเกณฑ์โรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	48
2.4	การบริหารจัดการนักท่องเที่ยว คุณภาพประสบการณ์ ความปลอดภัย และการสื่อสารอย่างรับผิดชอบ	56
2.4.1	ที่มาและความสำคัญ.....	56
2.4.2	ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดี	56
2.4.3	ฐานข้อมูลผู้ให้บริการ.....	60
2.4.4	ผลลัพธ์จากการดำเนินงาน	62
2.4.5	การเชื่อมโยงกับเกณฑ์โรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	62
2.5	การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการสิ่งแวดล้อม มลพิษ ของเสีย และการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	70
2.5.1	ที่มาและความสำคัญ.....	70
2.5.2	ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดี	70
2.5.3	ฐานข้อมูลผู้ให้บริการ.....	77
2.5.4	ผลลัพธ์จากการดำเนินงาน	79
2.5.5	การเชื่อมโยงกับเกณฑ์โรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	79
3	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	88
3.1	บทสรุปภาพรวม	88
3.2	ข้อเสนอแนะสำหรับการนำคู่มือไปใช้	88
4	บรรณานุกรม.....	90

1 บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันไม่ได้มุ่งเพียงเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวหรือสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชุมชน วัฒนธรรม และทรัพยากรของพื้นที่ควบคู่กันไปด้วย เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวไม่ได้หมายถึงเพียงพื้นที่สำหรับรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่เป็นระบบที่มีองค์ประกอบหลากหลาย ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ผู้ประกอบการ ชุมชนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต่างมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อกันอย่างใกล้ชิด ดังนั้น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อพื้นที่โดยรวม ไม่ใช่พิจารณาเฉพาะมิติทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับมุมมองในระดับสากลที่อธิบายว่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องคำนึงถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมทั้งในปัจจุบันและระยะยาว พร้อมทั้งเน้นความสำคัญของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในฐานะกลไกสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาเกิดความสมดุลและต่อเนื่องได้จริง¹

ภายใต้แนวคิดดังกล่าว สภาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (Global Sustainable Tourism Council: GSTC) ได้พัฒนาเกณฑ์สำหรับแหล่ง

ท่องเที่ยว (GSTC Destination Criteria) ขึ้นเป็นกรอบอ้างอิงขั้นต่ำสำหรับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยครอบคลุม 4 มิติหลัก ได้แก่ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม ผลกระทบด้านวัฒนธรรม และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม² ซึ่งในบริบทของประเทศไทย กรมการท่องเที่ยว ได้นำแนวคิดและหลักการจากมาตรฐานสากลดังกล่าวมาประยุกต์ใช้และพัฒนาเป็นเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับประเทศ ภายใต้แนวทางของเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ โครงสร้างการบริหารจัดการ และศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย แนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไม่อาจขับเคลื่อนโดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของหลายภาคส่วนในระดับพื้นที่ ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ ชุมชน และหน่วยงานสนับสนุนอื่น ๆ ควบคู่กับการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและมีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรของพื้นที่ เพื่อให้การท่องเที่ยวสามารถสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมไปพร้อมกับการรักษาคุณค่าทางสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน แม้จะมีการกำหนดเกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวไว้อย่างชัดเจนในระดับสากล แต่การนำเกณฑ์ดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติจริงในระดับพื้นที่ ยังคงเป็นความท้าทายสำคัญเนื่องจากหลายประเด็นต้องอาศัยการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วน ตลอดจนการปรับใช้ให้

1 "Sustainable Development," accessed March 18, 2026, <https://www.untourism.int/sustainable-development>.

2 "GSTC-Destination-Criteria-v2.0-with-SDGs.Pdf," n.d., accessed March 18, 2026, <https://www.gstc.org/wp-content/uploads/GSTC-Destination-Criteria-v2.0-with-SDGs.pdf>.

สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ ด้วยเหตุนี้ ผู้ปฏิบัติงานอาจมีข้อจำกัดในการตีความเกณฑ์การกำหนดลำดับการดำเนินงาน การจัดทำคู่มือแนวทางการดำเนินงานและตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีตามเกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยว จึงมีความสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างกรอบเกณฑ์กับ

การปฏิบัติจริง โดยช่วยอธิบายบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอแนวทางพร้อมตัวอย่างที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง เพื่อสนับสนุนให้การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีระบบ สอดคล้องกับแนวทางสากล และสามารถขับเคลื่อนความยั่งยืนได้ในระยะยาว

1.2 เกณฑ์การประเมินสำหรับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืน

เกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเป็นกรอบแนวทางที่จัดทำขึ้นเพื่อสนับสนุนการยกระดับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมุ่งส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวได้อย่างเป็นระบบ มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสามารถสร้างสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์คุณค่าของพื้นที่ในระยะยาว ทั้งในมิติสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ทั้งนี้ เกณฑ์ดังกล่าวจัดทำขึ้นในรูปแบบคำอธิบายมาตรฐานการประเมินสำหรับ

แหล่งท่องเที่ยว พ.ศ. 2568 ซึ่งอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมการท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นกรอบสำหรับการประเมินและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีการดำเนินงานที่ชัดเจน เป็นระบบ และสอดคล้องกับแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เกณฑ์ดังกล่าวยังมีบทบาทสำคัญในการช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถเชื่อมโยงการทำงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ ชุมชน และภาคประชาสังคมได้อย่างเหมาะสม ภายใต้กรอบการทำงานร่วมกันที่คำนึงถึงทั้งการพัฒนา การอนุรักษ์ และการจัดการผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในระยะยาว โดยภาพรวมของเกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังตาราง 1

ตารางที่ 1 ภาพรวมโครงสร้างของเกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยว

หมวด	ชื่อหมวด	สาระสำคัญโดยสังเขป
1	การจัดการแหล่งท่องเที่ยว	มุ่งเน้นการวางระบบและโครงสร้างการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การจัดทำแผนการพัฒนา การมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้อง การจัดการการรับภาระและความเสี่ยงของแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการดำเนินงานภายใต้หลักจริยธรรมและธรรมาภิบาล
2	ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจและสังคม	ให้ความสำคัญกับการสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม ควบคู่กับการลดและป้องกัน

หมวด	ชื่อหมวด	สาระสำคัญโดยสังเขป
		ผลกระทบเชิงลบทางสังคม รวมถึงส่งเสริมบทบาทของภาคธุรกิจในการสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
3	ความยั่งยืนด้านวัฒนธรรม	ครอบคลุมการจัดการความยั่งยืนด้านวัฒนธรรม การอนุรักษ์คุณค่า อัตลักษณ์ และมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ รวมถึงการป้องกันผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมที่อาจเกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว
4	ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม	ครอบคลุมการจัดการสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและชีวทัศน์ การจัดการทรัพยากร การจัดการมลพิษและของเสีย การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการส่งเสริมบทบาทของภาคธุรกิจในการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

จากโครงสร้างดังกล่าวจะเห็นว่า เกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวมีขอบเขตครอบคลุมการดำเนินงานของแหล่งท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน ตั้งแต่การกำหนดนโยบายและระบบบริหารจัดการภายใน การสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง การดูแลผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ของเสีย และความเสียหายจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดังนั้น เกณฑ์ดังกล่าวจึงไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะการอนุรักษ์ทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังสะท้อนแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนอย่างเป็นองค์รวม

1.3 คู่มือแนวทางการดำเนินงานและตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีตามเกณฑ์การประเมินสำหรับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืน

1.3.1 ความหมายและขอบเขตของแหล่งท่องเที่ยวในคู่มือ

ในคู่มือฉบับนี้ คำว่า แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง พื้นที่ท่องเที่ยวที่มีระบบบริหารจัดการ มีผู้รับผิดชอบหรือกลไกดูแลพื้นที่ และมีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายร่วมกันดำเนินงาน เช่น หน่วยงานภาครัฐ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน ผู้ประกอบการ และภาคีที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวในความหมายของคู่มือนี้จึงไม่ได้จำกัดเฉพาะสถานที่ท่องเที่ยวรายจุดเท่านั้น แต่ครอบคลุมพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีองค์ประกอบหลายส่วนเชื่อมโยงกัน ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ชุมชน การบริการ โครงสร้างพื้นฐาน นักท่องเที่ยว และระบบการบริหารจัดการพื้นที่ และเพื่อให้เข้าใจขอบเขตของคำว่าแหล่งท่องเที่ยวได้ชัดเจน ควรแยกความแตกต่างระหว่างจุดดึงดูดทางการท่องเที่ยว (Attraction) และพื้นที่ปลายทางการท่องเที่ยว

(Destination) กล่าวคือ จุดดึงดูดทางการท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่หรือกิจกรรมเฉพาะแห่งที่เป็นเหตุให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือน เช่น วัด น้ำตก ชายหาด พิพิธภัณฑ์ ตลาด หรือกิจกรรมท่องเที่ยวเฉพาะรายการ ส่วนพื้นที่ปลายทางการท่องเที่ยว หมายถึง พื้นที่ท่องเที่ยวในภาพรวมที่ประกอบด้วยจุดท่องเที่ยวหลายแห่ง รวมถึงระบบบริการ การเดินทาง ชุมชน ผู้ประกอบการ และกลไกบริหารจัดการพื้นที่ ทั้งนี้ ขอบเขตของแหล่งท่องเที่ยวในคู่มือฉบับนี้จึงอาจครอบคลุมได้หลาย

ระดับ เช่น เทศบาลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Municipalities) ที่บริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวโดยตรง พื้นที่คุ้มครอง (Protected Areas) เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรือเขตอนุรักษ์ทางทะเล แหล่งท่องเที่ยวเอกชน (Private Destinations) ที่มีเจ้าของหรือผู้ประกอบการดูแลพื้นที่อย่างเป็นระบบ รวมถึงเกาะและภูมิภาค (Islands and Regions) ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะและมีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับพื้นที่

1.3.2 กลุ่มเป้าหมายของคู่มือ

คู่มือฉบับนี้จัดทำขึ้นสำหรับหน่วยงาน องค์กร และบุคคลที่มีบทบาทในการบริหารจัดการและยกระดับแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืน โดยมีกลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่

- หน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ที่มีความประสงค์จะพัฒนาและยกระดับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเข้าสู่กระบวนการประเมินหรือขอรับรองมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ผู้บริหารพื้นที่คุ้มครอง คณะกรรมการหรือองค์กรบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน และผู้ประกอบการที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวเอกชน โดยสามารถใช้คู่มือเพื่อประเมินสถานะเบื้องต้น วางแผนการดำเนินงาน กำหนดผู้รับผิดชอบ และเตรียมข้อมูลหรือหลักฐานประกอบการประเมิน

- ผู้ให้คำปรึกษาด้านการท่องเที่ยวสีเขียว (Green Coach) ภายใต้โครงการ Thailand Green Tourism Plan ซึ่งมีบทบาทในการให้คำแนะนำ ถ่ายทอดความรู้ และสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวในการนำเกณฑ์ไปประยุกต์ใช้ โดยสามารถใช้คู่มือเป็นกรอบสำหรับวิเคราะห์ช่องว่างในการดำเนินงาน เสนอแนวทางปรับปรุง ติดตามความก้าวหน้า และเตรียมความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมิน

นอกจากนี้ คู่มือยังสามารถใช้เป็นเอกสารอ้างอิงสำหรับหน่วยงานภาครัฐ ภาควิชาการ ผู้ประกอบการ ชุมชน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและสนับสนุนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับพื้นที่

1.3.3 แนวทางการใช้คู่มือและการจัดกลุ่มเนื้อหาตามการดำเนินงาน

คู่มือแนวทางการดำเนินงานและตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีตามเกณฑ์การประเมินสำหรับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืนฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อสนับสนุนการนำเกณฑ์การประเมินไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และภาคีที่มีบทบาทในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว สามารถเข้าใจสาระสำคัญของเกณฑ์ เห็นความเชื่อมโยงระหว่างข้อกำหนดกับภารกิจ และกลไกการทำงานในพื้นที่ ตลอดจนนำไปใช้ในการประเมินสถานะ วางแผน กำหนดผู้รับผิดชอบดำเนินงาน ติดตามผล และปรับปรุงการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

ด้วยเหตุนี้ จึงได้กำหนด**แนวทางการจัดกลุ่มเกณฑ์ใหม่ตามด้านการดำเนินงานหลักของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว** เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการทำงานจริงในระดับพื้นที่ และเอื้อต่อการนำไปใช้ได้สะดวกยิ่งขึ้น โดยจัดเป็นกลุ่มสำคัญ ได้แก่

กลุ่มที่ 1 การบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ ธรรมาภิบาล และการพัฒนาองค์กร

กลุ่มที่ 2 การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และการกระจายประโยชน์อย่างเป็นธรรม

กลุ่มที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชน สิทธิความเท่าเทียม และความยั่งยืนทางวัฒนธรรม

เนื่องจากในทางปฏิบัติ แหล่งท่องเที่ยวมักดำเนินงานผ่านหน่วยงานและภาคีที่มีบทบาทแตกต่างกัน ทั้งด้านนโยบาย การบริหารจัดการ นักท่องเที่ยว การดูแลทรัพยากร การประสานงานกับชุมชน และการสนับสนุนผู้ประกอบการมากกว่าการดำเนินงานตามลำดับข้อของเกณฑ์โดยตรง คู่มือฉบับนี้จึงสามารถใช้ได้ทั้งโดยหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และผู้ให้คำปรึกษาด้านการท่องเที่ยวสีเขียว (Green Coach) โดยผู้บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวสามารถใช้เป็นกรอบในการประเมินวางแผน และดำเนินงานให้สอดคล้องกับเกณฑ์ ขณะที่ Green Coach สามารถใช้ในการวิเคราะห์ช่องว่าง ให้คำปรึกษา เสนอแนวทางปรับปรุง และติดตามความก้าวหน้าของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ

กลุ่มที่ 4 การจัดการนักท่องเที่ยว คุณภาพประสบการณ์ และความปลอดภัย

กลุ่มที่ 5 การจัดการทรัพยากร สิ่งแวดล้อม มลพิษ และการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การจัดกลุ่มในลักษณะนี้จะช่วยเพิ่มความชัดเจนในการนำเกณฑ์ไปใช้ ทำให้เห็นความเกี่ยวข้องของเกณฑ์กับภารกิจของหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้องได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และสนับสนุนให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถนำเกณฑ์ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งติดตามผลการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน เนื้อหาในคู่มือถูกจัดเรียงตามด้านการดำเนินงานหลักของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยในแต่ละด้านจะ

นำเสนอทั้งภาพรวมของประเด็นสำคัญ ความเชื่อมโยงกับเกณฑ์เดิมและข้อประเมินที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนความเชื่อมโยงกับมิติความยั่งยืนที่สำคัญ ควบคู่กับการนำเสนอแนวทางการดำเนินงานและตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี เพื่อช่วยให้ผู้ใช้งานมองเห็นทั้งกรอบการดำเนินงานที่ควรคำนึงถึงและแนวทางการประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ในคู่มือนี้ “**แนวทางการดำเนินงาน**” หมายถึง กรอบหรือหลักการสำคัญที่หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องควรยึดถือในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของเกณฑ์และเป้าหมายด้านความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว ส่วน “**ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี**” หมายถึงตัวอย่างวิธีดำเนินงานที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง เพื่อช่วยให้เห็นภาพการดำเนินงานในระดับที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยตัวอย่างที่นำเสนอมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นกรอบประกอบการพิจารณา ซึ่งสามารถปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับศักยภาพ ขนาด ลักษณะการบริหารจัดการ และบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ได้ การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบนี้จึงช่วยให้เห็นความเชื่อมโยงกับเกณฑ์เดิมได้อย่างเป็นระบบ และส่งเสริมให้คู่มือฉบับนี้สามารถใช้ได้ทั้งในฐานะเอกสารอธิบายเกณฑ์และเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินงานด้านความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว

เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของเกณฑ์ได้อย่างชัดเจน ตารางในลำดับถัดไปจึงแสดงความเชื่อมโยงระหว่างการดำเนินงานที่จัดกลุ่มใหม่กับเกณฑ์ การประเมินสำหรับมาตรฐานแหล่ง

ท่องเที่ยวยั่งยืนเดิม โดยภาพรวมที่นำเสนอจะชี้ให้เห็นว่า การดำเนินงานแต่ละกลุ่มเชื่อมโยงกับเกณฑ์เดิมในข้อใดบ้าง และสะท้อนลักษณะการดำเนินงานแบบบูรณาการที่หนึ่งการดำเนินงานอาจครอบคลุมหลายเกณฑ์ พร้อมทั้งช่วยให้เข้าใจภาพรวมของการนำเกณฑ์ไปใช้ในทางปฏิบัติได้อย่างเป็นระบบ ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 2 แสดงการเชื่อมโยงระหว่างการทำงานที่จัดกลุ่มใหม่กับเกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

การดำเนินงานที่จัดกลุ่มใหม่	เกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเดิม																																													
	ด้านที่ 1																											ด้านที่ 2																		
	หมวด 1														หมวด 2								หมวด 3				หมวด 4		หมวด 1				หมวด 2												หมวด 3	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	
กลุ่มที่ 1 การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ ธรรมนูญและการติดตามผลการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*													*	*																			
กลุ่มที่ 2 การส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น การพัฒนาผู้ประกอบการ และการกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม																	*	*	*									*	*	*	*															*
กลุ่มที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชน การคุ้มครองสิทธิ ความเสมอภาค และการสืบสานอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น				*			*	*																								*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
กลุ่มที่ 4 การบริหารจัดการนักท่องเที่ยว คุณภาพประสบการณ์ ความปลอดภัย และการสื่อสารอย่างรับผิดชอบ														*	*	*	*			*	*	*	*	*										*									*			
กลุ่มที่ 5 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการสิ่งแวดล้อม มลพิษ ของเสีย และการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ																																														

ตาราง 3 แสดงการเชื่อมโยงระหว่างการทำงานที่จัดกลุ่มใหม่กับเกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

การดำเนินงานที่จัดกลุ่มใหม่	เกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเดิม																																						
	ด้านที่ 3							ด้านที่ 4																															
	หมวด 1				หมวด 2			หมวด 1								หมวด 2								หมวด 3								หมวด 4		หมวด 5					
	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84
กลุ่มที่ 1 การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ ธรรมนูญและการติดตามผลการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว																																							
กลุ่มที่ 2 การส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น การพัฒนาผู้ประกอบการ และการกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม																																							
กลุ่มที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชน การคุ้มครองสิทธิ ความเสมอภาค และการสืบสานอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น	*	*	*	*	*	*	*																																
กลุ่มที่ 4 การบริหารจัดการนักท่องเที่ยว คุณภาพประสบการณ์ ความปลอดภัย และการสื่อสารอย่างรับผิดชอบ						*	*																																
กลุ่มที่ 5 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการสิ่งแวดล้อม มลพิษ ของเสีย และการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ								*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

2 แนวทางการดำเนินงานและตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีตามเกณฑ์การประเมินสำหรับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืน

2.1 การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ ธรรมนูญ และการติดตามผลการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

2.1.1 ที่มาและความสำคัญ

การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ ธรรมนูญ และการติดตามผลการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับพื้นที่ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวไม่ได้ดูแลโดยหน่วยงานใดหน่วยงานเดียว แต่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายกลุ่ม ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ภาคธุรกิจ ชุมชน และนักท่องเที่ยว หากไม่มีกลไกบริหารจัดการที่ชัดเจน ไม่มีนโยบายและแผนที่ทุกฝ่ายรับรู้ร่วมกัน และไม่มีการติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมักขาดทิศทาง เกิดความซ้ำซ้อน หรือความขัดแย้งระหว่างหน่วยงาน และไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ การไม่มีฐานข้อมูลสินทรัพย์ และระบบประเมินผลกระทบที่ครอบคลุม ยังทำให้การตัดสินใจเชิงนโยบายขาดข้อมูลรองรับ จนนำไปสู่มาตรการที่ไม่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่จริง ดังนั้น การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการประสานงานขององค์กรประกอบทุกภาคส่วนที่ก่อให้เกิดแหล่ง

ท่องเที่ยว ภายใต้กลไกที่มีทั้งผู้นำเชิงกลยุทธ์ การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ และการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ³ โดยการวางระบบในหมวดนี้จึงไม่ใช่เพียงการจัดทำเอกสารเพื่อผ่านการประเมิน แต่เป็นการสร้างรากฐานสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานด้านความยั่งยืนทุกมิติของแหล่งท่องเที่ยวสามารถเดินไปด้วยกันอย่างต่อเนื่อง และตรวจสอบได้ในระยะยาว

2.1.2 ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดี

การจัดตั้งกลไกบริหารจัดการ
และกำหนดเจ้าภาพที่ชัดเจน

การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับพื้นที่ที่จะเกิดขึ้นได้จริงก็ต่อเมื่อมีกลไกที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะอยู่ในรูปขององค์กร การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Destination Management Organization: DMO) คณะกรรมการบริหาร หรือหน่วยงานประสานงานหลักที่ได้รับมอบหมายอย่างเป็นทางการ กลไกดังกล่าวต้องมีโครงสร้างการทำงานที่ประกอบด้วยตัวแทนจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และภาควิชาการ พร้อมทั้งกำหนดบทบาทหน้าที่ งบประมาณ และรอบการประชุมรายงานผลอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ผู้รับผิดชอบควรมีความรู้ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเพียงพอ ผ่านการอบรมหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 1 หมวดที่ 1 ข้อ 1-4

3 WORLD TOURISM ORGANIZATION (UNWTO), ED., UNWTO GUIDELINES FOR INSTITUTIONAL STRENGTHENING OF DESTINATION MANAGEMENT ORGANIZATIONS (DMOs) – PREPARING DMOs FOR NEW CHALLENGES (WORLD

TOURISM ORGANIZATION (UNWTO), 2019), [HTTPS://DOI.ORG/10.18111/9789284420841](https://doi.org/10.18111/9789284420841).

การจัดตั้งกลไกบริหารจัดการ

ที่มา: Fity Club, Tourism Management

การจัดทำข้อมูลสินทรัพย์และประเมินผล

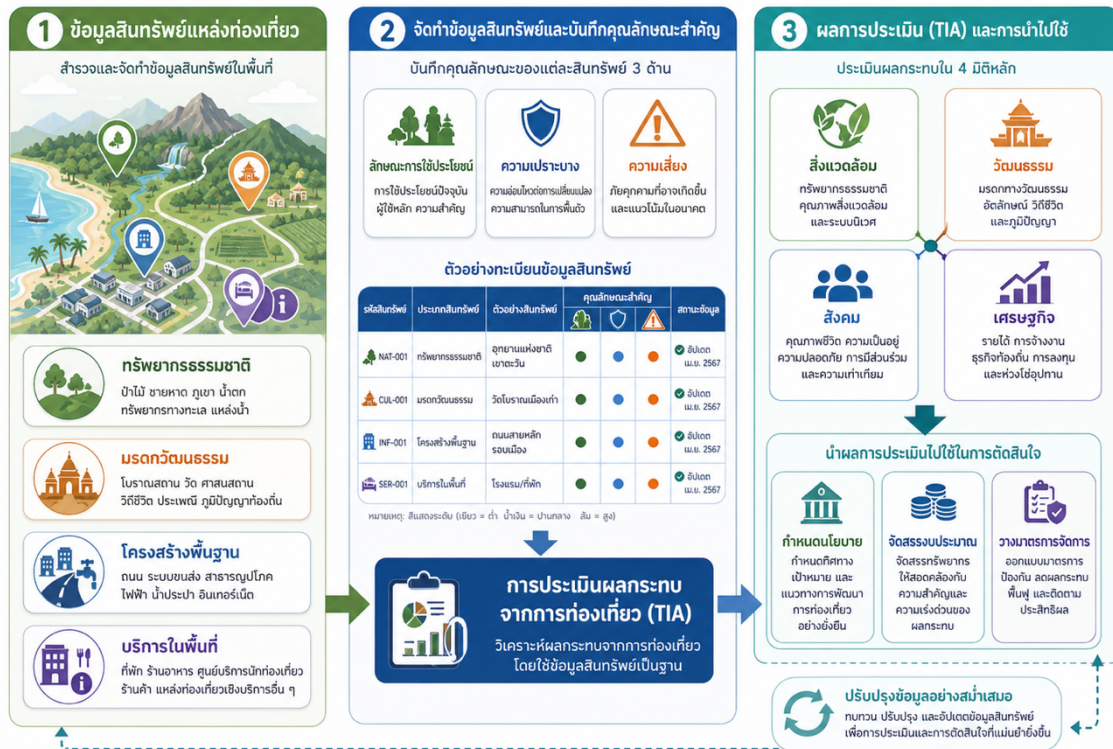
กระทบจากการท่องเที่ยว

ก่อนที่จะกำหนดทิศทางการพัฒนาใด ๆ แหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องรู้จักพื้นที่ของตนเอง ด้วยการจัดทำบัญชีรายการสินทรัพย์ทางการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทั้งทรัพยากรธรรมชาติ มรดกวัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐาน และบริการในพื้นที่ พร้อมระบุลักษณะการใช้ประโยชน์ ความเปราะบาง และความเสี่ยงของสินทรัพย์แต่ละประเภท จากนั้นจึงดำเนินการประเมินผลกระทบ

จากการท่องเที่ยว (Tourism Impact Assessment: TIA) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบและความเสี่ยงที่การท่องเที่ยวก่อให้เกิดต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และสังคม เศรษฐกิจของพื้นที่อย่างรอบด้าน โดยข้อมูลชุดนี้จะเป็นฐานสำคัญสำหรับการกำหนดนโยบาย การจัดสรรงบประมาณ และการวางมาตรการจัดการที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่จริง และต้องได้รับการปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ ซึ่งครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 1 หมวดที่ 1 ข้อ 5-6

การจัดทำข้อมูลสินทรัพย์และประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยว

สร้างฐานข้อมูลสินทรัพย์ที่ครบถ้วน • ประเมินผลกระทบอย่างรอบด้าน • ใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจอย่างยั่งยืน

ตัวอย่างการจัดทำข้อมูลสินทรัพย์และประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยว
ที่มา: รวบรวมโดยคณะผู้วิจัย โดยอ้างอิงจากการประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยว (TIA)

การกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

เมื่อมีฐานข้อมูลพื้นที่ที่ครบถ้วนแล้ว แหล่งท่องเที่ยวควรนำข้อมูลดังกล่าวมาจัดทำนโยบายหรือยุทธศาสตร์ระยะยาวที่ครอบคลุมทั้งประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจอย่างสมดุล โดยไม่ควรพิจารณาเฉพาะเป้าหมายด้านการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวหรือรายได้จากการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ควรนำความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศของพื้นที่มาเป็นฐานในการกำหนดทิศทางการพัฒนาด้วย เช่น พื้นที่ใดเสี่ยงน้ำท่วม พื้นที่ใดเสี่ยงภัยแล้ง พื้นที่ใดได้รับผลกระทบจากคลื่นความร้อน การกัดเซาะชายฝั่ง

หรือการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศที่มีผลต่อ กิจกรรมท่องเที่ยว

ในการจัดทำแผนดังกล่าว แหล่งท่องเที่ยวควรนำแนวทางของแผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ (Thailand's National Adaptation Plan: NAP) สาขาการท่องเที่ยว มาแปลงเป็นมาตรการระดับพื้นที่อย่างชัดเจน โดยเฉพาะมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวหรือช่วงเวลาท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับฤดูกาลที่เปลี่ยนแปลง การกำหนดจำนวนหรือรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพการรองรับของพื้นที่ การจัดทำระบบสำรองน้ำในแหล่งท่องเที่ยวที่เสี่ยงภัยแล้ง การ

กำหนดมาตรการดูแลและฟื้นฟู
ทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล
หรือชายฝั่งที่ได้รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศ
และการจัดทำแผนรับมือภัยพิบัติที่ครอบคลุมการ

ดังนั้น แผนปฏิบัติการของแหล่งท่องเที่ยว
ควรมีระยะ 3-5 ปี เพื่อให้เพียงพอต่อการ
ดำเนินงานที่ต้องใช้เวลาและความต่อเนื่อง ทั้งการ
ประสานงานระหว่างหน่วยงาน การจัดสรร
งบประมาณ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การ
พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการและชุมชน การ
สื่อสารกับนักท่องเที่ยว และการติดตามผลของ
มาตรการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพ
ภูมิอากาศ ซึ่งไม่สามารถเห็นผลได้ครบถ้วนจาก
การดำเนินงานระยะสั้น ทั้งนี้ แผนควรระบุให้ชัด
ว่าแต่ละมาตรการตอบสนองต่อความเสี่ยงใดของ
พื้นที่ มีหน่วยงานใดรับผิดชอบ ใช้งบประมาณจาก
แหล่งใด มีตัวชี้วัดใดในการติดตามผล และต้อง
ทบทวนหรือปรับปรุงมาตรการในช่วงเวลาใด

แจ้งเตือน การอพยพ การสำรองอาหาร น้ำดื่ม
และพลังงานสำรองสำหรับนักท่องเที่ยว ชุมชน
และผู้ประกอบการ

การจัดทำนโยบายและแผนดังกล่าวควร
ดำเนินการผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีที่
เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงการรับทราบ โดย
เปิดให้ชุมชน ผู้ประกอบการ หน่วยงานท้องถิ่น
หน่วยงานด้านทรัพยากรธรรมชาติ หน่วยงานด้าน
ภัยพิบัติ และภาคีด้านการท่องเที่ยวร่วมกันระบุ
ความเสี่ยง กำหนดมาตรการ และจัดลำดับ
ความสำคัญของการดำเนินงาน เพื่อให้แผนที่จัดทำ
ขึ้นตอบโจทย์สภาพพื้นที่จริง และทำให้ผู้มีส่วนได้
ส่วนเสียเห็นบทบาทของตนเองในการลดความ
เสี่ยง ดูแลทรัพยากร และขับเคลื่อนการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืนร่วมกันในระยะยาว ซึ่งครอบคลุมเกณฑ์
ด้านที่ 1 หมวดที่ 1 ข้อ 7-8

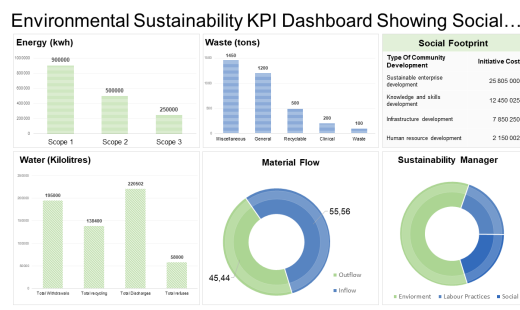
ตัวอย่างการปรับการใช้พื้นที่ตามฤดูกาลและความเปราะบางของระบบนิเวศ

ที่มา: กรมประชาสัมพันธ์ (PR Thai Government), 2567

ในทางปฏิบัติ แหล่งท่องเที่ยวสามารถนำแนวคิดดังกล่าวไปแปลงเป็นมาตรการในแผนปฏิบัติการได้อย่างชัดเจน เช่น การกำหนดปฏิทินการใช้พื้นที่ตามฤดูกาลและความเปราะบางของระบบนิเวศ โดยระบุช่วงเปิดพื้นที่ ช่วงจำกัดกิจกรรม และช่วงปิดพักพื้นที่ไว้ในแผนอย่างเป็นระบบ กรณีอ่าวมาหยา หรืออุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตาและหมู่เกาะสุรินทร์ สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องเปิดรับนักท่องเที่ยวตลอดทั้งปี หากบางช่วงมีความเสี่ยงจากสภาพอากาศ มรสุม ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว หรือระบบนิเวศต้องการเวลาฟื้นตัว แหล่งท่องเที่ยวจึงควรนำข้อมูลฤดูกาล ความสามารถในการรองรับ ความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศ และสถานะของทรัพยากรธรรมชาติ มาใช้กำหนดมาตรการในแผนปฏิบัติการ เช่น การปิดพื้นที่ชั่วคราว การจำกัดจำนวนผู้เข้าชม การปรับช่วงเวลาหรือรูปแบบกิจกรรม การฟื้นฟูชายฝั่งและระบบนิเวศ และการจัดสรรงบประมาณรองรับมาตรการปรับตัว เพื่อให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสอดคล้องกับแนวทางของแผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ และสามารถรักษาคุณภาพของพื้นที่ได้ในระยะยาว

การกำหนดตัวชี้วัดการติดตามผล การรายงานสาธารณะและการบริหาร งานภายใต้หลักธรรมาภิบาล

แผนงานที่ดีต้องมีระบบวัดผลและติดตามความก้าวหน้าควบคู่กันเสมอ แหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดชุดตัวชี้วัดด้านความยั่งยืนที่ครอบคลุมทั้งมิติสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พร้อมทบทวนเป็นระยะและรายงานผลสำคัญต่อสาธารณะอย่างน้อยทุก 2 ปี ผ่านช่องทางสาธารณะที่เข้าถึงได้ นอกจากนี้ ต้องจัดให้มีระบบรับและจัดการข้อร้องเรียนที่มีประสิทธิภาพ ดำเนินงานภายใต้หลักจริยธรรมและการต่อต้านการทุจริต รวมถึงบริหารการจัดซื้อจัดจ้างบนพื้นฐานของความโปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยพิจารณาทั้งคุณภาพ ราคา และความยั่งยืนประกอบกัน การดำเนินงานในลักษณะนี้ไม่ใช่เพียงการปฏิบัติตามระเบียบ แต่เป็นการสร้างความเชื่อมั่นจากชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระยะยาว ซึ่งครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 1 หมวดที่ 1 ข้อ 9–14 และหมวดที่ 4 ข้อ 26–27

การกำหนดตัวชี้วัดและธรรมาภิบาล

ที่มา: Top 7 Sustainability Dashboard Templates with Examples and Samples, 2024

2.1.3 ฐานข้อมูลผู้ให้บริการ

หน่วยงานที่รับผิดชอบบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวสามารถสืบค้นข้อมูลผู้ให้บริการผู้เชี่ยวชาญ และแหล่งความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการวาง

ระบบบริหารจัดการ การจัดทำแผน การพัฒนาตัวชี้วัด และการเสริมสร้างธรรมาภิบาลของแหล่งท่องเที่ยว จากฐานข้อมูลที่หน่วยงานภาครัฐรวบรวมหรือรับรองไว้ โดยในทางปฏิบัติอาจต้องใช้หลายฐานข้อมูลประกอบกัน ดังตาราง 4

ตาราง 4 แสดงฐานข้อมูลผู้ให้บริการและแหล่งสืบค้นที่เกี่ยวข้อง

ฐานข้อมูลผู้ให้บริการ	วัตถุประสงค์การใช้
ระบบข้อมูลการท่องเที่ยวและหลักสูตรพัฒนาบุคลากร ของกรมการท่องเที่ยว	● ใช้ค้นหาแนวทาง เอกสารอ้างอิง และรายชื่อหลักสูตรฝึกอบรมด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่กรมการท่องเที่ยวรับรองหรือแนะนำ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาทีมงานและผู้ประสานงานของแหล่งท่องเที่ยว ● เข้าถึงได้ที่ https://www.dot.go.th/pages/225
ฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านธรรมาภิบาลและการป้องกันการทุจริต ของสำนักงาน ป.ป.ช. เข้าถึงได้ที่	● ใช้อ้างอิงแนวปฏิบัติด้านจริยธรรม การป้องกันการทุจริต และการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส เพื่อประกอบการกำหนดนโยบายธรรมาภิบาลและประมวลจริยธรรมของหน่วยงานบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ● เข้าถึงได้ที่ https://www.nacc.go.th/categorydetail/2019112412373199/20250210135638
ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ (e-GP) ของกรมบัญชีกลาง	● ใช้อ้างอิงระเบียบ แนวปฏิบัติ และมาตรฐานการจัดซื้อจัดจ้างสาธารณะ เพื่อให้การจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ● เข้าถึงได้ที่ https://www.gprocurement.go.th/new_index.html
ระบบสถิติและรายงานวิจัยด้านการท่องเที่ยว ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)	● ใช้สืบค้นสถิตินักท่องเที่ยว รายงานแนวโน้มตลาด และข้อมูลเชิงวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการจัดทำตัวชี้วัดและระบบติดตามผลการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ● เข้าถึงได้ที่ https://intelligencecenter.tat.or.th/

2.1.4 ผลลัพธ์จากการดำเนินงาน

เมื่อแหล่งท่องเที่ยวสามารถวางระบบการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ ธรรมนูญ และ การติดตามผลได้อย่างครบถ้วนและต่อเนื่อง ผลลัพธ์ที่ควรจะเกิดขึ้น คือ หน่วยงานและภาคีในพื้นที่ทุกฝ่ายจะมีทิศทางและกรอบการทำงานร่วมกันที่ชัดเจน ไม่ต้องรอให้เกิดปัญหาก่อนค่อยประสานงานหรือตัดสินใจ เพราะมีโครงสร้างและกลไกที่รองรับอยู่แล้ว ชุมชนและประชาชนในพื้นที่มีความเชื่อมั่นในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากมีรายงานผลที่เข้าถึงได้ มีช่องทางสะท้อนความคิดเห็นที่ใช้งานได้จริง และมีหลักฐานให้เห็นว่าการตัดสินใจในพื้นที่เป็นไปอย่างโปร่งใสและคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้ การมีฐานข้อมูลสินทรัพย์และระบบตัวชี้วัดที่ครอบคลุมทำให้สามารถมองเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวกำลังส่งผลดีหรือผลเสียต่อพื้นที่ในมิติใด และจำเป็นต้องปรับมาตรการหรือทรัพยากรในส่วนใด ซึ่งทั้งหมดนี้เปลี่ยนการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวจากการตอบสนองเฉพาะหน้าให้กลายเป็นการขับเคลื่อน

เชิงกลยุทธ์ที่วัดผลได้และพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องในระยะยาว

2.1.5 การเชื่อมโยงกับเกณฑ์โรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

การขับเคลื่อนแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนควรเริ่มต้นจากการวางระบบบริหารจัดการที่ชัดเจน ทั้งในด้านโครงสร้างองค์กร นโยบายการดำเนินงาน และกลไกติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากองค์ประกอบเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานด้านอื่น ๆ สามารถเชื่อมโยงและขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากขาดความชัดเจนในประเด็นดังกล่าว การประสานงาน การจัดสรรทรัพยากร และการติดตามความก้าวหน้าของงานย่อมเกิดขึ้นได้ยาก ด้วยเหตุนี้ ตาราง 5 จึงนำเสนอแนวทางการดำเนินงานและตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีในแต่ละประเด็น ควบคู่กับการแสดงความเชื่อมโยงกับเกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานผู้รับผิดชอบสามารถประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

ตารางที่ 5 การเชื่อมโยงกับเกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

รหัส	การดำเนินงานที่จัดกลุ่มใหม่	เกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเดิม																										
		ด้านที่ 1																										
		หมวด 1														หมวด 2								หมวด 3			หมวด 4	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
	กลุ่มที่ 1 การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ ธรรมนูญและการติดตามผลการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*														*	*
GOV-01	การจัดตั้งกลไกบริหารจัดการและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน	*	*	*	*																							
GOV-02	การจัดทำข้อมูลสินทรัพย์และประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยว					*	*																					
GOV-03	การกำหนด และแผนปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม							*	*																			
GOV-04	การกำหนดตัวชี้วัด การติดตามผล การรายงานสาธารณะ								*				*	*													*	*

ตาราง 6 การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ ธรรมาภิบาล และการติดตามผลการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
GOV-01 การจัดตั้งกลไกบริหารจัดการและทีมขับเคลื่อนด้านความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว	แหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดกลไกบริหารจัดการที่ชัดเจน โดยมีผู้ประสานงานหรือหน่วยงานเจ้าภาพที่ได้รับมอบหมายอย่างเป็นทางการ มีโครงสร้างการทำงาน งบประมาณ บทบาทหน้าที่ และทีมงานที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเพียงพอ พร้อมเชื่อมการทำงานกับภาครัฐ ภาคธุรกิจ ชุมชน ภาคประชาสังคม (รวมถึง วิทยาลัยชุมชน กลุ่มผู้ประกอบการสตรี เยาวชน ผู้สูงวัย) องค์กร NGO และภาควิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ และการติดตามผลเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ กลไกดังกล่าวควรมีตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากหลายภาคส่วนและมีศักยภาพในการประสานประเด็นสำคัญของพื้นที่อย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมความพร้อมต่อความเสี่ยงจากน้ำท่วม คลื่นความร้อน หรือภัยธรรมชาติอื่น การผลักดันมาตรการลดการใช้พลังงานและการเดินทางที่ก่อมลพิษ ตลอดจนการดูแลสุขภาพและการเข้าถึงใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและมรดกทาง	แหล่งท่องเที่ยวมีคณะทำงานหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบการบริหารจัดการอย่างชัดเจน โดยแบ่งหน้าที่ตามประเด็นสำคัญ เช่น ด้านข้อมูล สิ่งแวดล้อม ชุมชน และการสื่อสาร พร้อมมีแนวทางการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วม และแผนการทำงาน การประชุม และการรายงานผลอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ยังสนับสนุนการพัฒนาความรู้และทักษะของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการวางแผนและตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมในระดับพื้นที่ ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงาน ☐ แผนผังโครงสร้างองค์กร ☐ บทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● ภาพรวมและตัวอย่างองค์ประกอบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว เข้าถึงได้ที่ https://www.dot.go.th/storage/ebooks/January2019/K7C2CS4aRuWAZKhZI3GP.pdf	ด้านที่ 1 หมวดที่ 1 ข้อ 1-4

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
	วัฒนธรรมที่เป็นสินทรัพย์สำคัญของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ความยั่งยืนไม่เป็นเพียงภารกิจเฉพาะเรื่อง แต่เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างบริหารจัดการหลักของพื้นที่อย่างมีส่วนร่วมและกระจายผลประโยชน์อย่างแท้จริง		
GOV-02 การจัดทำคลังข้อมูลสินทรัพย์และการประเมินผลกระทบเพื่อรองรับการตัดสินใจเชิงนโยบาย (ข้อมูลควรจบรวมทรัพยากรมนุษย์ด้วยไหม - เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ไกด์ชุมชน ปุชนียบบุคคลที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม กีฬา ธุรกิจ ฯลฯ-- Od)	แหล่งท่องเที่ยวควรจัดทำคลังข้อมูลสินทรัพย์ของพื้นที่ให้ครอบคลุมทั้งทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน/ปุชนียบบุคคล โครงสร้างพื้นฐาน พื้นที่บริการท่องเที่ยว และองค์ประกอบสำคัญอื่นที่มีผลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พร้อมประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เห็นทั้งคุณค่า ความเปราะบาง ความเสี่ยง และข้อจำกัดของพื้นที่ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ข้อมูลดังกล่าวควรใช้เป็นฐานสำหรับการกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการในระยะต่อไป โดยเฉพาะในมิติการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งต้องอาศัยข้อมูลเพื่อระบุจุดเสี่ยงต่ออุทกภัย คลื่นความร้อน การกัดเซาะหรือภัยธรรมชาติอื่น มิติการลดการปล่อยก๊าซเรือน	แหล่งท่องเที่ยวรวบรวมข้อมูลทรัพยากรของพื้นที่ไว้ในฐานข้อมูลเดียว เช่น พื้นที่ธรรมชาติ วัฒนธรรม ชุมชน และโครงสร้างพื้นฐาน พร้อมระบุลักษณะการใช้ประโยชน์และความเปราะบางของแต่ละพื้นที่ จากนั้นนำข้อมูลไปใช้ประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยวเป็นระยะ เช่น ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ชุมชน หรือกิจกรรมในพื้นที่ และใช้ผลที่ได้มาปรับการบริหารจัดการ เช่น การกำหนดโซนใช้งาน การควบคุมกิจกรรม หรือการปรับช่วงเวลาการท่องเที่ยว เพื่อให้การใช้พื้นที่เป็นไปอย่างเหมาะสมและไม่กระทบต่อทรัพยากรในระยะยาว ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ บัญชีรายการสินทรัพย์ทางการท่องเที่ยว ☐ การประเมินผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อพื้นที่	ด้านที่ 1 หมวดที่ 1 ข้อ 5-6

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
	กระจกซึ่งต้องเห็นกิจกรรมหรือระบบบริการที่ใช้พลังงานสูงและควรได้รับการปรับปรุง และมาตรการคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งต้องระบุพื้นที่อ่อนไหว ระบบนิเวศสำคัญ หรือทรัพยากรที่ไม่ควรถูกกดดันเกินขีดจำกัดจากการท่องเที่ยว	☐ รายงานสรุปผลการประเมินผลกระทบ เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● Guidance and Toolkit for Impact เข้าถึงได้ที่ https://whc.unesco.org/en/guidance-toolkit-impact-assessments/	
GOV-03 การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	แหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยนำประเด็นจากแผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ (Thailand's National Adaptation Plan: NAP) มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับความเสี่ยงของพื้นที่ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสาขาการท่องเที่ยว เช่น การลดความเสียหายจากภัยธรรมชาติและสภาพอากาศรุนแรง การปรับรูปแบบหรือช่วงเวลาการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับฤดูกาลที่เปลี่ยนแปลง การบริหารจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ การจัดการน้ำในพื้นที่เสี่ยงภัยแล้งหรือน้ำท่วม และการดูแลทรัพยากรธรรมชาติหรือแหล่งท่องเที่ยวที่อ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอีกทั้ง ควรระบุให้	แหล่งท่องเที่ยวจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากการประเมินความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศของพื้นที่ เช่น พื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม พื้นที่ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง พื้นที่ชายฝั่งที่ได้รับผลกระทบจากการกัดเซาะ หรือแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่อ่อนไหวต่ออุณหภูมิน้ำทะเลที่สูงขึ้น จากนั้นนำผลการประเมินไปกำหนดมาตรการที่สอดคล้องกับแนวทางของแผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ เช่น การปรับช่วงเวลาท่องเที่ยวในพื้นที่เสี่ยง การกำหนดจำนวนผู้เข้าชมตามขีดความสามารถในการรองรับ การจัดทำแผนสำรองน้ำสำหรับแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ การกำหนดมาตรการปิดหรือจำกัดการใช้พื้นที่ในช่วงที่ระบบนิเวศเปราะบาง และการจัดทำแผนรับมือภัยธรรมชาติสำหรับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดให้แต่ละมาตรการมี	ด้านที่ 1 หมวดที่ 1 ข้อ 7-8

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
	ชัดเจนว่า แต่ละมาตรการตอบสนองต่อความเสี่ยงใดของพื้นที่ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง คลื่นความร้อน การกัดเซาะชายฝั่ง คุณภาพน้ำลดลง หรือผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล พร้อมกำหนดผู้รับผิดชอบงบประมาณ ระยะเวลาดำเนินงาน ตัวชี้วัด และวิธีติดตามผลอย่างชัดเจน เพื่อให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไม่เป็นเพียงแผนเชิงส่งเสริมการท่องเที่ยวทั่วไป แต่เป็นแผนที่ช่วยลดความเปราะบาง เพิ่มความพร้อมในการรับมือความเสี่ยง และรักษาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้ในระยะยาว	ผู้รับผิดชอบหลัก หน่วยงานร่วมดำเนินงาน งบประมาณ ตัวชี้วัด และรอบการติดตามผลที่ชัดเจน เช่น ร้อยละของพื้นที่เสี่ยงที่มีแผนรับมือภัยพิบัติ จำนวนมาตรการที่ปรับช่วงเวลาหรือรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวตามความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศ จำนวนผู้ประกอบการที่เข้าร่วมมาตรการประหยัดน้ำหรือจัดการความเสี่ยง และจำนวนครั้งของการชักจูงแผนฉุกเฉินร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้แผนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและตรวจสอบผลลัพธ์ได้อย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ แผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยว ☐ โครงการพัฒนาหรือยกระดับทักษะภาคการท่องเที่ยว ☐ เอกสารการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ☐ หลักฐานการนำแผนไปปฏิบัติ เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● แผนพัฒนาบริการท่องเที่ยว พ.ศ. 2566-2570 กรมการท่องเที่ยว	
GOV-04 การสร้างความโปร่งใส การสื่อสารสาธารณะ	แหล่งท่องเที่ยวควรดำเนินงานบนหลักความโปร่งใส โดยเปิดเผยข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย แผนงาน กฎระเบียบ การตัดสินใจ และผลการ	แหล่งท่องเที่ยวมีช่องทางเผยแพร่ข้อมูลและรับข้อร้องเรียนที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน หรือศูนย์ข้อมูลของพื้นที่ โดยเปิดเผยนโยบาย แผนงาน และผลการดำเนินงาน	ด้านที่ 1 หมวดที่ 1

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
และการจัดการข้อร้องเรียน อย่างเป็นระบบ	ดำเนินงานด้านความยั่งยืนสู่สาธารณะอย่างเหมาะสมและเข้าถึงได้สำหรับบุคคลทั่วไปและกลุ่มพิเศษ เช่น กลุ่มผู้พิการทางสายตาหรือการได้ยิน กลุ่มนักท่องเที่ยวหรือแรงงานต่างชาติ พร้อมจัดให้มีช่องทางรับฟังความคิดเห็นและข้อร้องเรียนทั้งจากประชาชน ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมีกระบวนการติดตามแก้ไข และป้องกันการเกิดซ้ำอย่างชัดเจน การสื่อสารดังกล่าวควรครอบคลุมประเด็นที่มีผลต่อความยั่งยืนของพื้นที่ และการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรมในพื้นที่ด้วย เช่น มาตรการรับมือความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศ ข้อตกลงหรือข้อกำหนดการใช้พื้นที่หรือทรัพยากรธรรมชาติ การแจ้งเตือนข้อควรปฏิบัติเพื่อป้องกันผลกระทบต่อระบบนิเวศ และการรายงานความก้าวหน้าในการลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมและความไว้วางใจ และผลประโยชน์ร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระยะยาว	พร้อมกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาในการรับเรื่องและตอบกลับอย่างชัดเจน จากนั้นนำข้อร้องเรียนหรือข้อเสนอแนะมาบันทึกและใช้ปรับปรุงการบริหารจัดการ เช่น ปัญหาขยะ การแจ้งเตือนภัย หรือผลกระทบจากกิจกรรมท่องเที่ยว พร้อมสื่อสารผลการแก้ไขให้สาธารณะรับทราบ เพื่อให้การดำเนินงานมีความโปร่งใสและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ ระเบียบหรือแนวปฏิบัติด้านการเปิดเผยข้อมูล ☐ ช่องทางการร้องเรียนและติดตามผลการร้องเรียน ☐ รายงานความยั่งยืนหรือรายงานผลที่เผยแพร่สู่สาธารณะ ☐ บันทึกข้อร้องเรียนและผลการแก้ไข	ข้อ 9, 12-13
GOV-05 การกำหนดตัวชี้วัด การติดตาม และการทบทวนผล	แหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดชุดตัวชี้วัดด้านความยั่งยืนที่ครอบคลุมมิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และ	แหล่งท่องเที่ยวจัดทำตารางติดตามตัวชี้วัดประจำปี โดยมีทั้งตัวชี้วัดเชิงผลลัพธ์และตัวชี้วัดเชิงการดำเนินงาน เช่น จำนวน	ด้านที่ 1 หมวดที่ 1

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	สิ่งแวดล้อม พร้อมมีระบบติดตามและทบทวนผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การบริหารจัดการไม่หยุดอยู่ที่มีการมีแผน แต่สามารถวัดผล เรียนรู้ และปรับปรุงได้จริง ตัวชี้วัดควรสะท้อนประเด็นสำคัญของพื้นที่ เช่น ตัวชี้วัดความเสี่ยงและความพร้อมในการรับมือสภาพภูมิอากาศ ตัวชี้วัดการใช้พลังงาน การเดินทาง หรือการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ตัวชี้วัดสถานะทรัพยากรธรรมชาติและความกดดันต่อระบบนิเวศ ตลอดจนตัวชี้วัดด้านการมีส่วนร่วม คุณภาพประสบการณ์ และผลประโยชน์ต่อชุมชน โดยผลการติดตามควรถูกนำเข้าสู่กระบวนการทบทวนแผนและปรับมาตรการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การดำเนินงานตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ทันทั่วทั้ง	พื้นที่เสี่ยงที่มีแผนรับมือภัยพิบัติ ปริมาณพลังงานหรือเชื้อเพลิงที่ใช้ในระบบบริการหลัก แนวโน้มการใช้ขนส่งผลกระทบต่ำ คุณภาพทรัพยากรน้ำหรือพื้นที่ธรรมชาติสำคัญ และจำนวนประเด็นร้องเรียนที่ได้รับการแก้ไขภายในเวลาที่กำหนด จากนั้นจัดประชุมทบทวนผลอย่างน้อยปีละครั้งเพื่อตรวจสอบว่าเป้าหมายใดบรรลุหรือไม่บรรลุ เพราะเหตุใด และควรปรับมาตรการ งบประมาณ หรือผู้รับผิดชอบอย่างไรในปีถัดไป ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ รายงานตัวชี้วัดด้านความยั่งยืน ☐ รายงานติดตามและประเมินผลในด้านต่างๆ เช่น ด้านการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวยั่งยืน ด้านการพัฒนาบุคลากรด้านการสนับสนุนเศรษฐกิจฐานราก ด้านการกระจายผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● เกณฑ์ GSTC สำหรับแหล่งท่องเที่ยว เข้าถึงได้ที่ https://www.gstc.org/wp-content/uploads/GSTC-Criteria-for-Destinations-2.0-Thai.pdf	ข้อ 10-11

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
GOV-06 การเสริมสร้าง ธรรมาภิบาล จริยธรรม และ การจัดซื้อจัดจ้างอย่างเป็นธรรม และยั่งยืน	แหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดหลักจริยธรรมและ มาตรการต่อต้านการทุจริตที่ชัดเจนสำหรับผู้บริหาร บุคลากร และผู้เกี่ยวข้อง พร้อมกำหนดระบบจัดซื้อ จัดจ้างและทำสัญญาที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และ พิจารณาทั้งคุณภาพ ราคา และความยั่งยืนประกอบ กัน การจัดซื้อจัดจ้างควรสนับสนุนเป้าหมายของพื้นที่ อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การเลือกสินค้าและบริการที่ ลดการใช้พลังงานหรือคาร์บอน การสนับสนุนผู้ผลิต ท้องถิ่น (โดยเฉพาะกลุ่มสตรี ชชาติพันธุ์ เยาวชน ผู้สูง วัย รายย่อย) ที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การ หลีกเลี่ยงสินค้าที่มีแหล่งที่มาจากการทำลายระบบ นิเวศหรือคุกคามความหลากหลายทางชีวภาพ และ การกำหนดเงื่อนไขด้านความต่อเนื่องของบริการหรือ ความพร้อมต่อเหตุฉุกเฉินในกรณีที่พื้นที่เผชิญความ เสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศ ทั้งนี้เพื่อให้ธรรมาภิบาลไม่ เป็นเพียงเรื่องการปฏิบัติตามระเบียบ แต่เป็น เครื่องมือขับเคลื่อนความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว ด้วย	แหล่งท่องเที่ยวกำหนดแนวทางด้านจริยธรรมและการป้องกัน การทุจริตสำหรับบุคลากร พร้อมมีช่องทางให้แจ้งเบาะแสได้ อย่างปลอดภัย ควบคู่กับการกำหนดหลักเกณฑ์การจัดซื้อจัด จ้างที่ชัดเจน โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยพิจารณาทั้งด้าน ราคา คุณภาพ และความน่าเชื่อถือ รวมถึงให้ความสำคัญกับ ผู้ขายที่ดำเนินงานอย่างรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมหรือ สนับสนุนท้องถิ่น พร้อมทั้งมีการทบทวนผลการจัดซื้อจัดจ้าง เป็นระยะ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นธรรมและสอดคล้องกับ แนวทางความยั่งยืน ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ แนวปฏิบัติว่าด้วยจริยธรรมและการทุจริต ☐ ระเบียบการจัดซื้อจัดจ้าง ☐ แบบประเมินผู้ขายหรือเกณฑ์คัดเลือกคู่สัญญา เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● ตัวอย่างคู่มือจริยธรรมเกี่ยวกับการป้องกันและการ บริหารจัดการผลประโยชน์ทับซ้อน เข้าถึงได้ที่ https://tambonwiang.go.th/getimage/ documents_file/documents_file_58_6_7_23491.pdf	ด้านที่ 1 หมวดที่ 4 ข้อ 26– 27

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
		● ตัวอย่างแนวทางการปฏิบัติงานด้านจริยธรรม เข้าถึงได้ที่ https://fa4.naxapi.com/nongkrodbanpot.go.th/dnm_file/project/1741665922831_78372_center.pdf ● E-Book สำนักป้องกันการทุจริตภาครัฐ เข้าถึงได้ที่ https://www.nacc.go.th/categorydetail/20180831184640766/20191117221706124	

2.2 การส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น การพัฒนาผู้ประกอบการ และการกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม

2.2.1 ที่มาและความสำคัญ

การท่องเที่ยวมีศักยภาพในการสร้างรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่พื้นที่อย่างมาก แต่ในทางปฏิบัติ ผลประโยชน์เหล่านี้ไม่ได้กระจายถึงชุมชนและผู้ประกอบการท้องถิ่นอย่างทั่วถึงเสมอไป เนื่องจากยังคงมีปัญหาการรั่วไหลทางเศรษฐกิจ ซึ่งหมายถึงรายได้จากการท่องเที่ยวไหลออกนอกพื้นที่ไปสู่ธุรกิจภายนอกหรือห่วงโซ่อุปทานจากต่างถิ่น ส่งผลให้ชุมชนได้รับประโยชน์เพียงบางส่วนเท่านั้น โดยเฉพาะในหลายพื้นที่ของประเทศกำลังพัฒนา ที่สามารถรักษารายได้ไว้ในระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นได้เพียงส่วนน้อย ดังนั้น การส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น การพัฒนาผู้ประกอบการ และการกระจายประโยชน์อย่างเป็นธรรม จึงเป็นประเด็นสำคัญที่แหล่งท่องเที่ยวต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจัง ทั้งในด้านการสร้างรายได้ที่มั่นคงให้แก่คนในพื้นที่ การสนับสนุนผู้ประกอบการรายย่อยและวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้ประกอบการหญิงหรือเยาวชน ให้สามารถแข่งขันได้ การส่งเสริมสินค้าและบริการที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น ตลอดจนการยกระดับการจ้างงานและการพัฒนาทักษะแรงงานในพื้นที่อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม แนวทางเหล่านี้ไม่เพียงช่วยเสริมความเข้มแข็งและความยืดหยุ่นของเศรษฐกิจท้องถิ่นต่อความเปลี่ยนแปลงจากภายนอก แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าและมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา

ทรัพยากรของพื้นที่ เพราะเมื่อการท่องเที่ยวสร้างประโยชน์ที่จับต้องได้แก่คนในชุมชนอย่างแท้จริง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนก็จะเกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่องและมั่นคง

2.2.2 ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดี

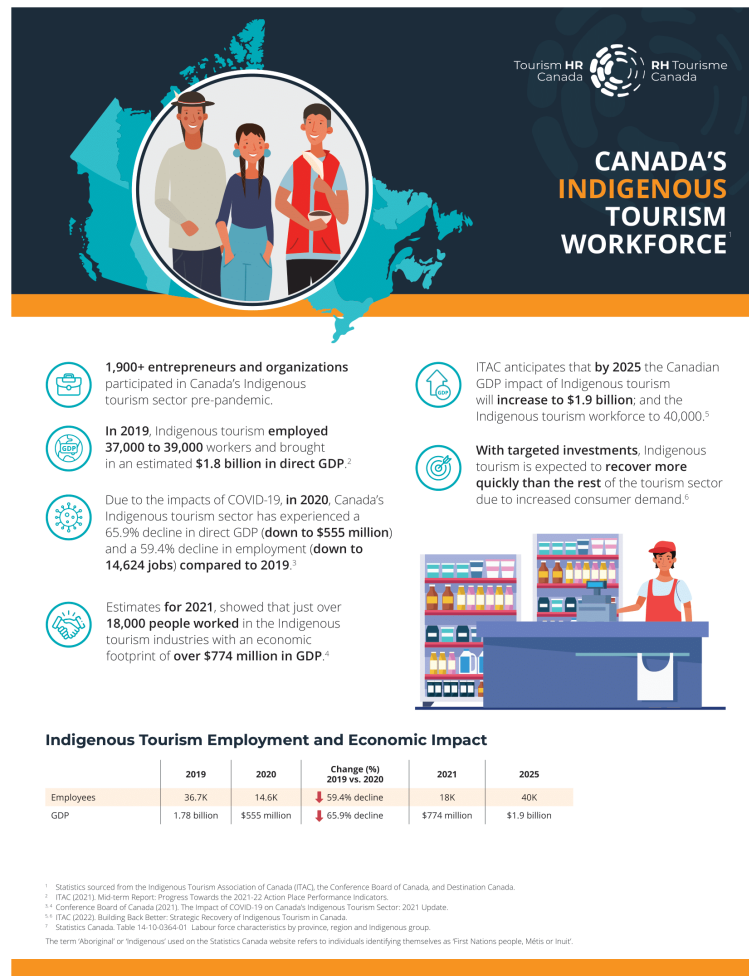
การติดตามผลกระทบทางเศรษฐกิจ

และการกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการบริหารจัดการเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีข้อมูลที่บอกได้ว่าการท่องเที่ยวสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่พื้นที่จริงเพียงใด ใครได้รับประโยชน์ และกลุ่มใดยังเข้าไม่ถึงโอกาสดังกล่าว โดยควรจัดเก็บข้อมูลอย่างสม่ำเสมอในด้านจำนวนนักท่องเที่ยว ค่าใช้จ่าย รายได้ของธุรกิจท้องถิ่น การจ้างงาน การลงทุน และสัดส่วนการใช้สินค้าและบริการจากผู้ผลิตในพื้นที่ ควบคู่กับการติดตามความผันผวนของรายได้จากปัจจัยเสี่ยงที่แหล่งท่องเที่ยวอาจเผชิญตามบริบทของพื้นที่ เช่น อุทกภัย ภัยแล้ง คลื่นความร้อน พายุ ดินถล่ม ไฟป่า น้ำเค็มรุก การกัดเซาะชายฝั่ง การตื่นเงินของปากแม่น้ำ คุณภาพอากาศที่ลดลง หรือเหตุการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมอื่นที่อาจทำให้การเดินทางหยุดชะงัก กิจกรรมท่องเที่ยวลดลง ต้นทุนของผู้ประกอบการเพิ่มขึ้น หรือแรงงานในภาคการท่องเที่ยวได้รับผลกระทบ ข้อมูลดังกล่าวควรถูกนำมาใช้วิเคราะห์ว่าความเสี่ยงแต่ละประเภทส่งผลต่อรายได้ การจ้างงาน ห่วงโซ่อุปทาน และการกระจายประโยชน์ในพื้นที่อย่างไร เพื่อนำไปกำหนดมาตรการสนับสนุนที่ตรงกับสภาพปัญหา เช่น การปรับช่วงเวลาหรือรูปแบบกิจกรรม

ท่องเที่ยว การพัฒนาเส้นทางหรือกิจกรรม
ทางเลือกในช่วงฤดูกาลเสี่ยง การสนับสนุน
ผู้ประกอบการและแรงงานที่ได้รับผลกระทบ และ

การกระจายรายได้ไปยังพื้นที่หรือชุมชนรองอย่าง
เหมาะสม ซึ่งครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 2 หมวดที่ 1
ข้อ 28

ตัวอย่างรายงานผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยว

ที่มา: Tourism HR Canada, Canada's Indigenous Tourism Workforce

การสนับสนุนผู้ประกอบการท้องถิ่น
ห่วงโซ่อุปทานและสินค้าบริการ
ที่สะท้อนอัตลักษณ์พื้นที่

รายได้จากการท่องเที่ยวจะหมุนเวียนอยู่
ในระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นได้มากขึ้น เมื่อแหล่ง
ท่องเที่ยวสนับสนุนให้ผู้ประกอบการรายย่อย

วิสาหกิจชุมชน และผู้ผลิตสินค้าและบริการใน
พื้นที่สามารถเชื่อมโยงกับห่วงโซ่อุปทานท่องเที่ยวได้
จริง ทั้งในด้านการเข้าถึงตลาด การพัฒนา
ผลิตภัณฑ์ การสร้างช่องทางประชาสัมพันธ์ และ
การเชื่อมโยงกับธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น
โรงแรม ร้านอาหาร และบริษัทนำเที่ยว ควบคู่ไป

กับการส่งเสริมให้ใช้วัตถุดิบและบริการจากแหล่งใกล้เคียง ซึ่งนอกจากจะลดการรั่วไหลทางเศรษฐกิจแล้ว ยังช่วยลดการขนส่งระยะไกลและ

การปล่อยก๊าซเรือนกระจกอีกด้วย ครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 2 หมวดที่ 1 ข้อ 29–30

แผนภาพห่วงโซ่อุปทานในการท่องเที่ยว

ที่มา: Thompson Rivers University Open Press

การส่งเสริมการจ้างงานท้องถิ่นและการพัฒนาทักษะอาชีพอย่างเป็นธรรม

การที่การท่องเที่ยวสร้างงานให้แก่คนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริงนั้น ต้องอาศัยทั้งนโยบายที่ชัดเจน ความร่วมมือกับผู้ประกอบการในพื้นที่ และการพัฒนาทักษะที่ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดงานท่องเที่ยวจริง แหล่งท่องเที่ยวควรส่งเสริมการเปิดโอกาสการจ้างงานที่ครอบคลุมทุกกลุ่ม ไม่เลือกปฏิบัติ มีสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย และมีค่าตอบแทนที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต พร้อมทั้งสนับสนุนให้แรงงานในพื้นที่ได้รับการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับความท้าทายใหม่ ๆ ของการท่องเที่ยวยั่งยืน เช่น การบริหารจัดการพลังงาน การลดของเสีย การสร้างอาชีพสีเขียว และการให้บริการที่ไม่กระทบต่อ

ทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่ ครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 2 หมวดที่ 2 ข้อ 45 และหมวดที่ 1 ข้อ 31

การยกระดับผู้ประกอบการสู่มาตรฐานความยั่งยืน

ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อผู้ประกอบการในพื้นที่ดำเนินงานตามแนวทางความยั่งยืนด้วย ไม่ใช่เพียงแหล่งท่องเที่ยวโดยรวม แหล่งท่องเที่ยวจึงควรให้ข้อมูลและสนับสนุนให้ผู้ประกอบการเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานความยั่งยืนที่ได้รับการรับรองจาก GSTC หรือมาตรฐานอื่นที่เป็นที่ยอมรับ พร้อมทั้งจัดทำรายชื่อสถานประกอบการที่ผ่านการรับรองเผยแพร่ต่อสาธารณะ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกใช้บริการจาก

ผู้ประกอบการที่มีมาตรฐานด้านความยั่งยืนได้ง่าย
ขึ้น และเป็นแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการรายอื่น

พัฒนาตนเองตามมา ครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 1
หมวดที่ 2 ข้อ 18-20

Key Green Building Certifications for Hotels

ตัวอย่างฉลากและตราสัญลักษณ์มาตรฐานความยั่งยืน

ที่มา: QloApps Blog, 2025

2.2.3 ฐานข้อมูลผู้ให้บริการ

หน่วยงานที่รับผิดชอบบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวสามารถสืบค้นข้อมูล แนวทาง และผู้ให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น การพัฒนาผู้ประกอบการ และการยกระดับมาตรฐานความยั่งยืนของธุรกิจในพื้นที่จากฐานข้อมูลที่หน่วยงานภาครัฐรวบรวมหรือรับรองไว้ โดยอาจต้องใช้หลายฐานข้อมูลประกอบกัน เช่น ระบบข้อมูล SMEs และวิสาหกิจชุมชน

ของสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) สำหรับค้นหาแนวทางการสนับสนุนผู้ประกอบการรายย่อย ฐานข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชนและสินค้า OTOP ของกรมพัฒนาชุมชน สำหรับค้นหาข้อมูลผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ผ่านการรับรองและมีศักยภาพในการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว และระบบข้อมูลตลาดงานของกรมการจัดหางาน สำหรับอ้างอิงข้อมูลด้านการจ้างงานและการพัฒนาทักษะอาชีพในพื้นที่ ดังตาราง 7

ตาราง 7 แสดงฐานข้อมูลผู้ให้บริการและแหล่งสืบค้นที่เกี่ยวข้อง

ฐานข้อมูลผู้ให้บริการ	วัตถุประสงค์การใช้
ระบบข้อมูลและบริการส่งเสริม SMEs ของ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.)	- ใช้ค้นหาแนวทาง มาตรการ และโครงการสนับสนุนผู้ประกอบการรายย่อยและวิสาหกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับภาคการท่องเที่ยว เพื่อช่วยให้ผู้ประกอบการท้องถิ่นได้พัฒนาศักยภาพ เข้าถึงแหล่งทุน ความรู้ เทคโนโลยี และช่องทางตลาดได้มากขึ้น - เข้าถึงได้ที่ https://bds.sme.go.th/Service
ระบบฐานข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชนและสินค้า OTOP ของกรมพัฒนาชุมชน	- ใช้สืบค้นข้อมูลสินค้าและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ผ่านการรับรองในแต่ละพื้นที่ เพื่อใช้ประกอบการวางแผนส่งเสริมและเชื่อมโยงสินค้าท้องถิ่นเข้ากับห่วงโซ่การท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว - เข้าถึงได้ที่ https://otop.cdd.go.th/products
ระบบข้อมูลตลาดงานและการพัฒนาทักษะของกรมการจัดหางาน	- ใช้อ้างอิงข้อมูลการจ้างงาน อัตราค่าจ้าง และโปรแกรมพัฒนาทักษะอาชีพในพื้นที่ เพื่อประกอบการกำหนดแนวทางส่งเสริมการจ้างงานท้องถิ่นในภาคการท่องเที่ยว โดยข้อมูลแรงงานควรจะมีการจำแนกเพศ อายุ การศึกษา ทักษะ และสถานการณ์จ้างงาน - เข้าถึงได้ที่ https://www.doe.go.th/prd/lmia/statistic/param/site/131/cat/93/sub/0/pull/category/view/list-label
ระบบข้อมูลสถิติและการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวพื้นที่พิเศษ (อพท.)	- ใช้ค้นหารายงานผลกระทบทางเศรษฐกิจและตัวอย่างการเก็บข้อมูลจากพื้นที่พิเศษต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบติดตามผลกระทบทางเศรษฐกิจของแหล่งท่องเที่ยว - เข้าถึงได้ที่ https://catalog.dasta.or.th/en/dataset/gini-coefficient
ระบบค้นหาและส่งเสริมมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร ของสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.)	ใช้สืบค้นมาตรฐานและการรับรองผลิตภัณฑ์เกษตรและอาหารท้องถิ่น เพื่อประกอบการส่งเสริมห่วงโซ่อุปทาน

ฐานข้อมูลผู้ให้บริการ	วัตถุประสงค์การใช้
	ท้องถิ่นที่มีคุณภาพและสามารถนำมาใช้ในภาคการ ท่องเที่ยวได้อย่างน่าเชื่อถือ เข้าถึงได้ที่ https://agristandards.acfs.go.th/

2.2.4 ผลลัพธ์จากการดำเนินงาน

เมื่อแหล่งท่องเที่ยวสามารถส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นและกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะสะท้อนให้เห็นในหลายด้าน ทั้งรายได้จากการท่องเที่ยวหมุนเวียนอยู่ในพื้นที่มากขึ้น มีการจ้างงานและกระจายรายได้ ผู้ประกอบการท้องถิ่นมีศักยภาพในการแข่งขันและเติบโตได้ด้วยตนเอง คนหลายกลุ่มในพื้นที่มีโอกาสเข้าถึงการจ้างงานที่หลากหลายและมีคุณภาพมากขึ้น รวมถึงสินค้าและบริการท้องถิ่นได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยวว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและสะท้อนเอกลักษณ์ของพื้นที่ นอกจากนี้ ยังช่วยให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชน ภาคธุรกิจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบมากขึ้น เช่น การพัฒนาสินค้า การยกระดับมาตรฐานบริการ และการเชื่อมโยงผู้ประกอบการท้องถิ่นเข้ากับตลาดการท่องเที่ยว เมื่อชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมและทั่วถึง ย่อมเกิดแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมดูแลรักษาทรัพยากร วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เพราะเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นต้นทุนสำคัญที่ช่วยสร้างรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิต และสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ให้ยั่งยืนในระยะยาว

2.2.5 การเชื่อมโยงกับเกณฑ์โรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

การขับเคลื่อนแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนควรเริ่มจากการวางระบบบริหารจัดการที่ชัดเจน ทั้งในด้านโครงสร้างการดำเนินงาน นโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และกลไกติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากองค์ประกอบเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานของพื้นที่มีทิศทางเดียวกัน สามารถกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง ประสานความร่วมมือ จัดสรรทรัพยากร และติดตามความก้าวหน้าได้อย่างเป็นระบบ หากขาดความชัดเจนในระดับโครงสร้างและนโยบาย การดำเนินงานด้านอื่น ๆ อาจขาดความต่อเนื่องและไม่สามารถสะท้อนผลลัพธ์ได้อย่างชัดเจน ดังนั้น ตารางต่อไปนี้จึงนำเสนอแนวทางการดำเนินงานและตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีในแต่ละประเด็น พร้อมแสดงความเชื่อมโยงกับเกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นกรอบอ้างอิงสำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบท ศักยภาพ และข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่

ตารางที่ 8 การเชื่อมโยงกับเกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

รหัส	การดำเนินงานที่จัดกลุ่มใหม่	เกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเดิม																	
		ด้านที่ 1												ด้านที่ 2					
		หมวด 2						หมวด 3			หมวด 4			หมวด 1				หมวด 3	
		15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	45
	กลุ่มที่ 2 การส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น การพัฒนาผู้ประกอบการ และการกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม				*	*	*							*	*	*	*	*	
ECO-01	การติดตามผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยว													*					
ECO-02	การสนับสนุนผู้ประกอบการท้องถิ่น ห่วงโซ่อุปทาน														*	*			
ECO-03	การส่งเสริมการจ้างงานท้องถิ่น																*	*	
ECO-04	การยกระดับผู้ประกอบการสู่มาตรฐานความยั่งยืน				*	*	*												

ตาราง 9 การส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น การพัฒนาผู้ประกอบการ และการกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
ECO-01 การติดตามผลกระทบทางเศรษฐกิจและการกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยว	แหล่งท่องเที่ยวควรมีระบบติดตามผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ทั้งในมิติผลประโยชน์ทางตรงและทางอ้อม เช่น รายได้จากนักท่องเที่ยว การใช้จ่าย การจ้างงาน การลงทุน และการกระจายประโยชน์สู่ผู้ประกอบการและชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้สามารถประเมินได้ว่าการท่องเที่ยวสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจแก่พื้นที่จริงเพียงใด และกลุ่มใดได้รับประโยชน์หรือยังเข้าไม่ถึงโอกาสดังกล่าว ทั้งนี้ การติดตามข้อมูลควรครอบคลุมความผันผวนจากฤดูกาลท่องเที่ยวและความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของพื้นที่ตามบริบทของแหล่งท่องเที่ยว เช่น อุทกภัย ภัยแล้ง คลื่นความร้อน พายุ ดินถล่ม ไฟป่า น้ำเค็มรุก การกัดเซาะชายฝั่ง การตื่นเงินของปากแม่น้ำ คุณภาพอากาศที่ลดลง หรือเหตุการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมอื่นที่อาจกระทบต่อการเดินทาง กิจกรรมท่องเที่ยว รายได้ของผู้ประกอบการ และการจ้างงานในพื้นที่ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวควรถูกนำมาใช้วิเคราะห์ความเปราะบางทางเศรษฐกิจของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจใดได้รับผลกระทบมากที่สุด ช่วงเวลาใดที่รายได้ลดลง กลุ่มแรงงานหรือผู้ประกอบการกลุ่มใดมีความเสี่ยงสูง และกิจกรรมใดควรได้รับการปรับปรุงแบบหรือกระจายความเสี่ยง เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถออกแบบมาตรการรองรับได้	แหล่งท่องเที่ยวจัดทำรายงานผลกระทบทางเศรษฐกิจประจำปี โดยรวบรวมข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย รายได้ของธุรกิจท้องถิ่น จำนวนแรงงานในภาคท่องเที่ยว สัดส่วนการใช้สินค้าและบริการจากผู้ผลิตในพื้นที่ และข้อมูลความเสียหายหรือการหยุดชะงักของกิจกรรมท่องเที่ยวจากเหตุการณ์เสี่ยงต่างๆ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง พายุ ดินถล่ม ไฟป่า น้ำเค็มรุก การกัดเซาะชายฝั่ง หรือการตื่นเงินของปากแม่น้ำ จากนั้นวิเคราะห์ว่าภัยหรือความเสี่ยงแต่ละประเภทส่งผลกระทบต่อรายได้ การจ้างงาน การเดินทาง และธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างไร โดยผลการวิเคราะห์ควรถูกนำไปใช้กำหนดมาตรการทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่ เช่น การปรับช่วงเวลาหรือรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวในฤดูกาลเสี่ยง การพัฒนาเส้นทางหรือกิจกรรมท่องเที่ยวทางเลือก การสนับสนุนผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบ การกระจายรายได้ไปยังชุมชนหรือพื้นที่รอง และการส่งเสริมธุรกิจที่ใช้ทรัพยากรอย่างรับผิดชอบ เพื่อให้เศรษฐกิจการ	ด้านที่ 2 หมวดที่ 1 ข้อ 28

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
	เหมาะสม เช่น การกระจายฤดูกาลท่องเที่ยว การส่งเสริมกิจกรรมทางเลือกในช่วงเสี่ยง การสนับสนุนผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบ และการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานท้องถิ่นให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น	ท่องเที่ยวของพื้นที่สามารถรับมือกับความผันผวนและฟื้นตัวได้ดีขึ้น ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ รายงานผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยว; (สัดส่วนรายได้ท้องถิ่นที่มาจากภาคการท่องเที่ยว สถิติการจ้างงานในท้องถิ่นในภาคการท่องเที่ยวที่จำแนกเพศ อายุ ระดับรายได้ หรือสถานะ/ประเภทการจ้างงาน เช่น ลูกจ้างประจำ ชั่วคราว ตามฤดูกาล) ☐ ตัวอย่างวิธีการจัดเก็บข้อมูล เช่น แบบสำรวจ รายการข้อมูล หรือระบบฐานข้อมูล เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● GSTC Destination Standard เข้าถึงได้ที่ https://www.gstc.org/gstc-criteria/gstc-destination-criteria/	
ECO-02 การสนับสนุนผู้ประกอบการท้องถิ่นและห่วงโซ่อุปทานในท้องถิ่น	แหล่งท่องเที่ยวควรส่งเสริมให้รายได้จากการท่องเที่ยวหมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นมากที่สุด โดยสนับสนุนผู้ประกอบการรายย่อย วิสาหกิจชุมชน และห่วงโซ่อุปทานในพื้นที่ให้สามารถเข้าถึงโอกาสทางธุรกิจ การลงทุน การพัฒนาทักษะและความรู้ และช่องทางตลาดได้อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงกลุ่มคนที่	แหล่งท่องเที่ยวมีแนวทางสนับสนุนผู้ประกอบการท้องถิ่นที่หลากหลาย เช่น ผู้ประกอบการรายเล็กและรายย่อย วิสาหกิจชุมชน กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน ผู้สูงอายุ ฯลฯ อย่างต่อเนื่อง เช่น จัดเวทีให้ผู้ประกอบการได้พบปะและแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน จัดทำข้อมูลรายชื่อ	ด้านที่ 2 หมวดที่ 1 ข้อ 29

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
	หลากหลาย เช่น เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ฯลฯ แนวทางดังกล่าวควร มุ่งเน้นทั้งการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของผู้ประกอบการและการ ลดการพึ่งพาการนำเข้าสินค้าและบริการจากภายนอกมากเกินไป จำเป็น ซึ่งช่วยให้เศรษฐกิจท้องถิ่นมีความยืดหยุ่นมากขึ้นเมื่อเกิด ความผันผวนจากภัยพิบัติหรือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ขณะเดียวกัน การสนับสนุนห่วงโซ่อุปทานท้องถิ่นยังช่วยลดการ ขนส่งระยะไกลและการใช้ทรัพยากรที่ไม่จำเป็น อันเป็นส่วนหนึ่ง ของการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และหากกำหนดเกณฑ์การ สนับสนุนที่คำนึงถึงการใช้วัตถุดิบอย่างรับผิดชอบ ไม่บุกรุกพื้นที่ ธรรมชาติ หรือไม่ใช้ทรัพยากรจากระบบนิเวศที่เปราะบาง ก็จะช่วย เชื่อมโยงเศรษฐกิจท้องถิ่นเข้ากับการคุ้มครองความหลากหลายทาง ชีวภาพได้โดยตรง	หรือประเภทของผู้ประกอบการในพื้นที่ และสร้าง โอกาสให้ผู้ประกอบการท้องถิ่นเชื่อมโยงกับธุรกิจ ท้องเที่ยวอื่นๆเช่น โรงแรม ร้านอาหาร บริษัทนำเที่ยว หรือผู้จัดงาน เพื่อให้เกิดการซื้อขายและความร่วมมือ มากขึ้น ทั้งนี้ ควรให้ความสำคัญกับผู้ประกอบการที่ใช้ วัตถุดิบท้องถิ่นอย่างเหมาะสม ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เตรียมพร้อมต่อความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศ และ ดำเนินธุรกิจโดยไม่กระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่ สำคัญของพื้นที่ เพื่อให้การเติบโตทางเศรษฐกิจของ ท้องถิ่นสอดคล้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืน ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ ตัวอย่างการดำเนินงานจริงในการสนับสนุน ผู้ประกอบการท้องถิ่น ☐ แนวทางหรือคู่มือช่วยเหลือผู้ประกอบการ SMEs ☐ รายชื่อหรือฐานข้อมูลผู้ประกอบการท้องถิ่น (สัดส่วนผู้ประกอบการรายใหม่ สัดส่วนผู้หญิง เยาวชน ผู้สูงอายุ)	

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
		เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● Policy Guidelines for Inclusive Sustainable Development Goals: Tourism เข้าถึงได้ที่ https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Disability/SDG-CRPD-Resource/ThematicBriefs/thematic-brief-tourism.pdf	
ECO-03 การส่งเสริมสินค้าและบริการท้องถิ่นที่ยั่งยืนและสะท้อนอัตลักษณ์พื้นที่	แหล่งท่องเที่ยวควรส่งเสริมการพัฒนา การรับซื้อ และการใช้สินค้าและบริการท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์ของธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของพื้นที่ โดยยึดหลักความเป็นธรรมทางการค้า คุณภาพ ความปลอดภัย และความยั่งยืนของแหล่งที่มา การดำเนินงานในประเด็นนี้ไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการประชาสัมพันธ์ สินค้า แต่ควรครอบคลุมการยกระดับผลิตภัณฑ์ การเข้าถึงแหล่งทุนและเทคโนโลยี การพัฒนาบริการ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การสร้างช่องทางตลาด และการเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวในพื้นที่ด้วย ทั้งนี้ หากส่งเสริมการใช้วัตถุดิบที่สอดคล้องกับฤดูกาล และสภาพภูมิอากาศของพื้นที่ จะช่วยลดความเปราะบางของห่วงโซ่อุปทานต่อภัยธรรมชาติและความผันผวนของผลผลิต	แหล่งท่องเที่ยวส่งเสริมสินค้าและบริการท้องถิ่นที่เป็นจุดเด่นของพื้นที่ เช่น อาหารพื้นถิ่น งานหัตถกรรม ผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของสินค้าและบริการเหล่านั้น และช่วยประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ ของพื้นที่ เช่น งานแสดงสินค้า ตลาดชุมชน หรือสื่อออนไลน์ นอกจากนี้ ยังสนับสนุนให้ผู้ผลิตและผู้ประกอบการเข้าถึงแหล่งทุนและเทคโนโลยี พัฒนาสินค้าและบริการให้มีคุณภาพ เหมาะกับการท่องเที่ยว ใช้วัสดุและทรัพยากรอย่างเหมาะสม และสะท้อนอัต	ด้านที่ 2 หมวดที่ 1 ข้อ 30

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
	ขณะเดียวกัน การใช้วัตถุดิบและบริการจากแหล่งใกล้เคียงยังช่วยลดการขนส่งและการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และหากกำหนดเกณฑ์คัดเลือกให้หลีกเลี่ยงผลิตภัณฑ์ที่มาจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเกินขนาดหรือทำลายระบบนิเวศ ก็จะช่วยคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพควบคู่ไปกับการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ท้องถิ่นได้	ลักษณะของท้องถิ่น เพื่อให้สินค้าและบริการท้องถิ่นสร้างรายได้ควบคู่ไปกับการรักษาคุณค่าของพื้นที่ ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ รายงานสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท้องถิ่น (เช่น การเชื่อมโยงแหล่งทุนที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย การให้ความรู้ด้านเทคโนโลยี การอบรมพัฒนาทักษะ) ☐ รายการผลิตภัณฑ์และบริการท้องถิ่นที่ยั่งยืน (สัดส่วนรายการใหม่ สัดส่วนรายการที่พัฒนาโดยกลุ่มผู้หญิง เยาวชน ผู้สูงอายุ) ☐ ตัวอย่างสื่อประชาสัมพันธ์หรือแคตตาล็อกสินค้าและบริการท้องถิ่น เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● แนวทางการส่งเสริมสินค้าโอท็อป เข้าถึงได้ที่ https://www.tpsa.go.th/document/2404-0000000002	
ECO-04 การส่งเสริมการจ้างงานท้องถิ่น การพัฒนาทักษะ และ	แหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดแนวทางส่งเสริมการจ้างงานคนในท้องถิ่นอย่างเป็นธรรมและเป็นรูปธรรม ทั้งในมิติการเปิดโอกาสในการทำงาน โดยคำนึงถึงบริบทและความต้องการที่หลากหลายของ	แหล่งท่องเที่ยวควรร่วมกับผู้ประกอบการในพื้นที่ส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานคนท้องถิ่นอย่างเป็นธรรมและเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น การเตรียมความพร้อมด้านทักษะ	ด้านที่ 2 หมวดที่ 1 ข้อ 31

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
การจ้างงานที่เป็นธรรม ในภาคการท่องเที่ยว	แรงงาน การพัฒนาทักษะอาชีพ การยกระดับศักยภาพเพื่อ ความก้าวหน้าในงาน และการสร้างเงื่อนไขการทำงานที่เป็นธรรม และปลอดภัยสำหรับแรงงานทั้งในระบบและนอกระบบ โดย ประสานความร่วมมือกับผู้ประกอบการในพื้นที่ สถานศึกษา องค์กรแรงงาน และองค์กรท้องถิ่น เพื่อให้คนในพื้นที่สามารถเข้าถึง โอกาสทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวได้จริง ไม่ถูกจำกัดอยู่ เฉพาะงานระดับล่าง และได้รับค่าตอบแทนและสภาพการจ้างงานที่ เหมาะสม นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะควรครอบคลุมความรู้ที่ สอดคล้องกับความท้าทายใหม่ของพื้นที่ เช่น การบริหารความเสี่ยง จากสภาพภูมิอากาศ การให้บริการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ การจัด การพลังงานและทรัพยากรในสถานประกอบการ และการให้บริการ หรือกิจกรรมที่ไม่กระทบต่อพื้นที่ธรรมชาติและสิ่งมีชีวิตในระบบ นิเวศ เพื่อให้การจ้างงานท้องถิ่นไม่ใช่เพียงการสร้างรายได้ แต่ยัง เป็นกลไกเสริมความพร้อมในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และรักษาทุนธรรมชาติ ของพื้นที่ไปพร้อมกัน	ที่จำเป็น การจับคู่คนกับงานในธุรกิจท่องเที่ยว และการ เปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่หลากหลายในพื้นที่ โดยเฉพาะ แรงงานหญิงและเยาวชน ให้เข้าถึงงานได้หลากหลาย ประเภท เช่น งานบริการ ที่พัก ร้านอาหาร หรือ กิจกรรมท่องเที่ยว พร้อมทั้งสนับสนุนให้ผู้ประกอบการ มีแนวทางการจ้างงานที่เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และมี สภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสม นอกจากนี้ ยัง ช่วยพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืน เช่น การบริการที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม หรือการ ดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวที่ไม่กระทบต่อทรัพยากรของ พื้นที่ เพื่อให้คนในชุมชนสามารถมีรายได้ควบคู่กับการ ดูแลแหล่งท่องเที่ยวในระยะยาว ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ แผนงานการจ้างงานท้องถิ่น ☐ แผนงานการพัฒนาทักษะแรงงานท้องถิ่น ☐ ฐานข้อมูลแรงงานภาคการท่องเที่ยวในพื้นที่ จำแนกเพศ อายุ การศึกษา สถานะการจ้างงาน) ☐ ข้อบังคับด้านการจ้างงานที่เท่าเทียมและเป็นธรรม	และด้านที่ 2 หมวดที่ 3 ข้อ 45

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
		☐ ตัวอย่างการติดตามผลด้านการจ้างงานและความก้าวหน้าในอาชีพของแรงงานท้องถิ่น เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● ตัวอย่างนโยบายการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม เข้าถึงได้ที่ https://investor.nirvanadevelopment.co.th/storage/content/downloads/sustainability/sustainable-social/human-rights-management/20230116-nvd-human-rights-policy.pdf	
ECO-05 การยกระดับผู้ประกอบการสู่การดำเนินธุรกิจและมาตรฐานความยั่งยืน	แหล่งท่องเที่ยวควรมีมาตรการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวยกระดับการดำเนินธุรกิจสู่ความยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง โดยไม่มองว่าเป็นเพียงการขอรับรองมาตรฐาน แต่เป็นกระบวนการยกระดับมาตรฐานและคุณภาพธุรกิจให้สามารถแข่งขันได้ในระยะยาวและสอดคล้องกับเป้าหมายของพื้นที่ มาตรการดังกล่าวควรครอบคลุมการให้ข้อมูล การฝึกอบรม การให้คำปรึกษา การจัดสรรแรงจูงใจหรือกองทุนสนับสนุน และการช่วยเหลือผู้ประกอบการเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานที่เหมาะสม ทั้งนี้ การยกระดับผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับความพร้อมในการรับมือความ	แหล่งท่องเที่ยวสนับสนุนให้ผู้ประกอบการพัฒนาธุรกิจไปสู่ความยั่งยืนตามระดับความพร้อม เช่น ธุรกิจที่เพิ่งเริ่มอาจได้รับความรู้พื้นฐานเรื่องการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและการลดของเสีย ส่วนธุรกิจที่มีความพร้อมมากขึ้นอาจได้รับคำแนะนำในการปรับปรุงการดำเนินงานให้ได้มาตรฐาน และธุรกิจที่ผ่านการรับรองแล้วอาจได้รับการประชาสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงกับตลาดเพิ่มเติม นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวยังสามารถเผยแพร่รายชื่อสถานประกอบการที่ดำเนินงานตามแนวทางความยั่งยืน	ด้านที่ 1 หมวดที่ 2 ข้อ 18–20

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
	เสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศ เช่น การจัดการน้ำหรือพลังงานในช่วงวิกฤต การออกแบบบริการที่ลดการพึ่งพาทรัพยากรเปราะบาง การลดของเสียและการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการดำเนินงาน และการหลีกเลี่ยงกิจกรรมหรือห่วงโซ่อุปทานที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้ความยั่งยืนกลายเป็นมาตรฐานพื้นฐานของธุรกิจในพื้นที่ ไม่ใช่เพียงโครงการเฉพาะกิจ นอกจากนี้ ยังเป็นการพัฒนา มาตรฐานการจ้างงานที่ดี (Decent Work) อีกด้วย	เพื่อเป็นตัวอย่างและแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการรายอื่นปรับตัวตาม โดยครอบคลุมเรื่องการจัดการน้ำ พลังงาน ของเสีย และการดูแลทรัพยากรของพื้นที่ รวมถึงความยั่งยืนของวัฒนธรรมท้องถิ่น ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ มาตรการส่งเสริมนายจ้างในการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานการจ้างงานที่ดีในระบบ/นอกระบบ ☐ เอกสารเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของผู้ประกอบการ (นโยบายด้านการปรับตัว ด้านการลดก๊าซ ด้านสภาพลุ่มในการทำงานที่ดีในองค์กร) ☐ ตัวอย่างการยกระดับมาตรฐานด้านความยั่งยืนและด้านการจ้างงานที่ดี ☐ รายชื่อสถานประกอบการหรือโรงแรมที่ได้รับการรับรอง ☐ สื่อการประชาสัมพันธ์ธุรกิจที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● คู่มือแนวทางการปฏิบัติตามมาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เข้าถึงได้ที่	

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
		https://gdcatalog.go.th/dataset/gdpublish-23-01-65	

2.3 การมีส่วนร่วมของชุมชน การคุ้มครองสิทธิ ความเสมอภาค และการสืบสานอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

2.3.1 ที่มาและความสำคัญ

แหล่งท่องเที่ยวไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ที่ชุมชนอาศัยอยู่ ทำมาหากิน สืบทอดวัฒนธรรมและดำรงชีวิตตามวิถีที่สั่งสมมาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวจึงควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน การคุ้มครองสิทธิของคนในพื้นที่ และการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมควบคู่กันไป หากการท่องเที่ยวถูกพัฒนาโดยขาดการรับฟังเสียงของชุมชน หรือมองวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเพียงสินค้าเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง การสูญเสียอัตลักษณ์ และการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว แหล่งท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนจึงควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ และกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวของพื้นที่อย่างแท้จริง พร้อมทั้งส่งเสริมความเสมอภาค การเข้าถึงได้สำหรับทุกคน และการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เพราะวัฒนธรรมจะดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมยังมีพื้นที่ สิทธิโอกาส และศักยภาพในการสืบทอดต่อไป นอกจากนี้ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นหลายด้านยังช่วยสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดี

2.3.2 ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดี

การเปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมของชุมชนไม่ควรหยุดอยู่กับการจัดรับฟังความคิดเห็นเป็นครั้งคราว แต่ต้องออกแบบให้เป็นกลไกต่อเนื่องที่ชุมชนสามารถสะท้อนความต้องการและข้อกังวลได้จริง และผลที่ได้รับต้องถูกนำไปใช้ในการตัดสินใจอย่างเป็นรูปธรรม แหล่งท่องเที่ยวควรจัดช่องทางการมีส่วนร่วมที่เข้าถึงได้ทุกกลุ่ม รวมถึงกลุ่มที่มักถูกละเลย เช่น ผู้สูงอายุ เยาวชน กลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มเปราะบาง พร้อมเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายทั้งผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และองค์กรภาคประชาสังคม เข้ามาร่วมสนับสนุนกิจกรรมด้านความยั่งยืนของชุมชนอย่างรับผิดชอบ ครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 2 หมวดที่ 2 ข้อ 32–34

การคุ้มครองสิทธิในที่ดินทรัพยากร

และสิทธิมนุษยชนในบริบทของการท่องเที่ยว

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไม่ควรละเมิดสิทธิของชุมชนในการอยู่อาศัย การเข้าถึงที่ดิน แหล่งน้ำ และทรัพยากรสำคัญ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดมาตรการป้องกันการใช้อสังหาริมทรัพย์โดยมิชอบ การย้ายถิ่นฐานที่ไม่เป็นธรรม และการปิดกั้นการเข้าถึงพื้นที่ที่ชุมชนพึ่งพาควบคู่กับการยึดหลักสิทธิมนุษยชนสากล การไม่เลือกปฏิบัติ และการส่งเสริมให้สถานที่และบริการของแหล่งท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้โดยคนทุกกลุ่ม รวมถึงกลุ่มผู้พิการและผู้มีความต้องการพิเศษ ครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 2 หมวดที่ 2 ข้อ 37–43

การอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรม อย่างมีส่วนร่วม

มรดกวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้ เช่น อาคาร โบราณสถาน ภูมิทัศน์วัฒนธรรม และที่จับต้องไม่ได้ เช่น ประเพณี ภาษา อาหาร ศิลปะการแสดง และทรัพย์สินทางปัญญาของชุมชน ควรได้รับการคุ้มครองโดยมีชุมชนเจ้าของเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจหลัก ไม่ใช่เพียงผู้ให้

ข้อมูล ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรจัดทำรายการสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ประเมินคุณค่าและความเปราะบาง กำหนดมาตรการคุ้มครองจากผลกระทบเชิงพาณิชย์ และดูแลให้กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่บิดเบือน ลดทอน หรือใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างไม่เหมาะสม ครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 3 หมวดที่ 1-2 ข้อ 46-51

ตัวอย่างการอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วม
ที่มา: รวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

การสื่อความหมายและการให้ข้อมูล

แก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและร่วมกับชุมชน

ข้อมูลที่นักท่องเที่ยวได้รับเกี่ยวกับสถานที่ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมและการเคารพในคุณค่าของพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวควรจัดทำข้อมูลสื่อความหมายที่ถูกต้อง ครบคลุม และสะท้อนมุมมองของชุมชนเจ้าของพื้นที่ โดยพัฒนาร่วมกับ

ชุมชนและมีการสื่อสารในภาษาที่เหมาะสม รวมถึงกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับนักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ และผู้ให้บริการกิจกรรมท่องเที่ยว ในการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือพื้นที่เปราะบาง ครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 3 หมวดที่ 2 ข้อ 52 และด้านที่ 1 หมวดที่ 2 ข้อ 17

ตัวอย่างข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว

ที่มา: Phare Circus, Angkor Visitor Code of Conduct

2.3.3 ฐานข้อมูลผู้ให้บริการ

หน่วยงานที่รับผิดชอบบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวสามารถสืบค้นข้อมูล แนวทาง และผู้ให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การคุ้มครองสิทธิ และการอนุรักษ์วัฒนธรรม จากฐานข้อมูลที่หน่วยงานภาครัฐรวบรวมหรือรับรองไว้ โดยอาจต้องใช้หลายฐานข้อมูลประกอบกัน เช่น ระบบข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมของกรมศิลปากร สำหรับค้นหารายการ

สินทรัพย์ทางวัฒนธรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียน และแนวทางการคุ้มครอง ระบบข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม สำหรับค้นหาข้อมูลมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และแนวทางการสืบสาน และระบบข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) สำหรับอ้างอิงแนวทางการเปิดรับฟังความคิดเห็นสาธารณะที่เป็นมาตรฐาน ดังตาราง 10

ตาราง 10 แสดงฐานข้อมูลผู้ให้บริการและแหล่งสืบค้นที่เกี่ยวข้อง

ฐานข้อมูลผู้ให้บริการ	วัตถุประสงค์การใช้
ระบบข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมของกรมศิลปากร	- ใช้ค้นหารายการโบราณสถาน โบราณวัตถุ และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมที่ขึ้นทะเบียนในพื้นที่ พร้อมแนวทางการคุ้มครองและการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมเพื่อประกอบการวางแผนจัดการมรดกวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว - เข้าถึงได้ที่ https://gis.finearts.go.th/fineart/
ระบบข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม	- ใช้สืบค้นข้อมูลมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ประเพณี ศิลปะการแสดง และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อประกอบการจัดทำแผนอนุรักษ์และการสื่อความหมายที่ถูกต้องร่วมกับชุมชน - เข้าถึงได้ที่ https://ich-thailand.org/heritage/national
ระบบข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนของสำนักงาน ก.พ.ร.	- ใช้อ้างอิงแนวทางและมาตรฐานการเปิดรับฟังความคิดเห็นสาธารณะจากภาครัฐ เพื่อออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นระบบ - เข้าถึงได้ที่ https://www.opdc.go.th/

ฐานข้อมูลผู้ให้บริการ	วัตถุประสงค์การใช้
	development/psea/award-type1/participatory-gov/
ระบบข้อมูลสิทธิและการคุ้มครองผู้บริโภคของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.)	- ใช้อ้างอิงกฎหมายและแนวปฏิบัติด้านการคุ้มครองสิทธิที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้บริการและชุมชน เพื่อประกอบการกำหนดมาตรการป้องกันการละเมิดสิทธิในบริบทของแหล่งท่องเที่ยว - เข้าถึงได้ที่ https://www.ocpb.go.th/news_view.php?nid=9764
ระบบข้อมูลความเสมอภาคและการเข้าถึงสำหรับคนพิการของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ	- ใช้ค้นหาแนวทางและมาตรฐานการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกและการเข้าถึงสถานที่สำหรับคนพิการและผู้มีความต้องการพิเศษ เพื่อประกอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม และไม่เลือกปฏิบัติโดยเหตุแห่งเพศ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ความพิการ หรือเหตุอื่น - เข้าถึงได้ที่ https://dep.go.th/th/rights-welfares-services/conveniences-for-disabled-person

2.3.4 ผลลัพธ์จากการดำเนินงาน

เมื่อแหล่งท่องเที่ยวสามารถดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน การคุ้มครองสิทธิ ความเสมอภาค และการสืบสานอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะสะท้อนให้เห็นจากทัศนคติของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวในทางบวกมากขึ้น คนในพื้นที่รู้สึกว่าคุณมีส่วนร่วม เป็นเจ้าของ และมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ขณะเดียวกัน วัฒนธรรม วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ท้องถิ่นยังคงได้รับการสืบทอดอย่างมีชีวิต ไม่ถูกลดทอนให้เหลือเพียงการแสดงเพื่อการท่องเที่ยว สิทธิของชุมชนในการอยู่อาศัย การเข้าถึงทรัพยากร และการได้รับประโยชน์จากการ

พัฒนาได้รับการคุ้มครองอย่างชัดเจน รวมถึงมีการเปิดโอกาสให้กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม ทั้งเยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้หญิง ผู้ประกอบการรายย่อย และกลุ่มเปราะบาง นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวยังมีความเข้าใจและเคารพคุณค่าของพื้นที่มากขึ้น ผ่านการสื่อสารและกิจกรรมท่องเที่ยวที่ออกแบบอย่างเหมาะสม ทั้งหมดนี้ช่วยสร้างพื้นฐานของการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นเจ้าของอย่างแท้จริง และทำให้การพัฒนาในระยะยาวมีความมั่นคงกว่าการมุ่งตอบสนองนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว

2.3.5 การเชื่อมโยงกับเกณฑ์โรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวในมิตินี้ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน การคุ้มครองสิทธิของผู้อยู่อาศัย และการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า ไม่ใช่เพียงการนำวัฒนธรรมมาใช้เป็นจุดขาย

ทางการท่องเที่ยวเท่านั้น ดังนั้น ต่อจากต่อไปจึงนำเสนอแนวทางการดำเนินงานและตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีในแต่ละประเด็น พร้อมแสดงความเชื่อมโยงกับเกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นกรอบอ้างอิงให้หน่วยงานที่รับผิดชอบสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบท ศักยภาพ และข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่ได้อย่างเป็นระบบ

ตารางที่ 10 การเชื่อมโยงกับเกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

รหัส	การดำเนินงานที่จัดกลุ่มใหม่	เกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเดิม																														
		ด้านที่ 1										ด้านที่ 2														ด้านที่ 3						
		หมวด 2										หมวด 2														หมวด 3	หมวด 1				หมวด 2	
		15	16	17	18	19	20	21	22	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52		
	กลุ่มที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชน การคุ้มครองสิทธิ ความเสมอภาค และการสืบสานอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น			*						*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	
SOC_CUL-01	การเปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ									*	*	*	*																			
SOC_CUL-02	การคุ้มครองสิทธิในที่ดิน ทรัพยากรในบริบทของการท่องเที่ยว														*	*	*	*	*	*	*	*	*	*								
SOC_CUL-03	การอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วม																								*	*	*	*	*			
SOC_CUL-04	การให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและร่วมกับชุมชน			*																										*	*	

ตาราง 11 การมีส่วนร่วมของชุมชน การคุ้มครองสิทธิ ความเสมอภาค และการสืบสานอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
SOC-CUL-01 การเปิดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ และการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	แหล่งท่องเที่ยวควรเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน ตัดสินใจ และติดตามการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ไม่ใช่เพียงรับฟังความคิดเห็นเป็นครั้งคราว แต่ต้องออกแบบให้เป็นกลไกต่อเนื่องที่ชุมชนสามารถสะท้อนมุมมอง ความต้องการ และข้อกังวลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้จริง พร้อมทั้งเปิดพื้นที่ให้ภาคีเครือข่าย เช่น ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว ภาคประชาสังคม หรือองค์กรสนับสนุน เข้ามามีส่วนช่วยเหลือโครงการด้านความยั่งยืนของชุมชนอย่างรับผิดชอบ แนวทางลักษณะนี้มีความสำคัญต่อการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพราะทำให้พื้นที่สามารถนำประสบการณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ระบุความเสี่ยงและออกแบบมาตรการที่เหมาะสมกับบริบทจริง ขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนยังช่วยให้มาตรการด้านพลังงาน การเดินทาง และกิจกรรมท่องเที่ยวที่ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก	แหล่งท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้ชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ เช่น การจัดเวทีพูดคุยหรือประชุมร่วมกัน โดยมีการแจ้งข้อมูลล่วงหน้า อำนวยความสะดวกต่อการเข้าร่วมการรับฟังความคิดเห็น โดยเฉพาะกลุ่มที่ต้องการการสนับสนุนเป็นพิเศษ และมีการสรุปผลอย่างชัดเจน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ภาคีต่าง ๆ เข้ามาร่วมสนับสนุนกิจกรรมในพื้นที่ เช่น การดูแลพื้นที่สาธารณะ การส่งเสริมวัฒนธรรม หรือกิจกรรมอาสาสมัคร นอกจากนี้ ข้อเสนอจากชุมชนยังถูกนำไปใช้ในการวางแผนจัดการแหล่งท่องเที่ยว เช่น การเตรียมรับมือภัยพิบัติ การจัดช่วงเวลาท่องเที่ยวให้เหมาะสม การลดผลกระทบจากนักท่องเที่ยว และการดูแลพื้นที่ที่มีความเปราะบาง เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ ระเบียบเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ☐ ตัวอย่างมาตรการสนับสนุนการมีส่วนร่วมจากกลุ่มต่างๆ เช่น เยาวชน ผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน/ผู้ประกอบการหญิง กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้พิการ ☐ รายงานการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น ☐ ตัวอย่างการตอบสนองต่อข้อเสนอแนะของชุมชน	ด้านที่ 2 หมวดที่ 2 ข้อ 32-34 และ เชื่อมโยง บางส่วนใน ด้านที่ 1 หมวดที่ 1 ข้อ 4, 7, 8

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
	ได้รับการยอมรับมากขึ้น และช่วยให้การคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติหรือพื้นที่เปราะบางทางระบบนิเวศเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่อย่างสมดุล	เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● UNEP Stakeholder Engagement Handbook เข้าถึงได้ที่ https://www.unep.org/resources/publication/stakeholder-engagement-handbook ● World Bank Environmental and Social Framework เข้าถึงได้ที่ https://www.worldbank.org/en/projects-operations/environmental-and-social-framework	
SOC-CUL-02 การติดตามความพึงพอใจของผู้อยู่อาศัยและการตอบสนองต่อผลกระทบทางสังคมจากการท่องเที่ยว	แหล่งท่องเที่ยวควรมีระบบติดตามความพึงพอใจ ความต้องการ และข้อกังวลของผู้อยู่อาศัยอย่างสม่ำเสมอ พร้อมนำผลที่ได้ไปใช้ปรับปรุงการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแรงกดดันจากนักท่องเที่ยว ความแออัด เสี่ยงรบกวน ความสะอาด การใช้พื้นที่ร่วมกัน และผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน การติดตามดังกล่าวควรเชื่อมโยงกับการจัดการความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศด้วย เช่น ผลกระทบจากคลื่นความร้อน น้ำท่วม หรือฤดูกาลท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจเพิ่มภาระให้ชุมชนในช่วงเวลาหนึ่งมากเกินไป ขณะเดียวกัน ข้อมูลจากชุมชนยัง	แหล่งท่องเที่ยวติดตามความคิดเห็นของผู้อยู่อาศัยอย่างสม่ำเสมอ เช่น การทำแบบสอบถามหรือจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น พร้อมมีช่องทางให้ร้องเรียนหรือเสนอแนะได้สะดวก จากนั้นนำข้อมูลมาสรุปและใช้ปรับปรุงการบริหารจัดการ เช่น การกระจายช่วงเวลาท่องเที่ยว การควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนหรือพื้นที่อ่อนไหว การจัดการจราจรและขยะ หรือการปรับการใช้พื้นที่ในช่วงสภาพอากาศรุนแรง เพื่อให้การท่องเที่ยวไม่กระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ มาตรการจัดการนักท่องเที่ยวหรือมาตรการลดความแออัด ☐ วิธีการวัดและติดตามความพึงพอใจ ☐ มาตรการจัดการความขัดแย้งระหว่างผู้อาศัยในพื้นที่และนักท่องเที่ยว ☐ รายงานผลการติดตามและหลักฐานการเผยแพร่สู่สาธารณะ	ด้านที่ 2 หมวดที่ 2 ข้อ 35 และ เชื่อมโยง บางส่วนใน ด้านที่ 2 หมวดที่ 2 ข้อ 36

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
	ช่วยให้พื้นที่ออกแบบมาตรการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและควบคุมกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติหรือวัฒนธรรมที่อ่อนไหวได้เหมาะสมยิ่งขึ้น	เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม - European Tourism Indicator System TOOLKIT เข้าถึงได้ที่ https://ec.europa.eu/docsroom/documents/6657/attachments/1/translations/en/renditions/native - Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations A Guidebook เข้าถึงได้ที่ https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284407262	
SOC-CUL-03 การคุ้มครองสิทธิของชุมชนในการอยู่อาศัย การเข้าถึงที่ดิน ทรัพยากร และการดำรงชีวิตตามปกติของชุมชน	แหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดมาตรการคุ้มครองสิทธิของชุมชนในเรื่องการอยู่อาศัย การเข้าถึงที่ดิน แหล่งน้ำ ทรัพยากรสำคัญ และสถานที่ธรรมชาติหรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ โดยต้องป้องกันการใช้อสังหาริมทรัพย์โดยมิชอบ การย้ายถิ่นฐานที่ไม่เป็นธรรม การปิดกั้นการเข้าถึงทรัพยากร และการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ที่กระทบต่อชุมชนโดยไม่มีการปรึกษาหารือและมาตรการรองรับที่เหมาะสม เรื่องนี้เชื่อมโยงโดยตรงกับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพราะสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรและพื้นที่ปลอดภัยมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตเมื่อเกิดภัยพิบัติหรือ	แหล่งท่องเที่ยวกำหนดแนวทางการใช้ที่ดินและการพัฒนาในพื้นที่ โดยคำนึงถึงสิทธิของชุมชนเป็นสำคัญ เช่น โครงการที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนต้องมีการรับฟังความคิดเห็นก่อนดำเนินการ และมีมาตรการดูแลอย่างเหมาะสม เช่น การรักษาทางสาธารณะไปยังแหล่งน้ำหรือพื้นที่สำคัญ การดูแลพื้นที่ทำกินของชุมชน หรือการกำหนดแนวทางชัดเจนอย่างเป็นธรรมเมื่อเกิดผลกระทบ นอกจากนี้ ยังนำข้อมูลความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม หรือการกัดเซาะ มาใช้ประกอบการวางแผนใช้พื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาไม่กระทบทั้งต่อชุมชนและทรัพยากรของพื้นที่ในระยะยาว ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ รายงานสถานการณ์ปัจจุบันหรือการติดตามผลกระทบจากการใช้ประโยชน์อสังหาริมทรัพย์	ด้านที่ 2 หมวดที่ 2 ข้อ 37-40

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
	ความผันผวนของสภาพอากาศ อีกทั้งยังช่วยลดแรงกดดันจากการพัฒนาเชิงพาณิชย์ที่อาจรุกร้าพื้นที่ธรรมชาติหรือภูมิทัศน์วัฒนธรรม ซึ่งเป็นฐานของความหลากหลายทางชีวภาพและความมั่นคงของชุมชนในระยะยาว	☐ มาตรการควบคุมและบังคับใช้ เพื่อรักษาความเป็นธรรมในการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรอย่างสมดุลในพื้นที่ ☐ ตัวอย่างมาตรการชดเชยเมื่อเกิดผลกระทบในทางลบ เช่น Polluter Pay Principle เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม - World Bank Environmental and Social Framework เข้าถึงได้ที่ https://www.worldbank.org/en/projects-operations/environmental-and-social-framework - พระราชบัญญัติ คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2562	
SOC-CUL-04 การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค และการเข้าถึงได้สำหรับทุกคน	แหล่งท่องเที่ยวควรยึดหลักสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค และการไม่เลือกปฏิบัติเป็นพื้นฐานของการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยว โดยต้องมีมาตรการป้องกันและรับมือกับการค้ามนุษย์ การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ การกีดกัน การกลั่นแกล้ง และการละเมิดสิทธิต่อบุคคลหรือกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็กและเยาวชน ผู้หญิง บุคคลหลากหลายทางเพศ แรงงานข้ามชาติ ผู้พิการ ควบคุมกับการสื่อสารกฎหมายและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องสู่สาธารณะ และการส่งเสริมให้สถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก	แหล่งท่องเที่ยวกำหนดแนวทางคุ้มครองสิทธิและการไม่เลือกปฏิบัติในพื้นที่ พร้อมมีช่องทางให้แจ้งเหตุหรือร้องเรียนได้สะดวก และมีการสื่อสารหรือให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการและผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสม นอกจากนี้ ยังปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกและการเข้าถึง เช่น ทางลาด ห้องน้ำ ป้ายสื่อสาร หรือข้อมูลออนไลน์ รวมทั้ง การประกาศนโยบายต่อต้านการเลือกปฏิบัติ การรังแกละเมิดสิทธิ หรือการล่วงละเมิดทางเพศ การเตือนภัยสำหรับกลุ่มเปราะบางเฉพาะ เพื่อให้ทุกคนสามารถใช้บริการได้อย่างเท่าเทียมและปลอดภัย รวมถึงส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีแนวทางการจ้างงานที่เป็นธรรม ปลอดภัย และไม่เลือกปฏิบัติต่อแรงงาน เพื่อให้เกิด	ด้านที่ 2 หมวดที่ 2 ข้อ 41-43 และ เชื่อมโยง บางส่วนใน ด้านที่ 2 หมวดที่ 3 ข้อ 45

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
	ความสะดวก บริการ และข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้โดยทุกคนเท่าที่เป็นไปได้ ประเด็นนี้ยังเชื่อมโยงกับการจ้างงานที่เท่าเทียมและเป็นธรรมในภาคธุรกิจ เพราะสิทธิ ความปลอดภัย และโอกาสที่เป็นธรรมของแรงงานและผู้เกี่ยวข้องก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบการท่องเที่ยวที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นกัน การดำเนินงานเช่นนี้ช่วยให้พื้นที่มีความพร้อมรับมือภาวะวิกฤตได้ดีขึ้น เพราะกลุ่มเปราะบางจะไม่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง และยังช่วยออกแบบระบบบริการที่ใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและเข้าถึงได้อย่างยั่งยืนมากขึ้น	ความเสมอภาคทั้งต่อผู้ใช้บริการ แรงงานและผู้ให้บริการในภาคการท่องเที่ยว ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ รายงานที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองกลุ่มต่างๆ จากความรุนแรงหรือการละเมิดสิทธิ ☐ กิจกรรมสร้างจิตสำนึกหรือการอบรมในองค์กรผู้ให้บริการและแรงงานในภาคการท่องเที่ยว ☐ มาตรการสนับสนุนและยกระดับการเข้าถึงบริการ เช่น universal design สำหรับผู้พิการ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ในภาษาต่างๆ ☐ ข้อกำหนดด้านการจ้างงานที่เท่าเทียมและเป็นธรรม เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● การประเมินผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย เข้าถึงได้ที่ https://www.humanrights-in-tourism.net/sites/default/files/media/file/2020/hria-assessmentexecutive-summary-thailandthai-1073.pdf ● กฎหมายว่าด้วยความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ เข้าถึงได้ที่ https://lms.nhrc.or.th/Document/Fulltext/F09414.pdf	

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
SOC-CUL-05 การคุ้มครองมรดก วัฒนธรรมและอัต ลักษณ์ท้องถิ่น อย่างมีส่วนร่วม	แหล่งท่องเที่ยวควรคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ รวมถึงทรัพย์สินทางปัญญาของชุมชน โดยให้ความสำคัญกับคุณค่า ความหมาย และบทบาทของวัฒนธรรมต่อชีวิตของคนในพื้นที่ ไม่ใช่มองเพียงเป็นทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวเท่านั้น การดำเนินงานควรประกอบด้วยการจัดทำรายการทรัพย์สินทางวัฒนธรรม การประเมินคุณค่า การกำหนดมาตรการคุ้มครอง และการมีส่วนร่วมของชุมชนเจ้าของวัฒนธรรมในการตัดสินใจ การให้คุณค่าต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น และบทบาทของปุชนียบุคคลอย่างเท่าเทียมในมิติเพศหรือเพศสภาพ ชาติพันธุ์ ศาสนา ทั้งนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกวัฒนธรรมหลายด้านยังมีบทบาทต่อการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น การจัดการน้ำ อาหาร วัสดุ หรือการใช้พื้นที่อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกัน การรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นยังช่วยลดการพึ่งพารูปแบบการท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรและพลังงานสูง และช่วยรักษาความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมกับภูมิทัศน์ธรรมชาติและสภาพหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ไว้ด้วย	แหล่งท่องเที่ยวรวบรวมและดูแลข้อมูลมรดกวัฒนธรรมของพื้นที่ เช่น อาคารเก่า ประเพณี อาหาร หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมกำหนดแนวทางดูแลร่วมกับชุมชน เพื่อไม่ให้เกิดการท่องเที่ยวกระทบต่อคุณค่าเดิมของพื้นที่ เช่น การควบคุมการใช้ในเชิงพาณิชย์ หรือการสื่อสารข้อควรปฏิบัติที่เหมาะสม นอกจากนี้ ยังติดตามผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่อาจเกิดขึ้นต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อให้สามารถปรับการจัดการได้อย่างเหมาะสมและรักษาอัตลักษณ์ของพื้นที่ไว้ได้ในระยะยาว ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ ข้อบังคับของพื้นที่เกี่ยวกับการคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ☐ รายชื่อหรือรายการสินทรัพย์ที่ได้รับการคุ้มครอง ☐ แนวปฏิบัติในการป้องกันผลกระทบเชิงพาณิชย์หรือเชิงทัศนียภาพ เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม • UNESCO Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage เข้าถึงได้ที่ https://ich.unesco.org/en/convention • UNESCO Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention เข้าถึงได้ที่ https://whc.unesco.org/archive/opguide12-en.pdf	ด้านที่ 3 หมวดที่ 1 ข้อ 46–49

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
SOC-CUL-06 การจัดการ ผลกระทบทาง วัฒนธรรม และ การสื่อความหมาย อย่างเคารพต่อ ชุมชน	แหล่งท่องเที่ยวควรจัดการกิจกรรม การใช้พื้นที่ และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมอย่างระมัดระวัง เพื่อป้องกันผลกระทบเชิงลบต่อสถานที่เชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณี และความจริงแท้ของชุมชน โดยต้องมีระบบติดตามผลกระทบ มาตรการป้องกัน และการสื่อสารที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าใจคุณค่าและข้อพึงระวังของพื้นที่อย่างถูกต้อง การดำเนินงานในประเด็นนี้ช่วยรักษาอัตลักษณ์และศักดิ์ศรีของชุมชน ขณะเดียวกันก็สร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและเคารพต่อความแตกต่าง นอกจากนี้ การสื่อความหมายที่ดีและจัดทำร่วมกับชุมชนยังสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการดูแลทรัพยากร การใช้พื้นที่อย่างเหมาะสม และความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับธรรมชาติ ซึ่งเอื้อต่อการปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศ การลดผลกระทบจากกิจกรรมท่องเที่ยว และการคุ้มครองพื้นที่ธรรมชาติที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและความหลากหลายทางชีวภาพควบคู่กัน	แหล่งท่องเที่ยวกำหนดแนวทางการใช้พื้นที่ทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม เช่น การจำกัดกิจกรรมหรือจำนวนผู้เข้าชม และหลีกเลี่ยงการรบกวนกิจกรรมของชุมชน พร้อมทั้งติดตามผลกระทบจากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการจัดทำสื่อให้ความรู้ เช่น ป้าย เส้นทางเรียนรู้ หรือสื่อออนไลน์ โดยมีข้อมูลที่ถูกต้องและจัดทำร่วมกับชุมชน นอกจากนี้ ยังสื่อสารข้อปฏิบัติที่ชัดเจนให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ เช่น การแต่งกาย การถ่ายภาพ หรือการเคารพพื้นที่สำคัญ เพื่อให้การท่องเที่ยวไม่กระทบต่อคุณค่าและอัตลักษณ์ของพื้นที่ ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ รายงานการตรวจสอบหรือประเมินผลกระทบ ☐ กิจกรรมติดตามผลกระทบหรือมาตรการแก้ไข ☐ สื่อประชาสัมพันธ์หรือกิจกรรมให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● ICCROM Impact Assessment for Cultural World Heritage properties เข้าถึงได้ที่ https://www.iccrom.org/sites/default/files/2018-07/icomos_guidance_on_heritage_impact_assessments_for_cultural_world_heritage_properties.pdf	ด้านที่ 3 หมวดที่ 2 ข้อ 50-52

2.4 การบริหารจัดการนักท่องเที่ยว คุณภาพประสบการณ์ ความปลอดภัย และการสื่อสารอย่างรับผิดชอบ

2.4.1 ที่มาและความสำคัญ

การบริหารจัดการนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพไม่ได้หมายถึงการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวให้มากที่สุด แต่หมายถึงการดูแลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่พื้นที่สามารถรองรับได้ ชุมชนยอมรับได้ และทรัพยากรไม่ถูกใช้จนเสื่อมโทรม เพราะในหลายแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาไม่ได้เกิดจากการขาดนักท่องเที่ยว แต่เกิดจากการขาดระบบจัดการจำนวนและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม ซึ่งอาจนำไปสู่ความแออัด ความเสื่อมโทรมของพื้นที่ ความขัดแย้งกับชุมชน และประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ลดลง ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวจึงควรให้ความสำคัญทั้งการบริหารจำนวนนักท่องเที่ยว การให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่กล่าวอ้างเกินจริง การสื่อสารคุณค่าที่แท้จริงของพื้นที่ การกำหนดแนวปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ กิจกรรม ตลอดจนการติดตามความพึงพอใจ ความปลอดภัย และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น โดยเฉพาะในบริบทที่สภาพภูมิอากาศและปัจจัยแวดล้อมเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การมีระบบบริหารจัดการที่ดีจะช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถสร้างประสบการณ์ที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และรักษาทรัพยากรของพื้นที่ให้คงอยู่ได้ในระยะยาว

2.4.2 ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดี

การสื่อสารและการตลาดอย่างถูกต้อง
และรับผิดชอบต่อ

การสื่อสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวมีผลโดยตรงต่อความคาดหวัง พฤติกรรม และการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวก่อนและระหว่างการเดินทาง แหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดแนวทางการสื่อสารที่ถูกต้อง โปร่งใส และสอดคล้องกับคุณค่าอัตลักษณ์ และบริบทของพื้นที่ โดยหลีกเลี่ยงการกล่าวอ้างด้านความยั่งยืนเกินจริง และไม่นำเสนอชุมชนหรือทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะที่ไม่เหมาะสม รวมถึงให้ข้อมูลที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าใจข้อจำกัดและข้อควรปฏิบัติของพื้นที่ เช่น พื้นที่ที่ควรหลีกเลี่ยงในบางฤดูกาล หรือกิจกรรมที่กีดกันพื้นที่ธรรมชาติมากเกินไป ครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 1 หมวดที่ 1 ข้อ 14

การติดตามข้อมูลนักท่องเที่ยว
และความพึงพอใจเพื่อปรับปรุง
การจัดการอย่างต่อเนื่อง

ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่ครอบคลุมและเป็นปัจจุบันเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจเชิงนโยบายที่มีหลักฐานรองรับ แหล่งท่องเที่ยวควรจัดเก็บข้อมูลอย่างสม่ำเสมอทั้งในด้านจำนวน คุณลักษณะ กิจกรรม รูปแบบการเดินทาง และความพึงพอใจต่อประสบการณ์ รวมถึงมุมมองของนักท่องเที่ยวต่อประเด็นด้านความยั่งยืนของพื้นที่ พร้อมนำผลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงการบริหารจัดการ การออกแบบกิจกรรม และการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง โดยรายงานผลและเผยแพร่สู่สาธารณะอย่างน้อยปีละครั้ง ครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 1 หมวดที่ 2 ข้อ 15-16

AIRLINE RESERVATIONS	Poor	Fair	Neutral	Good	Very Good	N/A
• Preferred Seats Assigned	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Special Requests Confirmed	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Timely Ticket Delivery	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• FQTV # Communicated to Airline	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Most Direct Routing Received	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Lowest Fare Offered	☐	☐	☐	☐	☐	☐

CAR RESERVATIONS	Poor	Fair	Neutral	Good	Very Good	N/A
• Preferred Car Vendor/Express Service Confirmed	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Preferred Car Type Requested	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Club Membership/FQTV # Added to Reservation	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Corporate Rate Received	☐	☐	☐	☐	☐	☐

HOTEL RESERVATIONS	Poor	Fair	Neutral	Good	Very Good	N/A
• Preferred Hotel Confirmed	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Preferred Room Type Requested	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Club Membership/FQTV # Added to Reservation	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Convenient Hotel Location	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Corporate Rate Received	☐	☐	☐	☐	☐	☐

EMERGENCY SERVICE	Poor	Fair	Neutral	Good	Very Good	N/A
• Call Answered Promptly	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Counselor prompt in accessing profile/reservation	☐	☐	☐	☐	☐	☐
• Reservation handled to your satisfaction	☐	☐	☐	☐	☐	☐

WHAT OTHER PRODUCTS HAVE YOU USED (please check):	
• Traveler Checks ☐	• Vacation Travel ☐
• Foreign Currency ☐	• WW Network Offices ☐
• Group Services ☐	• Online Booking Tool ☐

Please rate on a scale of 1 to 10 with 1 being not satisfied at all and 10 being very satisfied

OVERALL SATISFACTION WITH MILNE TRAVEL:	Poor	Fair	Neutral	Good	Very Good	N/A
	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Comments:

Name: _____ Title: _____

ตัวอย่างแบบสำรวจความพึงพอใจนักท่องเที่ยว ที่มา: Guide My Trip, 2020

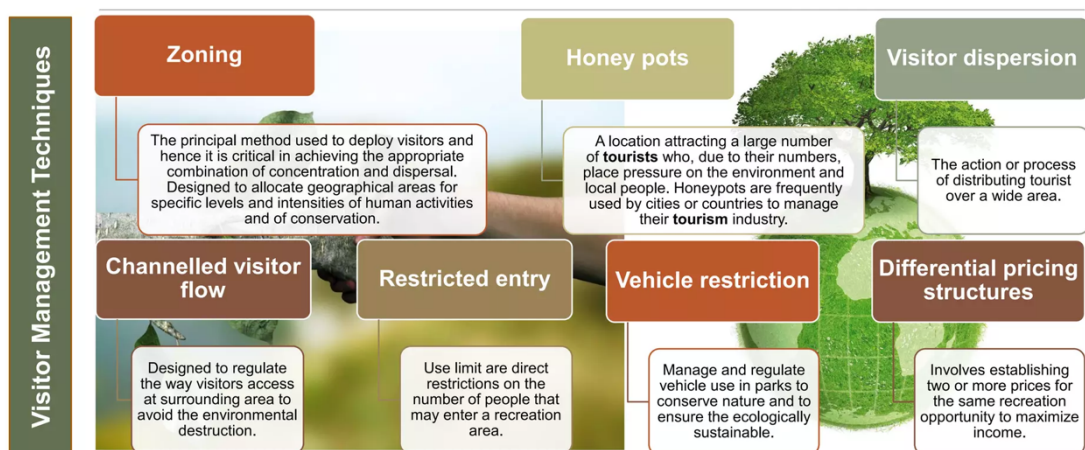
การป้องกันไม่ให้แหล่งท่องเที่ยวรับภาระเกินขีดความสามารถจำเป็นต้องกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว (Carrying Capacity) ให้ชัดเจน โดยพิจารณาทั้งจำนวนคนที่พื้นที่รองรับได้ ความเปราะบางของระบบนิเวศ ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวจึงควรใช้ข้อมูลจริง เช่น จำนวนผู้เข้าชมต่อวัน ความหนาแน่นในพื้นที่สำคัญ สภาพเส้นทาง ปริมาณขยะ น้ำเสีย คุณภาพ

น้ำ ระดับการรบกวนสัตว์ป่า หรือข้อร้องเรียนจากชุมชน มากำหนดมาตรการการบริหารการใช้พื้นที่ เช่น การจำกัดจำนวนผู้เข้าชม การกำหนดรอบเวลาเข้าชม ระบบจองล่วงหน้า การกระจายเส้นทาง การปิดพื้นที่ชั่วคราวในช่วงที่ระบบนิเวศเปราะบาง และการจัดช่วงพักพื้นที่เพื่อให้ธรรมชาติฟื้นตัว โดยมีตัวอย่างกรณีศึกษาที่สะท้อนการบริหารขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม เช่น

- อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสิมิลันและหมู่เกาะสุรินทร์ ซึ่งมีการปิดกิจกรรมท่องเที่ยวเป็นเวลา 5 เดือน ระหว่างวันที่ 16 พฤษภาคมถึง 14 ตุลาคม 2568 เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศทางทะเล ลดผลกระทบจากกิจกรรมท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้ธรรมชาติฟื้นตัว และลดความเสี่ยงจากสภาพอากาศในช่วงมรสุม
- อ่าวมาหยาเป็นตัวอย่างของการใช้มาตรการปิดพักพื้นที่พื้นที่และเปิดให้ท่องเที่ยวตามเวลาที่กำหนด หลังจากพื้นที่เคยได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวหนาแน่น เพื่อให้ระบบนิเวศชายหาดและทะเลมีโอกาสฟื้นตัวก่อนกลับมาเปิดรับนักท่องเที่ยวอีกครั้ง
- มาซูบิกชู ประเทศเปรู ใช้วิธีกำหนดจำนวนผู้เข้าชมสูงสุดต่อวัน แยกระดับตามฤดูกาล และจัดเส้นทางทางเลือกเพื่อลดแรงกดดันต่อพื้นที่โบราณสถานที่ย่อมนไหว

- แนวปะการังเกรตแบร์ริเออร์รีฟ ประเทศออสเตรเลีย ใช้ระบบติดตามสุขภาพแนวปะการังโดยเปิดให้ผู้มาเยือนและผู้ประกอบการท่องเที่ยวร่วมเก็บข้อมูล ซึ่งข้อมูลดังกล่าวถูกนำไปใช้ประกอบการบริหารจัดการและคุ้มครองระบบนิเวศในระยะยาว

ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การบริหารจำนวนนักท่องเที่ยวที่ดีไม่ใช่เพียงการจำกัดจำนวนผู้เข้าชม แต่ต้องเชื่อมโยงกับข้อมูลผลกระทบจริง การควบคุมช่วงเวลาและรูปแบบการใช้พื้นที่ การกระจายเส้นทางหรือกิจกรรม และการกำหนดช่วงพักพื้นที่หรือฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการท่องเที่ยวกลายเป็นภาระต่อระบบนิเวศและชุมชนในระยะยาว

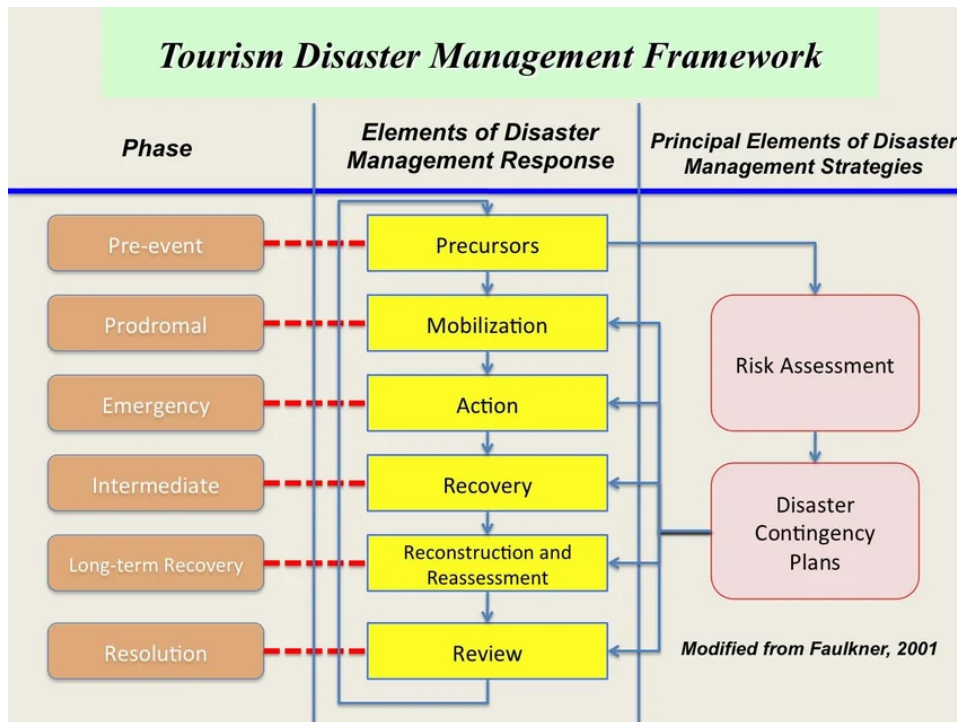
แผนภาพแสดงขีดความสามารถในการรองรับ

ที่มา: SlideShare, Sustainable Tourism Chapter 1

การประเมินความเสี่ยง การจัดทำ CRVA
และระบบแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า
เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวที่มีระบบจัดการความเสี่ยงที่ดีควรเริ่มจากการประเมินความเสี่ยงของพื้นที่อย่างเป็นระบบ ไม่ใช่รอให้เกิดเหตุการณ์แล้วจึงตอบสนอง โดยควรระบุประเภทภัยที่อาจเกิดขึ้นตามบริบทของแหล่งท่องเที่ยว เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง คลื่นความร้อน พายุ ดินถล่ม ไฟป่า น้ำเค็มรุก การกัดเซาะชายฝั่ง คุณภาพอากาศที่ลดลง โรคระบาด หรืออุบัติเหตุจากกิจกรรมท่องเที่ยว จากนั้นควรประเมินว่าพื้นที่ใด นักท่องเที่ยวกลุ่มใด ชุมชนใด โครงสร้างพื้นฐานใด และบริการใดมีความเปราะบางต่อภัยดังกล่าวเป็นพิเศษ ผ่านการประเมินความเสี่ยงและความเปราะบางจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Risk and Vulnerability Assessment: CRVA) เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้กำหนดมาตรการป้องกัน ลดความเสี่ยง และเตรียมความพร้อมอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวควรมีระบบแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning System) ที่เชื่อมโยงข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลสภาพอากาศ ระดับน้ำ คลื่นลม คุณภาพอากาศ หรือประกาศเตือนภัย แล้วแปลงเป็นการสื่อสารที่เข้าถึงนักท่องเที่ยว ชุมชน และผู้ประกอบการทำให้พวกเขาเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้จริง เช่น การแจ้งเตือนผ่านป้าย เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการนำเที่ยว หรือเจ้าหน้าที่ประจำพื้นที่ ควบคู่กับการกำหนดเส้นทางอพยพ จุดปลอดภัย ผู้รับผิดชอบ และขั้นตอนการตอบสนองต่อเหตุฉุกเฉินอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ระบบดังกล่าวควรได้รับการซักซ้อมและทบทวนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถลดความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน ทรัพยากร และภาพลักษณ์ของพื้นที่ได้อย่างทันท่วงที ซึ่งครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 1 หมวดที่ 3 ข้อ 25 และด้านที่ 2 หมวดที่ 2 ข้อ 44

Tourism Disaster Management Framework (Modified from Faulkner, 2001)

2.4.3 ฐานข้อมูลผู้ให้บริการ

หน่วยงานที่รับผิดชอบบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวสามารถสืบค้นข้อมูล แนวทาง และผู้ให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการติดตามข้อมูลนักท่องเที่ยว การสื่อสาร การบริหารจำนวน และการจัดการความเสี่ยง จากฐานข้อมูลที่หน่วยงานภาครัฐรวบรวมหรือรับรองไว้ โดยอาจต้องใช้หลายฐานข้อมูลประกอบกัน เช่น ระบบสถิตินักท่องเที่ยว

ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำหรับอ้างอิงวิธีการเก็บข้อมูลและตัวอย่างการวิเคราะห์แนวโน้มนักท่องเที่ยว ระบบข้อมูลการแจ้งเตือนภัยและความเสี่ยงของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สำหรับอ้างอิงกรอบการจัดการความเสี่ยงและวิกฤตที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว และแนวทางการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวของกรมการท่องเที่ยว ดังตาราง 12

ตาราง 12 แสดงฐานข้อมูลผู้ให้บริการและแหล่งสืบค้นที่เกี่ยวข้อง

ฐานข้อมูลผู้ให้บริการ	วัตถุประสงค์การใช้
ระบบสถิติและรายงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)	- ใช้อ้างอิงวิธีการเก็บข้อมูล ตัวชี้วัดนักท่องเที่ยว และรายงานวิเคราะห์แนวโน้มตลาด เพื่อพัฒนาระบบติดตามข้อมูลนักท่องเที่ยวและความพึงพอใจของแหล่งท่องเที่ยว - เข้าถึงได้ที่ https://datacatalog.tat.or.th/dataset/tourist-satisfaction
ระบบข้อมูลการท่องเที่ยวและแนวทางการสื่อสาร ของกรมการท่องเที่ยว	- ใช้อ้างอิงแนวทางการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ มาตรฐานการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว และตัวอย่างการสื่อสารด้านความยั่งยืนที่เหมาะสม - เข้าถึงได้ที่ https://www.dot.go.th/ebooks/ebooks-group/2
ระบบข้อมูลการแจ้งเตือนภัยและการจัดการสาธารณภัยของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.)	- ใช้อ้างอิงกรอบการจัดการความเสี่ยงและวิกฤต ขั้นตอนการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ และระบบการแจ้งเตือนภัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว - เข้าถึงได้ที่ https://catalog.disaster.go.th/group/warning_information
ระบบข้อมูลสุขภาพและการเฝ้าระวังโรคของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข	- ใช้อ้างอิงข้อมูลความเสี่ยงด้านสุขภาพ แนวทางป้องกันโรค และมาตรการด้านสุขภาพสำหรับนักท่องเที่ยวและชุมชนในพื้นที่ เพื่อประกอบการจัดทำแผนความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว - เข้าถึงได้ที่ https://ddc.moph.go.th/uploads/ckeditor2/files/travel_y67.pdf
ระบบกำกับดูแลมาตรฐานการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ ของกรมการท่องเที่ยว	- ใช้ค้นหาแนวทางการกำกับดูแลผู้ประกอบการกิจกรรมท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ เพื่อประกอบการกำหนดหลักปฏิบัติสำหรับผู้ให้บริการในพื้นที่ให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่รับผิดชอบ - เข้าถึงได้ที่ https://www.dot.go.th/pages/4

2.4.4 ผลลัพธ์จากการดำเนินงาน

เมื่อแหล่งท่องเที่ยวสามารถบริหารจัดการนักท่องเที่ยวได้อย่างครบถ้วนและต่อเนื่อง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะสะท้อนให้เห็นจากความสามารถของพื้นที่ในการรักษาคุณภาพและคุณค่าเดิมไว้ได้ แม้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และสอดคล้องกับลักษณะของพื้นที่ ขณะที่ชุมชนไม่รู้สึกรบกวนหรือได้รับแรงกดดันจากกิจกรรมท่องเที่ยวมากเกินไป ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตท้องถิ่นยังคงได้รับการดูแลให้คงอยู่สำหรับคนรุ่นต่อไป นอกจากนี้ การมีระบบข้อมูล การสื่อสาร และการจัดการความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพ ยังช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถวางแผนล่วงหน้า ควบคุมปัญหาความแออัด จัดการพฤติกรรมนักท่องเที่ยว และตอบสนองต่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นภัยธรรมชาติ สภาพอากาศรุนแรง เหตุฉุกเฉิน หรือความผันผวนของตลาดท่องเที่ยว ทั้งหมดนี้จึงเป็น

รากฐานสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และยั่งยืนอย่างแท้จริง

2.4.5 การเชื่อมโยงกับเกณฑ์โรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพควรอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลเพียงพอ ระบบรองรับที่ออกแบบอย่างรอบคอบ และการสื่อสารที่ชัดเจนและตรงไปตรงมา เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวมักไม่ได้เกิดจากจำนวนนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการขาดกลไกในการบริหารจำนวนพฤติกรรม ความปลอดภัย และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ ดังนั้น เนื้อหาในส่วนถัดไปจึงนำเสนอแนวทางการดำเนินงานและตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีในแต่ละประเด็น พร้อมแสดงความเชื่อมโยงกับเกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบอ้างอิงในการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่อย่างเป็นระบบ

ตารางที่ 13 การเชื่อมโยงกับเกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

รหัส	การดำเนินงานที่จัดกลุ่มใหม่	เกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเดิม																																																	
		ด้านที่ 1																									ด้านที่ 2										ด้านที่ 3														
		หมวด 1										หมวด 2										หมวด 3					หมวด 2										หมวด 3														
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	50	51	52									
กลุ่มที่ 4 การบริหารจัดการนักท่องเที่ยว คุณภาพประสบการณ์ ความปลอดภัย และการสื่อสารอย่างรับผิดชอบ															*	*	*	*				*	*	*	*	*						*							*												
VS-01	การสื่อสารและการตลาดอย่างรับผิดชอบ														*			*				*	*																												
VS-02	การติดตามข้อมูลนักท่องเที่ยว															*	*																																		
VS-03	การบริหารจำนวนนักท่องเที่ยว																						*	*							*																				
VS-04	การจัดการความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว																								*														*												

ตาราง 14 การบริหารจัดการนักท่องเที่ยว คุณภาพประสบการณ์ ความปลอดภัย และการสื่อสารอย่างรับผิดชอบ

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
VIS-01 การสื่อสารและการตลาดที่ถูกต้อง ให้ความสำคัญเคารพ และสะท้อนความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว	แหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดแนวทางการสื่อสารและการตลาดที่สะท้อนคุณค่า อัตลักษณ์ และเป้าหมายด้านความยั่งยืนของพื้นที่ อย่างถูกต้อง ไม่กล่าวอ้างเกินจริง และไม่สื่อสารในลักษณะที่ลดทอนคุณค่าของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ หรือมรดกทางวัฒนธรรม การสื่อสารควรช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าใจทั้งเสน่ห์ของพื้นที่ ข้อควรปฏิบัติ และข้อจำกัดที่จำเป็นต่อการดูแลแหล่งท่องเที่ยว เช่น การเลือกช่วงเวลาเดินทางที่เหมาะสม การหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่ก่อกวนพื้นที่เปราะบาง หรือการเคารพพื้นที่ทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่อ่อนไหว ทั้งนี้ การสื่อสารที่ดีมีส่วนสนับสนุนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพราะช่วยเตรียมความพร้อมให้นักท่องเที่ยวรับรู้ความเสี่ยงตามฤดูกาลและตัดสินใจเดินทางอย่างเหมาะสม ช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกผ่านการส่งเสริมพฤติกรรมการเดินทางและการใช้บริการที่กระทบสิ่งแวดล้อมต่ำ และช่วยคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพโดยหลีกเลี่ยงการประชาสัมพันธ์ดึงดูดการใช้พื้นที่ธรรมชาติเกินขีดความสามารถหรือระบบนิเวศที่เปราะบาง	แหล่งท่องเที่ยวกำหนดแนวทางการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน โดยเนื้อหาควรสะท้อนความเป็นจริงของพื้นที่ เคารพชุมชน และให้ข้อมูลที่ช่วยลดผลกระทบจากการท่องเที่ยว เช่น การแนะนำเส้นทางที่ช่วยกระจายนักท่องเที่ยว การแจ้งข้อจำกัดในการเข้าพื้นที่ธรรมชาติ หรือการส่งเสริมการเดินทางที่เหมาะสม นอกจากนี้ ยังควรมีการสื่อสารเรื่องราวของชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับคนในพื้นที่ และทบทวนสื่ออย่างสม่ำเสมอ เพื่อหลีกเลี่ยงการสื่อสารที่อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดหรือส่งเสริมการใช้พื้นที่เกินความเหมาะสม ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ สื่อหลักที่ใช้ในการสื่อสารของแหล่งท่องเที่ยว เช่น เว็บไซต์ โบรชัวร์ แผ่นพับ วิดีโอ หรือสื่อสังคมออนไลน์ ☐ รายงานกิจกรรมประชาสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืน เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● ตัวอย่างคู่มือการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยว ชุมชนคังบางกะเจ้า เข้าถึงได้ที่ https://ir.stou.ac.th/bitstream/123456789/14001/1/2661500419.pdf	ด้านที่ 1 หมวดที่ 1 ข้อ 14 และ เชื่อมโยง บางส่วนใน ด้านที่ 3 หมวดที่ 2 ข้อ 51–52

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
VIS-02 การติดตามข้อมูลนักท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเพื่อปรับปรุงประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง	แหล่งท่องเที่ยวควรมีระบบติดตามข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในด้านจำนวน คุณลักษณะ กิจกรรม ความสนใจ รูปแบบการเดินทาง และความพึงพอใจต่อประสบการณ์การท่องเที่ยว เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการพื้นที่และการให้บริการอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลดังกล่าวไม่ควรใช้เพื่อการตลาดเพียงอย่างเดียว แต่ต้องใช้เพื่อเข้าใจผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงต่อพื้นที่ ชุมชน และทรัพยากร เช่น ช่วงเวลาที่เกิดความหนาแน่นสูง กิจกรรมที่สร้างแรงกดดันต่อพื้นที่ธรรมชาติหรือวัฒนธรรม หรือความคาดหวังของนักท่องเที่ยวต่อข้อมูลความปลอดภัยและความยั่งยืน การติดตามลักษณะนี้ช่วยให้พื้นที่วางแผนปรับตัวต่อความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศได้ดีขึ้น เช่น เห็นแนวโน้มการเดินทางในฤดูกาลเสี่ยงและสามารถปรับมาตรการล่วงหน้า ช่วยกำหนดแนวทางลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยออกแบบประสบการณ์ที่ใช้ทรัพยากรและการเดินทางอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพผ่านการระบุรูปแบบการใช้พื้นที่ที่กระทบต่อระบบนิเวศและการตอบสนองอย่างเหมาะสม	แหล่งท่องเที่ยวติดตามข้อมูลนักท่องเที่ยวและความพึงพอใจอย่างสม่ำเสมอ เช่น จำนวนผู้มาเยือนในแต่ละช่วงเวลา กิจกรรมที่ได้รับความนิยม หรือพื้นที่ที่มีความหนาแน่นสูง เพื่อนำข้อมูลมาสรุปและเผยแพร่ พร้อมใช้ปรับปรุงการบริหารจัดการ เช่น การปรับเส้นทางหรือช่วงเวลาเข้าชม การเพิ่มจุดบริการในพื้นที่ที่มีความเสี่ยง หรือการปรับรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อให้การท่องเที่ยวมีคุณภาพและไม่กระทบต่อทรัพยากรและวัฒนธรรมของพื้นที่ ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ รายงานการติดตามนักท่องเที่ยว ☐ รายงานความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว; ☐ แบบสำรวจหรือวิธีการเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวและความพึงพอใจ เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวเข้าถึงได้ที่ https://secretary.mots.go.th/develop/download/article/article_20240215092639.pdf	ด้านที่ 1 หมวดที่ 2 ข้อ 15–16

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
VIS-03 การกำกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและการให้ข้อมูลด้านความยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ที่รับผิดชอบต่อ	แหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดแนวทางการสื่อสารและกำกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในพื้นที่เปราะบางทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยว ผู้นำเที่ยว บริษัทนำเที่ยว และผู้เกี่ยวข้องเข้าใจข้อปฏิบัติที่เหมาะสมก่อนเดินทางและระหว่างอยู่ในพื้นที่ พร้อมทั้งให้ข้อมูลด้านความยั่งยืนที่ช่วยสร้างความตระหนักรู้ ไม่ว่าจะเป็นการดูแลขยะ การใช้ทรัพยากรน้ำและพลังงานอย่างเหมาะสม การเคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น การไม่รบกวนสัตว์ป่าหรือระบบนิเวศ และการเลือกกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อย การดำเนินงานลักษณะนี้เชื่อมโยงกับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพราะช่วยให้นักท่องเที่ยวรับรู้ข้อจำกัดหรือความเสี่ยงเฉพาะพื้นที่และปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกผ่านการส่งเสริมพฤติกรรมการเดินทางและการบริโภคที่เหมาะสม และช่วยคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพด้วยการลดการรบกวนแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตหรือพื้นที่ธรรมชาติที่เปราะบาง	แหล่งท่องเที่ยวกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในพื้นที่สำคัญ เช่น ชายฝั่งป่า หรือพื้นที่วัฒนธรรม พร้อมสื่อสารให้เข้าใจผ่านหลายช่องทาง เช่น ป้ายในพื้นที่ เว็บไซต์ หรือสื่อออนไลน์ นอกจากนี้ ยังให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ เช่น การลดขยะ การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม และการเคารพธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมควบคู่กับการดูแลพื้นที่ ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ เอกสารที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว (รวมถึง แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านความสนใจและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวสู่แนวทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน) ☐ ข้อมูลการเดินทางหรือคาร์บอนฟุตพริ้นต์ของนักท่องเที่ยวและการใช้ทรัพยากรขณะอยู่ในประเทศ ☐ สื่อประชาสัมพันธ์ที่ให้ข้อมูลด้านความยั่งยืนแก่นักท่องเที่ยว เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● ตัวอย่างสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เข้าถึงได้ที่ https://repository.rmutp.ac.th/bitstream/handle/12	ด้านที่ 1 หมวดที่ 2 ข้อ 17, 21, 22 และ เชื่อมโยง บางส่วนใน ด้านที่ 3 หมวดที่ 2 ข้อ 52

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
		3456789/3449/MCT_63_10.pdf?sequence=1&isAllo wed=y	
VIS-04 การ บริหารจำนวน นักท่องเที่ยว การกระจายการ ใช้พื้นที่ และการ จัดการผลกระทบ จากนักท่องเที่ยว	แหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของ แหล่งท่องเที่ยว (Carrying Capacity) เพื่อใช้เป็นฐานในการ บริหารจำนวนนักท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว โดยพิจารณา ทั้งขนาดและลักษณะของพื้นที่ ความเปราะบางของระบบนิเวศ ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน ความปลอดภัยของ นักท่องเที่ยว และผลกระทบต่อชุมชน ไม่ควรพิจารณาเฉพาะ จำนวนผู้เข้าชมสูงสุดที่พื้นที่รองรับได้เท่านั้น แต่ควรติดตาม ตัวชี้วัดที่สะท้อนแรงกดดันจากการท่องเที่ยวจริง เช่น ความ หนาแน่นของนักท่องเที่ยวในพื้นที่สำคัญ ปริมาณขยะและน้ำเสีย สภาพเส้นทางหรือแนวปะการัง คุณภาพน้ำ การรบกวนสัตว์ป่า ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และข้อร้องเรียนของชุมชน จากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดมาตรการจัดการ เช่น การ จำกัดจำนวนผู้เข้าชม การกำหนดรอบเวลาเข้าพื้นที่ ระบบจอง ล่วงหน้า การกระจายเส้นทางหรือกิจกรรมไปยังพื้นที่รอง การปิด พื้นที่ชั่วคราวในช่วงที่ระบบนิเวศเปราะบาง และการกำหนด ช่วงเวลาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว (Restoration) เพื่อให้การ ท่องเที่ยวไม่กลายเป็นภาระหรือภัยคุกคามต่อระบบนิเวศและ คุณภาพชีวิตของชุมชน	แหล่งท่องเที่ยวจัดทำระบบบริหารจำนวนนักท่องเที่ยวโดยอ้างอิง ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ เช่น กำหนดจำนวนผู้ เข้าชมสูงสุดต่อวันหรือแต่ละรอบเวลา ใช้ระบบจองล่วงหน้า จัด เส้นทางเดินทางเดียวเพื่อลดการกระจุยตัว กำหนดพื้นที่ห้ามเข้า ในบริเวณเปราะบาง และจัดช่วงปิดพักพื้นที่ตามฤดูกาลหรือ สภาพระบบนิเวศ ตัวอย่างเช่น หมู่เกาะสิมิลันและหมู่เกาะ สุรินทร์ใช้มาตรการปิดกิจกรรมท่องเที่ยวในช่วงมรสุมเพื่อให้ ระบบนิเวศทางทะเลฟื้นตัวและลดความเสี่ยงต่อความปลอดภัย ของนักท่องเที่ยว ส่วนกรณีต่างประเทศ เช่น มาซูปิกชู ประเทศ เปรู มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวต่อ วัน พร้อมใช้เส้นทางทางเลือกเพื่อลดแรงกดดันต่อพื้นที่โบราณ สถานที่อ่อนไหว ขณะที่แนวปะการังเกรตแบร์ริเออร์รีฟ ประเทศ ออสเตรเลีย ใช้การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในการ ติดตามสุขภาพแนวปะการัง เก็บข้อมูลผลกระทบ และสนับสนุน การฟื้นฟูพื้นที่เฉพาะจุด เพื่อให้กิจกรรมท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่ง ของการดูแลทรัพยากร ไม่ใช่เพียงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่	ด้านที่ 1 หมวดที่ 3 ข้อ 23-24 และ เชื่อมโยง บางส่วนใน ด้านที่ 2 หมวดที่ 2 ข้อ 36

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
		ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการนักท่องเที่ยว ☐ ตัวอย่างการเผยแพร่ข้อมูลในการสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวกระจายตัว ☐ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวที่เหมาะสม เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม • ‘Overtourism’? Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions เข้าถึงได้ที่ https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284420070	
VIS-05 การจัดการความเสี่ยง วิกฤต สุขภาพ และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ	แหล่งท่องเที่ยวควรนำผลจากการประเมินความเสี่ยงและความเปราะบางของพื้นที่มาใช้อำหนดระบบจัดการความเสี่ยง วิกฤต สุขภาพ และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม โดยแปลงข้อมูลความเสี่ยงให้เป็นมาตรการปฏิบัติที่ชัดเจน เช่น การกำหนดพื้นที่เสี่ยงและพื้นที่ปลอดภัย การจัดทำเส้นทางอพยพ การระบุจุดให้ความช่วยเหลือ การกำหนดบทบาทของหน่วยงานและผู้ประกอบการในกรณีฉุกเฉิน การเตรียมอุปกรณ์และทรัพยากรที่จำเป็น และการกำหนดขั้นตอนการสื่อสารที่	แหล่งท่องเที่ยวจัดทำแผนที่ความเสี่ยงของพื้นที่ โดยระบุจุดเสี่ยงสำคัญ เช่น พื้นที่น้ำหลาก จุดเสี่ยงดินถล่ม พื้นที่เสี่ยงไฟฟ้า จุดเสี่ยงคลื่นลมแรง พื้นที่ชายฝั่งที่ถูกกัดเซาะ พื้นที่ที่มีคุณภาพอากาศลดลง หรือจุดที่เกิดอุบัติเหตุจากกิจกรรมท่องเที่ยวบ่อยครั้ง จากนั้นดำเนินการประเมินความเสี่ยงและความเปราะบางจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อระบุกลุ่มที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ด้วยปัจจัยด้ายอายุ สุขภาพ ความพิการ เพศหรือเพศสภาพ เช่น นักท่องเที่ยวสูงอายุ เด็ก ผู้พิการ	ด้านที่ 1 หมวดที่ 3 ข้อ 25 และ ด้านที่ 2 หมวดที่ 2 ข้อ 44

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
	เข้าถึงนักท่องเที่ยว ชุมชน และผู้ให้บริการในพื้นที่ทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง โดยระบบดังกล่าวควรเชื่อมโยงกับการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า โดยใช้ข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลสภาพอากาศ ระดับน้ำ คลื่นลม คุณภาพอากาศ โรคระบาด หรือประกาศเตือนภัย แล้วแปลงเป็นข้อความเตือนที่เข้าใจง่ายและใช้ได้จริงในพื้นที่ เช่น ป้ายแจ้งเตือนหลายภาษา ข้อความผ่านสื่อออนไลน์ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการนำเที่ยว โรงแรม หรือเจ้าหน้าที่ประจำจุดเสี่ยง พร้อมกำหนดระดับการเตือน แนวทางปฏิบัติ และผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ควรมีการซักซ้อม ทบทวน และปรับปรุงแผนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ระบบความปลอดภัยสามารถทำงานได้จริงเมื่อเกิดเหตุ	นักท่องเที่ยวต่างชาติที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ ผู้ประกอบการกิจกรรมกลางแจ้ง และชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยง โดยผลจากการประเมินถูกนำไปใช้กำหนดมาตรการเฉพาะพื้นที่ เช่น การปิดเส้นทางหรือกิจกรรมในช่วงฝนตกหนักหรือคลื่นลมแรง การจัดจุดพักร้อนและน้ำดื่มในช่วงคลื่นความร้อน การกำหนดเส้นทางอพยพและจุดปลอดภัย การจัดทำป้ายเตือนหลายภาษา การประสานข้อมูลแจ้งเตือนจากหน่วยงานด้านอุตุนิยมวิทยา ทรัพยากรน้ำ สาธารณภัย หรือสาธารณสุข และการส่งต่อข้อมูลเตือนภัยผ่านผู้ประกอบการ โรงแรม มัคคุเทศก์ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และช่องทางออนไลน์ของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ ควรมีการซักซ้อมแผนร่วมกับชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยปีละครั้ง พร้อมบันทึกบทเรียนหลังการซ้อมหรือหลังเกิดเหตุจริง เพื่อนำไปปรับปรุงแผนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ แผนการจัดการความเสี่ยงและวิกฤต รวมทั้งการเตรียมพร้อมในภาวะปกติ มาตรการดำเนินการในภาวะภัยพิบัติ และมาตรการคุ้มครองกลุ่มเปราะบางพิเศษ ☐ รายงานด้านสุขภาพและความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว	

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
		☐ ระบบติดตามและรายงานความเสี่ยง เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● Crisis Management in Tourism เข้าถึงได้ที่ https://www.unwto-tourismacademy.ie.edu/2024/05/crisis-management-tourism ● UN Toolbox for Crisis Communications in Tourism เข้าถึงได้ที่ https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284413652	

2.5 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการสิ่งแวดล้อม มลพิษ ของเสีย และการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

2.5.1 ที่มาและความสำคัญ

ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีคุณค่าและสามารถดำรงอยู่ได้ในระยะยาว เพราะหากทรัพยากรเสื่อมโทรม แหล่งน้ำไม่สะอาด ขยะสะสม หรือสภาพแวดล้อมไม่น่าอยู่ ย่อมส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของพื้นที่ ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว และคุณภาพชีวิตของชุมชน ดังนั้น การดำเนินงานในด้านนี้จึงไม่ใช่เพียงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้น แต่เป็นการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชน และขีดความสามารถของระบบนิเวศ โดยเฉพาะในบริบทของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทำให้ภัยแล้ง น้ำท่วม คลื่นความร้อน และเหตุการณ์สภาพอากาศรุนแรงเกิดขึ้นบ่อยและส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น แหล่งท่องเที่ยวจึงควรมีระบบจัดการสิ่งแวดล้อมที่เข้มแข็ง ครอบคลุมตั้งแต่การคุ้มครองระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิต การจัดการน้ำ พลังงาน การเดินทาง มลพิษและของเสีย ไปจนถึงการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการในพื้นที่ดำเนินงานอย่างรับผิดชอบ เพื่อให้การท่องเที่ยวสามารถพัฒนาได้โดยไม่ทำลายฐานทรัพยากรที่เป็นคุณค่าหลักของพื้นที่ในระยะยาว

2.5.2 ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดี

การคุ้มครองระบบนิเวศสิ่งมีชีวิตในป่า ภูมิทัศน์และการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม

การรักษา ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพเป็นพื้นฐานของคุณค่าแหล่งท่องเที่ยวในระยะยาว แหล่งท่องเที่ยวควรมีระบบปกป้องพื้นที่ธรรมชาติ คุ้มครองสิ่งมีชีวิตในป่าทั้งในแง่การล่า การจับ การค้า และการแสดง ป้องกันการนำเข้าและแพร่กระจายของสิ่งมีชีวิตต่างถิ่นที่รุกราน รวมถึงกำหนดแนวทางการมีปฏิสัมพันธ์กับสัตว์ป่าที่เคารพในสวัสดิภาพสัตว์ และไม่รบกวนพฤติกรรมตามธรรมชาติ ควบคู่กับการวางแผนการใช้ที่ดินที่ควบคุมการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง และเผยแพร่ข้อมูลให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับทราบ ครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 4 หมวดที่ 1 ข้อ 53-60

ซึ่งในการระบุพื้นที่เปราะบาง แหล่งท่องเที่ยวควรเริ่มจากการตรวจสอบข้อมูลทางการที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ เช่น แนวเขตอุทยานแห่งชาติ พื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่ป่า ระบบนิเวศชายฝั่งและทะเล แหล่งน้ำ พื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม พื้นที่กัดเซาะชายฝั่ง และข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมือง จากนั้นจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาซ้อนทับกับข้อมูลการใช้พื้นที่ท่องเที่ยวจริง เช่น เส้นทางท่องเที่ยว จุดชมวิว ท่าเรือ ชายหาด เส้นทางเดินป่า พื้นที่กิจกรรมทางน้ำ หรือพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวหนาแน่น เพื่อระบุว่าพื้นที่ใดมีความเสี่ยงต่อการถูกรบกวนหรือเสื่อมโทรมเป็นพิเศษ ทั้งนี้ หากข้อมูลจากฐานข้อมูลกลางยังไม่เพียงพอ แหล่งท่องเที่ยวควรจัดทำการศึกษาภาคสนามร่วมกับหน่วยงานด้านทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชน และผู้เชี่ยวชาญใน

พื้นที่ เพื่อประเมินสถานะของระบบนิเวศ ชนิด พันธุ์สำคัญ จุดเสี่ยงต่อการกัดเซาะ ไฟป่า น้ำท่วม ดินถล่ม หรือการใช้พื้นที่เกินขีดความสามารถ และ

นำผลที่ได้ไปกำหนดเขตพื้นที่ใช้งาน พื้นที่ควบคุม กิจกรรม และพื้นที่ที่ควรฟื้นฟูหรือจำกัดการเข้าถึง อย่างชัดเจน

ตัวอย่างการคุ้มครองระบบนิเวศ สิ่งมีชีวิตในป่า ภูมิทัศน์ และการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม
ที่มา: รวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน

น้ำเป็นทรัพยากรที่เชื่อมโยงกับเกือบทุกกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว ตั้งแต่การบริโภค การรักษาความสะอาด ระบบนิเวศ ไปจนถึงการเกษตร และการดำรงชีวิตของชุมชน แหล่งท่องเที่ยวควรประเมินและจัดทำข้อมูลความเสี่ยงด้านน้ำอย่างสม่ำเสมอ กำหนดเป้าหมายลดการใช้น้ำที่วัดผลได้

ติดตามคุณภาพน้ำดื่ม น้ำเพื่อสันทนาการ และน้ำในระบบนิเวศ เผยแพร่ผลต่อสาธารณะ และมีระบบตอบสนองต่อปัญหาคุณภาพน้ำอย่างทันท่วงที โดยดำเนินการร่วมกับหน่วยงานและผู้ประกอบการในพื้นที่อย่างจริงจัง เพื่อให้มั่นใจว่าการท่องเที่ยวไม่กระทบต่อความต้องการน้ำของชุมชนและระบบนิเวศ ครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 4 หมวดที่ 2 ข้อ 61-64

การจัดการพลังงานการส่งเสริมพลังงาน

หมุนเวียนและการเดินทางที่มีผลกระทบต่อ

การลดการใช้พลังงานจากเชื้อเพลิงฟอสซิลและการส่งเสริมการเดินทางที่ปล่อยมลพิษต่ำเป็นส่วนสำคัญของการลดรอยเท้าคาร์บอนจากการเดินทาง (Carbon Footprint) ของภาคการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดเป้าหมายเชิงปริมาณในการลดการใช้พลังงานและเพิ่มสัดส่วนพลังงานหมุนเวียน ควบคู่กับการออกแบบระบบเดินทางภายในพื้นที่ที่ช่วยลดการพึ่งพารถยนต์ส่วนตัว เช่น การจัดทำเส้นทางจักรยานหรือเส้นทางเดินเท้าที่เชื่อมโยงจุดท่องเที่ยวสำคัญ ที่พัก ร้านอาหาร ตลาดชุมชน ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จุดจอดรถ และจุดเชื่อมต่อขนส่งสาธารณะเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เส้นทางดังกล่าวควรคำนึงถึงความปลอดภัย ความต่อเนื่องของทางเดินหรือทางจักรยาน ป้ายบอกทาง จุดพักร่มเงา แสงสว่าง จุดจอดจักรยาน และการเข้าถึงของคนทุกกลุ่ม เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกเดินหรือใช้จักรยานเป็นทางเลือกในการเดินทางระยะสั้นได้

จริง ลดการใช้รถในพื้นที่ ลดความแออัด ลดมลพิษทางอากาศ และลดผลกระทบต่อทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 4 หมวดที่ 2 ข้อ 65–68 ตัวอย่างการดำเนินงานที่เห็นได้ชัด เช่น อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ซึ่งส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้าชมพื้นที่ด้วยการเดิน จักรยาน และรถรางไฟฟ้า เพื่อเชื่อมโยงโบราณสถานหลายจุดภายในพื้นที่และลดการใช้รถยนต์ในแหล่งท่องเที่ยว ขณะที่สิงคโปร์พัฒนาเครือข่ายเส้นทางเชื่อมสวนและทางจักรยานที่เชื่อมต่อสวน พื้นที่ธรรมชาติ จุดนัดพบ และการขนส่งสาธารณะเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ส่วนลูบลิยานา ประเทศสโลวีเนีย ใช้แนวทางเขตเมืองปลอดรถบางส่วนร่วมกับทางเดินเท้า ทางจักรยาน และจักรยานสาธารณะ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวหลักในเมืองได้โดยไม่ต้องใช้รถยนต์ ตัวอย่างเหล่านี้สะท้อนว่า การลดรอยเท้าคาร์บอนจากการเดินทางควรเริ่มจากการออกแบบเส้นทางที่เชื่อมโยงจุดท่องเที่ยว จุดบริการ และระบบขนส่งเข้าด้วยกันอย่างปลอดภัยและใช้งานได้

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

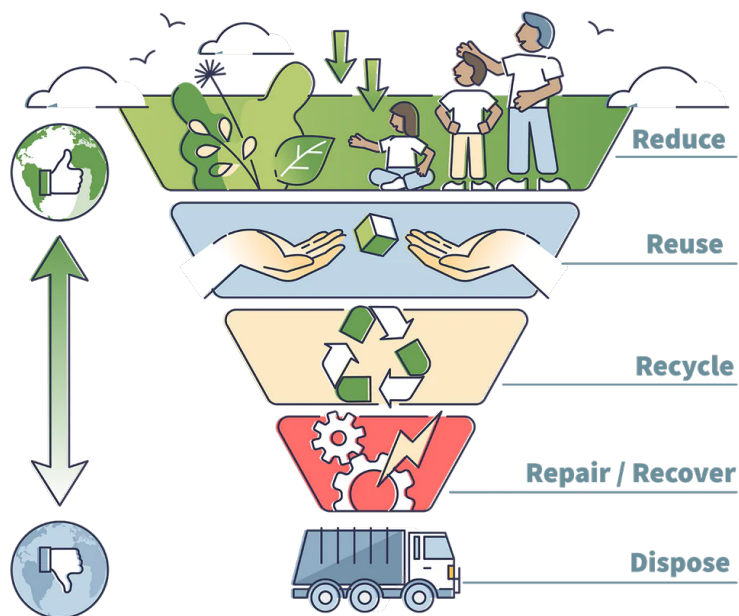
ที่มา: Thailand Tourism Directory, กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

การจัดการมลพิษน้ำเสียและของเสีย อย่างเป็นระบบ

การจัดการมลพิษและของเสียที่ดีต้องเริ่มจากการประเมินสภาพปัญหาในพื้นที่จริงก่อน จากนั้นจึงกำหนดมาตรการที่ครอบคลุมทั้งมลภาวะทางเสียงและแสง การบำบัดน้ำเสีย การลดปริมาณขยะโดยเฉพาะพลาสติกใช้ครั้งเดียวและ

เศษอาหาร การแยกและรีไซเคิลขยะตั้งแต่ต้นทาง และการกำจัดขยะที่เหลืออย่างปลอดภัย ทั้งนี้ต้องดำเนินการควบคู่กับการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ชุมชน และผู้ประกอบการ เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมในระยะยาว พร้อมติดตามผลและรายงานความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ ครอบคลุมเกณฑ์ด้านที่ 4 หมวดที่ 3 ข้อ 69–75

Waste Hierarchy Pyramide

แผนภาพลำดับขั้นการจัดการของเสีย

ที่มา: Fity Club, Waste Hierarchy

การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

การรับมือกับการเปลี่ยนแปลง

สภาพภูมิอากาศและการ

สนับสนุนผู้ประกอบการ

การขับเคลื่อนงานด้านสิ่งแวดล้อมในระดับแหล่งท่องเที่ยวจะเกิดผลจริงได้ก็ต่อเมื่อหน่วยงานบริหารจัดการพื้นที่ ชุมชน และผู้ประกอบการในพื้นที่มีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ แหล่งท่องเที่ยวจึงควรกำหนดเป้าหมายลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกควบคู่กับการจัดทำแผนรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยเริ่มจากการระบุแหล่งปล่อยหลักของพื้นที่ เช่น การใช้ไฟฟ้า เชื้อเพลิง การเดินทางของนักท่องเที่ยว การจัดการขยะ น้ำเสีย และการใช้ทรัพยากรของสถานประกอบการ จากนั้นควรสนับสนุนให้ผู้ประกอบการจัดเก็บข้อมูลด้านพลังงาน น้ำ ของเสีย น้ำเสีย และการเดินทางอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่ระบบการตรวจวัด รายงาน และทวนสอบผลการดำเนินงาน (Measurement, Reporting and Verification: MRV) ที่มีความน่าเชื่อถือ เช่น การกำหนดแบบฟอร์มกลางสำหรับรายงานข้อมูล การสรุปผลเทียบกับปีฐานหรือเป้าหมาย และการ

ตรวจสอบข้อมูลด้วยหลักฐานประกอบ เช่น ใบแจ้งหนี้ค่าไฟฟ้า ใบเสร็จค่าน้ำมัน บันทึกน้ำหนักขยะ หรือรายงานระบบบำบัดน้ำเสีย

นอกจากการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกแล้ว แหล่งท่องเที่ยวควรมีแผนการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ระบุมาตรการปรับตัวอย่างชัดเจนตามความเสี่ยงของพื้นที่ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง คลื่นความร้อน พายุ การกัดเซาะชายฝั่ง ระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น ไฟป่า หรือความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ ทั้งนี้ มาตรการปรับตัวไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดเหตุ แต่ควรถูกออกแบบเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน การบริหารจัดการนักท่องเที่ยว การดูแลทรัพยากรธรรมชาติ และการสนับสนุนผู้ประกอบการให้สามารถปรับการดำเนินงานของตนให้รองรับความเสี่ยงด้านภูมิอากาศได้จริง ดังตารางต่อไปนี้ที่จะแสดงตัวอย่างมาตรการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่แหล่งท่องเที่ยวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ตามบริบทของพื้นที่

ตาราง 15 แสดงตัวอย่างมาตรการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่แหล่งท่องเที่ยวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ตามบริบทของพื้นที่

ประเด็น	มาตรการ	ตัวอย่างการดำเนินงาน
โครงสร้างพื้นฐานที่ทนทานต่อสภาพภูมิอากาศ	ปรับปรุงอาคาร เส้นทาง และระบบสาธารณูปโภคให้รองรับน้ำท่วม พายุ คลื่นความร้อน และระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น	ยกระดับอาคารหรือศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม ปรับปรุงทางเดินและถนนให้ระบายน้ำได้ดี ใช้วัสดุสะท้อนความร้อน เพิ่มร่มเงา และออกแบบอาคารให้ระบายอากาศได้ดี รวมทั้งเป็นมิตรต่อผู้ใช้ที่มีความต้องการพิเศษ หรือข้อจำกัดทางกายภาพหรือสุขภาพ
การปรับตัวโดยอาศัยระบบนิเวศ	ใช้ระบบนิเวศเป็นกลไกในการลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ และรักษาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว	ฟื้นฟูป่าชายเลน แนวปะการัง สันทราย ชายฝั่ง หรือป่าต้นน้ำ เพื่อช่วยลดแรงคลื่น ลดการกัดเซาะชายฝั่ง รักษาแหล่งน้ำ และคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพ
การบริหารจัดการน้ำ	ลดความเสี่ยงจากภัยแล้ง น้ำไม่เพียงพอ และความขัดแย้งในการใช้น้ำระหว่างการท่องเที่ยวกับชุมชน	ติดตั้งอุปกรณ์ประหยัดน้ำในสถานประกอบการ จัดทำระบบเก็บน้ำฝน นำน้ำที่ผ่านการบำบัดกลับมาใช้ใหม่ในงานภูมิทัศน์ และกำหนดแนวทางการใช้น้ำในช่วงภัยแล้ง
การจัดการความร้อนและสุขภาพนักท่องเที่ยว	ลดความเสี่ยงจากคลื่นความร้อน และเพิ่มความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว พนักงาน และชุมชน	จัดจุดพักร่มเงา จุดบริการน้ำดื่ม ปรับช่วงเวลากิจกรรมกลางแจ้งเป็นช่วงเช้าหรือเย็น จัดระบบแจ้งเตือนความร้อน อบรมเจ้าหน้าที่ให้รับมือกับอาการเจ็บป่วยจากความร้อน และเพิ่มพื้นที่สีเขียวในแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน
การจัดการภัยพิบัติและระบบเตือนภัยล่วงหน้า	เตรียมความพร้อมต่อเหตุการณ์รุนแรงที่อาจกระทบต่อชีวิตทรัพย์สิน และการดำเนินงานของแหล่งท่องเที่ยว	จัดทำแผนอพยพ เส้นทางอพยพ จุดปลอดภัย ระบบแจ้งเตือนพายุ น้ำท่วม คลื่นลมแรง หรือไฟป่า พร้อมซักซ้อมแผน

ประเด็น	มาตรการ	ตัวอย่างการดำเนินงาน
		ร่วมกับชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
การใช้ข้อมูล ภูมิอากาศในการ วางแผนท่องเที่ยว	ใช้ข้อมูลสภาพอากาศและความเสี่ยง ประกอบการบริหารจำนวน นักท่องเที่ยว กิจกรรม และช่วงเวลา ท่องเที่ยว	ปรับปรุงพื้นที่ท่องเที่ยวตามฤดูกาลและ ความเสี่ยง จำกัดกิจกรรมในช่วงคลื่นลม แรงหรือฝนหนัก กระจายนักท่องเที่ยวไป ยังพื้นที่รอง และลดการพึ่งพาแหล่ง ท่องเที่ยวที่เปราะบางต่อสภาพภูมิอากาศ
การสนับสนุน ผู้ประกอบการ	ทำให้ธุรกิจในพื้นที่สามารถลดการ ปล่อยก๊าซเรือนกระจก และปรับตัว ต่อความเสี่ยงด้านภูมิอากาศได้จริง ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว	จัดอบรมเรื่องการจัดการพลังงาน น้ำ ของเสีย และความเสี่ยงด้านภูมิอากาศ สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุนหรือ แรงจูงใจสำหรับระบบประหยัดน้ำ พลังงานสะอาด พลังงานสำรอง หรือ โครงสร้างพื้นฐานที่ทนทานต่อสภาพ อากาศ
การสื่อสารและสร้าง ความตระหนักรู้	ทำให้นักท่องเที่ยว ชุมชน และ ผู้ประกอบการเข้าใจความเสี่ยง และ ปรับตัวได้เหมาะสม	ให้ข้อมูลสภาพอากาศและความเสี่ยงแบบ เป็นปัจจุบันผ่านป้าย เว็บไซต์ ศูนย์บริการ นักท่องเที่ยว หรือสื่อสังคมออนไลน์ รณรงค์การใช้น้ำและพลังงานอย่าง รับผิดชอบ และสื่อสารอย่างโปร่งใสเมื่อ เกิดเหตุผิดปกติ

จากตัวอย่างมาตรการข้างต้น จะเห็นได้ว่าการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของแหล่งท่องเที่ยวสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นที่ ความเสี่ยงหลัก และขีดความสามารถในการบริหารจัดการของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เห็นภาพการนำมาตรการไปใช้ในทางปฏิบัติมากขึ้น ตารางต่อไปนี้จึงยกตัวอย่าง

แหล่งท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศที่มีการดำเนินมาตรการบางส่วนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในด้านการฟื้นฟูระบบนิเวศ การจำกัดหรือปรับช่วงเวลาการใช้พื้นที่ การใช้ข้อมูลสิ่งแวดล้อมประกอบการบริหารจัดการ การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับความเสี่ยงด้านภูมิอากาศ และการส่งเสริมการเดินทางที่มีผลกระทบต่ำ

ตารางที่ 16 ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวที่มีการดำเนินมาตรการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยว	การนำไปใช้ในพื้นที่
อ่าวมาหยา จังหวัดกระบี่	ปิดพื้นที่เพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศ จำกัดการเข้าถึงชายหาด และจัดการแรงกดดันจากนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นตัวอย่างของการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการพื้นที่เปราะบาง เพื่อให้ระบบนิเวศชายฝั่งและทะเลมีช่วงเวลาฟื้นตัวก่อนกลับมาเปิดรับนักท่องเที่ยว
หมู่เกาะสิมิลันและหมู่เกาะ สุรินทร์ จังหวัดพังงา	ปิดการท่องเที่ยวตามฤดูกาลในช่วงมรสุม เป็นตัวอย่างของการใช้ข้อมูลฤดูกาลและความเสี่ยงจากสภาพอากาศในการกำหนดช่วงเปิด-ปิดพื้นที่ ลดความเสี่ยงด้านความปลอดภัย และเปิดโอกาสให้ระบบนิเวศทางทะเลฟื้นตัว
Gardens by the Bay ประเทศสิงคโปร์	การออกแบบอาคารและระบบทำความเย็นที่ใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นตัวอย่างของการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวให้ลดการใช้พลังงาน และสนับสนุนการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก
เครือข่ายเส้นทางเชื่อมสวน ประเทศสิงคโปร์	ทางเดินและทางจักรยานเชื่อมสวน พื้นที่นันทนาการ และจุดต่าง ๆ ในเมือง เป็นตัวอย่างของการออกแบบระบบเดินทางผลกระทบต่ำ เพื่อลดการใช้รถยนต์ ลดรอยเท้าคาร์บอนจากการเดินทาง และเชื่อมโยงพื้นที่ท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน

2.5.3 ฐานข้อมูลผู้ให้บริการ

หน่วยงานที่รับผิดชอบบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวสามารถสืบค้นข้อมูล แนวทาง และผู้ให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม มลพิษ ของเสีย และการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จากฐานข้อมูลที่หน่วยงานภาครัฐรวบรวมหรือรับรองไว้ โดยอาจต้องใช้หลายฐานข้อมูลประกอบกัน เช่น ระบบข้อมูลสิ่งแวดล้อมของกรมควบคุมมลพิษ สำหรับอ้างอิง

มาตรฐานคุณภาพน้ำ อากาศ และเสียง ระบบข้อมูลพื้นที่คุ้มครองและความหลากหลายทางชีวภาพของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สำหรับอ้างอิงกรอบการคุ้มครองระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิต และข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของกรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม สำหรับกรอบการประเมินความเสี่ยงและแนวทางการลดก๊าซเรือนกระจก ดังตาราง 17

ตาราง 17 แสดงฐานข้อมูลผู้ให้บริการและแหล่งสืบค้นที่เกี่ยวข้อง

ฐานข้อมูลผู้ให้บริการ	วัตถุประสงค์การใช้
ระบบข้อมูลสิ่งแวดล้อมและมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมของกรมควบคุมมลพิษ	- ใช้อ้างอิงมาตรฐานคุณภาพน้ำ อากาศ เสียง และการจัดการของเสีย รวมถึงฐานข้อมูลสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อประกอบการกำหนดมาตรการจัดการมลพิษในพื้นที่ - เข้าถึงได้ที่ https://www.pcd.go.th/
ระบบข้อมูลพื้นที่คุ้มครองและความหลากหลายทางชีวภาพของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	- ใช้ค้นหาข้อมูลพื้นที่คุ้มครอง ชนิดพันธุ์สัตว์ป่าและพืชที่ควรคุ้มครอง และแนวทางการจัดการระบบนิเวศ เพื่อประกอบการวางแผนมาตรการคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพของแหล่งท่องเที่ยว - เข้าถึงได้ที่ https://catalog.dnp.go.th/dataset/prtc
ระบบข้อมูลและแนวทางการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของกรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม	- ใช้อ้างอิงกรอบการประเมินความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศ แนวทางการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และมาตรการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ - เข้าถึงได้ที่ https://e-learning.dcce.go.th/lrs_deqp/home2#courses_special
ระบบข้อมูลทรัพยากรน้ำและการบริหารจัดการน้ำของกรมทรัพยากรน้ำ	- ใช้สืบค้นข้อมูลแหล่งน้ำ การติดตามคุณภาพน้ำ และแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับพื้นที่ เพื่อประกอบการประเมินความเสี่ยงด้านน้ำและการวางแผนมาตรการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน - เข้าถึงได้ที่ https://webgis.dwr.go.th/
ระบบข้อมูลพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงานของกรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน (พพ.)	- ใช้ค้นหาข้อมูลเทคโนโลยีพลังงานทดแทน มาตรการอนุรักษ์พลังงาน และโครงการสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการกำหนดเป้าหมายและแผนงานด้านพลังงานของแหล่งท่องเที่ยว - เข้าถึงได้ที่ https://gis.dede.go.th/

2.5.4 ผลลัพธ์จากการดำเนินงาน

เมื่อแหล่งท่องเที่ยวสามารถบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างครบถ้วนและต่อเนื่อง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะสะท้อนให้เห็นจากคุณภาพของพื้นที่ที่ยังคงได้รับการดูแลรักษาในระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นแหล่งน้ำที่สะอาด ภูมิทัศน์ที่สวยงาม ระบบนิเวศที่สมบูรณ์ และสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่สำหรับทั้งนักท่องเที่ยวและชุมชน ขณะเดียวกัน การใช้ทรัพยากร พลังงาน การเกิดของเสีย และการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจะลดลงอย่างเป็นรูปธรรม ผู้ประกอบการในพื้นที่มีข้อมูล เครื่องมือ และแนวทางที่ช่วยให้สามารถดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างรับผิดชอบมากขึ้น รวมถึงเกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ชุมชน และภาคธุรกิจในการดูแลทรัพยากรร่วมกันอย่างเป็นระบบ ที่สำคัญ แหล่งท่องเที่ยวที่มีระบบจัดการสิ่งแวดล้อมที่เข้มแข็งจะมีความพร้อมในการรับมือกับความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ดีกว่า สามารถลดความเสียหาย พื้นที่ได้เร็ว และรักษาคุณภาพการให้บริการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง แม้อยู่ภายใต้

สถานการณ์ที่ท้าทายหรือเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2.5.5 การเชื่อมโยงกับเกณฑ์โรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

การดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงกัน ตั้งแต่การคุ้มครองระบบนิเวศ การบริหารจัดการน้ำและพลังงาน การควบคุมมลพิษและของเสีย ไปจนถึงการเตรียมความพร้อมต่อความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากประเด็นเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันโดยตรง หากดำเนินการเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งโดยไม่คำนึงถึงภาพรวม อาจทำให้การแก้ไขปัญหาไม่ต่อเนื่องและไม่เกิดผลในระยะยาว ดังนั้น เนื้อหาในส่วนถัดไปจึงนำเสนอแนวทางการดำเนินงานและตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีในแต่ละประเด็น พร้อมแสดงความเชื่อมโยงกับเกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบอ้างอิงในการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่อย่างเป็นระบบ

ตารางที่ 18 การเชื่อมโยงกับเกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

รหัส	การดำเนินงานที่จัดกลุ่มใหม่	เกณฑ์การประเมินสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเดิม																																	
		ตัวชี้ 4																																	
		หมวด 1								หมวด 2								หมวด 3								หมวด 4		หมวด 5							
		53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84		
	กลุ่มที่ 5 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการสิ่งแวดล้อม มลพิษ ของเสีย และการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	
ENV-01	ระบบนิเวศ ภูมิทัศน์ และการใช้ที่ดิน	*	*	*	*	*	*	*	*																										
ENV-02	การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน									*	*	*	*																						
ENV-03	การจัดการพลังงาน การส่งเสริมพลังงานหมุนเวียน													*	*	*	*								*										
ENV-04	การจัดการมลพิษ น้ำเสีย และของเสียอย่างเป็นระบบ																	*	*	*	*	*	*	*											
ENV-05	การเสริมความพร้อมของผู้ประกอบการต่อสภาพภูมิอากาศ																								*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

ตาราง 19 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการสิ่งแวดล้อม มลพิษ ของเสีย และการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
ENV-01 การ คุ้มครองระบบนิเวศ สิ่งมีชีวิตในป่า ภูมิ ทัศน์ และการใช้ ที่ดินอย่างเหมาะสม	แหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดมาตรการคุ้มครองระบบนิเวศ พื้นที่ธรรมชาติ สิ่งมีชีวิตในป่า ภูมิทัศน์ และการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสม โดยเริ่ม จากการระบุพื้นที่เปราะบางของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ไม่ใช่ พิจารณาจากการสังเกตทั่วไปเพียงอย่างเดียว แต่ควรใช้ข้อมูลจากหลาย แหล่งประกอบกัน เช่น ข้อมูลแนวเขตพื้นที่คุ้มครองและอุทยานแห่งชาติ ข้อมูลพื้นที่ป่าและทรัพยากรธรรมชาติ ข้อมูลพื้นที่ชายฝั่งและการกัด เซาะ ข้อมูลแหล่งน้ำและพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม ข้อมูลผังเมืองและข้อ กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน รวมถึงข้อมูลจากรายงานการประเมินผล กระทบสิ่งแวดล้อมหรือรายงานติดตามผลในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง จากนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลการใช้ พื้นที่ท่องเที่ยวจริง เช่น จำนวนและเส้นทางนักท่องเที่ยว จุดกิจกรรม พื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์หนาแน่น จุดที่พบขยะ น้ำเสีย การเหยียบย่ำพืช พรรณ การรบกวนสัตว์ป่า หรือความเสื่อมโทรมของภูมิทัศน์ เพื่อจำแนก ระดับความเปราะบางของพื้นที่ เช่น พื้นที่อนุรักษ์เข้มงวด พื้นที่ควบคุม กิจกรรม พื้นที่ใช้ประโยชน์ทั่วไป และพื้นที่ที่ต้องฟื้นฟู พร้อมกำหนด มาตรการที่เหมาะสมกับแต่ละระดับ เช่น จำกัดกิจกรรม จำกัดจำนวนผู้ เข้าพื้นที่ กำหนดเส้นทางเฉพาะ ปิดพื้นที่ชั่วคราว ติดตั้งป้ายเตือน ฝ้า ระวังผลกระทบ หรือจัดทำแผนฟื้นฟูระบบนิเวศ	แหล่งท่องเที่ยวจัดทำแผนที่พื้นที่เปราะบาง โดย รวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลทางการและการสำรวจ พื้นที่จริง เช่น แนวเขตพื้นที่คุ้มครอง พื้นที่ป่า แหล่งที่ อยู่อาศัยของสัตว์ป่า แนวปะการัง ภูเขาทะเล ป่าชาย เลน แหล่งน้ำ พื้นที่ชายฝั่งที่มีการกัดเซาะ พื้นที่เสี่ยง น้ำท่วม ดินถล่ม หรือไฟป่า รวมถึงข้อกำหนดการใช้ ประโยชน์ที่ดินตามผังเมือง จากนั้นนำข้อมูลดังกล่าว มาซ้อนทับกับข้อมูลการใช้พื้นที่ของนักท่องเที่ยว เช่น เส้นทางเดิน จุดชมวิว ชายหาด ท่าเรือ เส้นทาง จักรยาน หรือจุดกิจกรรมกลางแจ้ง เพื่อระบุพื้นที่ที่มี ความเสี่ยงสูงต่อการถูกรบกวนหรือเสื่อมโทรม โดยผล การวิเคราะห์ถูกนำไปใช้กำหนดมาตรการเฉพาะพื้นที่ เช่น พื้นที่ป่าชายเลนหรือแนวปะการังที่เปราะบางอาจ กำหนดให้ใช้เส้นทางเฉพาะและจำกัดกิจกรรม พื้นที่ ชายฝั่งที่มีการกัดเซาะอาจจำกัดการก่อสร้างหรือ กิจกรรมที่เพิ่มแรงกดดันต่อชายหาด พื้นที่ที่พบสัตว์ป่า หรือชนิดพันธุ์สำคัญอาจกำหนดระยะห่างและข้อห้าม ในการให้อาหารหรือรบกวนสัตว์ ส่วนพื้นที่ที่เสื่อม	ด้านที่ 4 หมวดที่ 1 ข้อ 53-60

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
		โทรมแล้วควรกำหนดมาตรการฟื้นฟู เช่น ปลุกพืชท้องถิ่น ฟื้นฟูป่าชายเลน ปรับเส้นทางเดิน ลดการเหยียบย่ำ หรือปิดพักฟื้นพื้นที่เป็นช่วงเวลา พร้อมติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ รายงานการอนุรักษ์ธรรมชาติและภูมิทัศน์ ☐ ข้อมูลพื้นที่ธรรมชาติ พื้นที่คุ้มครอง หรือรายการทรัพยากรธรรมชาติสำคัญของพื้นที่ ☐ แนวปฏิบัติสำหรับการปฏิสัมพันธ์กับสัตว์ป่าและพื้นที่ธรรมชาติ ☐ ข้อกำหนดด้านการใช้ที่ดินและการวางแผนเชิงพื้นที่ เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● Guidelines on Biodiversity and Tourism Development เข้าถึงได้ที่ https://www.cbd.int/doc/publications/tou-gdl-en.pdf	

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
ENV-02 การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ และน้ำอย่างยั่งยืน	แหล่งท่องเที่ยวควรมีระบบจัดการทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรน้ำที่ชัดเจน โดยให้ความสำคัญกับการปกป้องทรัพยากร การประเมินความเสี่ยงด้านน้ำ การลดการใช้น้ำ และการติดตามคุณภาพน้ำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและระบบนิเวศในระยะยาว ประเด็นนี้เชื่อมโยงกับการปรับตัวโดยตรง เพราะความเสี่ยงด้านน้ำ เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม หรือคุณภาพน้ำที่เปลี่ยนแปลง เป็นผลกระทบสำคัญจากสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อทั้งการท่องเที่ยวและการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่ ขณะเดียวกัน มาตรการลดการใช้น้ำและการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพช่วยลดการใช้พลังงานและการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากระบบสูบน้ำ ส่ง จัดเก็บ และบำบัดน้ำ และยังช่วยคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพผ่านการรักษาสมดุลของแหล่งน้ำและระบบนิเวศที่เกี่ยวข้อง	แหล่งท่องเที่ยวมีแนวทางจัดการน้ำและ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม โดยติดตามแหล่ง น้ำ การใช้น้ำ และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น พร้อม ตรวจสอบคุณภาพน้ำและเผยแพร่ข้อมูลให้ทราบ จากนั้นนำผลไปใช้ปรับปรุงการจัดการ เช่น การ ประหยัดน้ำในช่วงที่มีความเสี่ยง การใช้น้ำอย่างคุ้มค่า หรือการฟื้นฟูแหล่งน้ำร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีน้ำเพียงพอและไม่กระทบต่อระบบนิเวศของ พื้นที่ ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ รายงานการปกป้องทรัพยากรทางธรรมชาติ รวมทั้งแหล่งทรัพยากรของชุมชน เช่น ป่าชุมชน แหล่ง น้ำชุมชน ☐ รายงานการจัดการน้ำและความเสี่ยงด้านน้ำ รวมถึงการจัดสรรทรัพยากร การเข้าถึงและใช้ ประโยชน์ที่สมดุลระหว่างธุรกิจ ผู้ประกอบการ และผู้ อาศัยในชุมชน ☐ ข้อมูลการติดตามและวัดผลการใช้น้ำ	ด้านที่ 4 หมวดที่ 2 ข้อ 61-64

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
ENV-03 การจัด การพลังงาน การ เดินทางผลกระทบ ต่ำ และขนส่งยั่งยืน	แหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดเป้าหมายและมาตรการในการลดการใช้พลังงาน เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน ส่งเสริมพลังงานหมุนเวียน และพัฒนารูปแบบการเดินทางที่มีผลกระทบต่ำ โดยเฉพาะการออกแบบเส้นทางเดินเท้าและเส้นทางจักรยานที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว จุดบริการ และระบบขนส่งสาธารณะเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เช่น เส้นทางจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวไปยังจุดชมวิว ตลาดชุมชน แหล่งวัฒนธรรม ชายหาด ท่าเรือ หรือจุดเริ่มต้นกิจกรรมธรรมชาติ ทั้งนี้เส้นทางควรมีความปลอดภัย ใช้งานได้ต่อเนื่อง มีป้ายบอกทาง จุดพัก จุดจอดจักรยาน แสงสว่าง เอื้อต่อคนพิการหรือคนที่มีข้อจำกัดด้านสุขภาพ และการเชื่อมต่อกับพื้นที่บริการที่จำเป็น เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถลดการใช้รถยนต์ส่วนตัวในการเดินทางระยะสั้นได้จริง การดำเนินงานดังกล่าวช่วยลดการใช้เชื้อเพลิง ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ลดความแออัดในพื้นที่ท่องเที่ยว และลดแรงกดดันต่อพื้นที่ธรรมชาติจากการจราจรและโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เหมาะสม	แหล่งท่องเที่ยวจัดทำแผนเส้นทางเดินเท้าและเส้นทางจักรยานภายในพื้นที่ โดยเริ่มจากการระบุจุดท่องเที่ยวและจุดบริการที่ควรเชื่อมโยงกัน เช่น ที่จอดรถรวม ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวหลัก แหล่งท่องเที่ยวรอง ร้านอาหาร ตลาดชุมชน จุดชมวิว ท่าเรือ หรือจุดเชื่อมต่อขนส่งสาธารณะ จากนั้นออกแบบเส้นทางให้มีความต่อเนื่อง ปลอดภัย และเหมาะสมกับการใช้งานจริง เช่น แยกทางจักรยานออกจากถนนที่มีรถหนาแน่น กำหนดทางเดินที่มีร่มเงาและป้ายบอกทาง จัดจุดพักและจุดจอดจักรยานในตำแหน่งสำคัญ และเชื่อมเส้นทางกับแผนที่หรือสื่อประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ อาจกำหนดมาตรการสนับสนุนเพิ่มเติม เช่น บริการเช่าจักรยาน จุดจอดรถรวมบริเวณรอบนอกพื้นที่ การจำกัดรถยนต์ในบางโซน หรือการจัดเส้นทางท่องเที่ยวแบบเดินเท้าและจักรยาน เพื่อให้การลดรอยเท้าคาร์บอนจากการเดินทางเกิดขึ้นได้จริงในระดับพื้นที่	ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
		☐ มาตรการลดการใช้พลังงานและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน ☐ มาตรการส่งเสริมขนส่งสาธารณะและการเดินทางภายในพื้นที่ รวมทั้งระบบขนส่งที่ใช้พลังงานหมุนเวียน เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ตัวอย่าง คู่มือการปฏิบัติลดการใช้พลังงาน เข้าถึงได้ที่ https://e-report.energy.go.th/EPPO_files/hb-01.pdf	
ENV-04 การจัดการมลพิษ น้ำเสีย และของเสียอย่างเป็นระบบ	แหล่งท่องเที่ยวควรมีระบบจัดการมลพิษและของเสียที่ครอบคลุมทั้งมลภาวะทางเสียง มลภาวะทางแสง น้ำเสีย การลดปริมาณขยะ การแยกและรีไซเคิลขยะ การกำจัดขยะอย่างปลอดภัย และการป้องกันการทิ้งขยะในที่สาธารณะ โดยต้องให้ความสำคัญกับการลดที่ต้นทางและการเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เกี่ยวข้องควบคู่กับการจัดการปลายทางอย่างเหมาะสม การดำเนินงานนี้ช่วยเสริมความสามารถในการปรับตัวของพื้นที่ เพราะพื้นที่ที่มีระบบจัดการมลพิษและของเสียที่ดีมักฟื้นตัวจากเหตุการณ์วิกฤตได้เร็วกว่า ลดภาระต่อระบบสาธารณสุขในชว่่งนักท่องเที่ยวหนาแน่น และลดความเสี่ยงต่อสุขภาพและคุณภาพสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันยังช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากขยะ	แหล่งท่องเที่ยวมีแนวทางในการจัดการมลพิษและของเสียของพื้นที่ โดยเริ่มจากการประเมินแหล่งกำเนิดมลพิษหลัก ปริมาณน้ำเสีย ปริมาณและประเภทของขยะ รวมถึงจุดเสี่ยงต่อการทิ้งขยะหรือการสะสมมลพิษ จากนั้นกำหนดมาตรการเชิงป้องกันและเชิงปฏิบัติ เช่น การควบคุมเสียงและแสงในพื้นที่อ่อนไหว การติดตั้งหรือปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสีย การออกมาตรการลดพลาสติกใช้ครั้งเดียว การตั้งเป้าแยกขยะและรีไซเคิล การปรับระบบกำจัดขยะอย่างปลอดภัย และการรณรงค์ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ชุมชน และ	ด้านที่ 4 หมวดที่ 3 ข้อ 69-75

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
	และน้ำเสีย และช่วยคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพโดยลดการปนเปื้อนในดิน น้ำ แหล่งอาศัยของสัตว์ และภูมิทัศน์ธรรมชาติของพื้นที่	ผู้ประกอบการอย่างต่อเนื่อง พร้อมติดตามผลจริงในพื้นที่และรายงานความก้าวหน้า ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ มาตรการควบคุมมลภาวะทางเสียงและแสง ☐ รายงานการบำบัดน้ำเสียและการจัดการคุณภาพน้ำทิ้ง ☐ แผนจัดการขยะของแหล่งท่องเที่ยว ☐ แผนงานเรื่องการแยกขยะ พร้อมสถิติหรือรายงานปริมาณขยะ ☐ กิจกรรมรณรงค์และการให้ความรู้ในพื้นที่ เอกสารอ้างอิงเพิ่มเติม ● ตัวอย่าง รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในแหล่งท่องเที่ยว เข้าถึงได้ที่ http://lib.mnre.go.th/lib/achievement/a367.pdf ● Manual for Sustainable Waste Management in the Tourism Sector เข้าถึงได้ที่ https://www.thai-german-cooperation.info/wp-	

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
		content/uploads/2025/12/Manual-for-Sustainable-Waste-Management-in-the-Tourism-Sector.pdf	
ENV-05 การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	แหล่งท่องเที่ยวควรสนับสนุนให้ผู้ประกอบการในพื้นที่มีระบบตรวจวัดรายงาน และทวนสอบผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมและการลดก๊าซเรือนกระจก (Measurement, Reporting and Verification: MRV) อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการกำหนดขอบเขตข้อมูลที่ต้องติดตาม เช่น การใช้ไฟฟ้า เชื้อเพลิง น้ำ การเกิดขยะ น้ำเสีย และกิจกรรมการเดินทางที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จากนั้นจัดเก็บข้อมูลกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เช่น หน่วยไฟฟ้าที่ใช้ ปริมาณเชื้อเพลิง ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นและถูกคัดแยก ปริมาณน้ำเสียที่บำบัด และข้อมูลการเดินทางหรือขนส่งในพื้นที่เพื่อนำไปคำนวณผลการดำเนินงานและการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยข้อมูลที่ได้ควรถูกนำมารายงานในรูปแบบที่ตรวจสอบได้ เช่น ตารางติดตามรายเดือน รายงานประจำปีของแหล่งท่องเที่ยว โดยแยกตามประเภทแหล่งปล่อยหรือกิจกรรม พร้อมเปรียบเทียบกับปีฐาน เป้าหมายหรือมาตรการที่ดำเนินการแล้ว นอกจากนี้ ควรมีการทวนสอบความถูกต้องของข้อมูล เช่น การตรวจสอบใบแจ้งหนี้ค่าไฟฟ้า ใบเสร็จค่าน้ำมัน บันทึกการใช้น้ำหนักขยะ รายงานระบบบำบัดน้ำเสีย หรือการสุ่มตรวจข้อมูลจากผู้ประกอบการ เพื่อให้ผลการรายงานมีความน่าเชื่อถือและ	แหล่งท่องเที่ยวจัดทำระบบ MRV ระดับพื้นที่ โดยกำหนดแบบฟอร์มกลางให้ผู้ประกอบการ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ผู้ให้บริการนำเที่ยว ร้านค้า และสถานประกอบการในพื้นที่ รายงานข้อมูลด้านพลังงาน น้ำ ของเสีย และการเดินทางเป็นรายเดือนหรือรายไตรมาส ข้อมูลที่ควรจัดเก็บ ได้แก่ ปริมาณไฟฟ้าที่ใช้ ปริมาณเชื้อเพลิง ปริมาณน้ำใช้ ปริมาณขยะรวม ปริมาณขยะที่คัดแยกหรือรีไซเคิล ปริมาณน้ำเสียที่ได้รับการบำบัด และข้อมูลกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางของนักท่องเที่ยวหรือการขนส่งสินค้าในพื้นที่ จากนั้นหน่วยงานบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวนำข้อมูลดังกล่าวมาคำนวณและสรุปผลในระดับพื้นที่ เช่น ปริมาณการใช้พลังงานรวม แนวโน้มการใช้น้ำ ปริมาณขยะที่ลดลง สัดส่วนขยะที่นำกลับมาใช้ประโยชน์ และปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากกิจกรรมหลักของแหล่งท่องเที่ยว พร้อมเปรียบเทียบกับปีฐานและเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ควรมีการ	ด้านที่ 4 หมวดที่ 3 ข้อ 76–78 และหมวดที่ 4 ข้อ 79–80

ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน	ตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี	เกณฑ์GD
	สามารถใช้กำหนดมาตรการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของพื้นที่ได้จริง	ทวนสอบข้อมูลก่อนเผยแพร่ผล เช่น ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลกับใบแจ้งหนี้ บันทึกการใช้น้ำหนักขยะ รายงานการบำบัดน้ำเสีย หรือหลักฐานการดำเนินงานของผู้ประกอบการ เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องและสามารถนำไปใช้วางมาตรการต่อเนื่องได้ เช่น การปรับปรุงระบบแสงสว่าง การลดพลาสติกใช้ครั้งเดียว การเพิ่มจุดคัดแยกขยะ การส่งเสริมพลังงานสะอาด หรือการออกแบบระบบเดินทางคาร์บอนต่ำภายในแหล่งท่องเที่ยว ตัวอย่างเอกสารประกอบการประเมิน ☐ แผนงานด้านสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งแผนด้านปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แผนด้านการลดก๊าซเรือนกระจก และแผน MRV ☐ รายงานการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการในด้านการปรับตัวฯ การลดก๊าซ และ MRV ☐ ตัวอย่างการสื่อสารหรือประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการ	

3 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

3.1 บทสรุปภาพรวม

คู่มือแนวทางการดำเนินงานและตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีตามเกณฑ์การประเมินสำหรับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเชื่อมโยงกรอบเกณฑ์สากลกับการดำเนินงานจริงในบริบทของประเทศไทย โดยนำเกณฑ์การประเมินเดิมมาจัดกลุ่มใหม่ตามลักษณะงานและความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่ ออกเป็น 5 กลุ่มหลัก ได้แก่ การบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์และธรรมาภิบาล การส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนและการสืบสานวัฒนธรรม การบริหารจัดการนักท่องเที่ยว และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดกลุ่มดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถมองเห็นภาพรวมของการดำเนินงาน เข้าใจบทบาทของตนเอง และนำเกณฑ์ไปใช้ได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น แทนการดำเนินงานตามข้อกำหนดแบบแยกส่วนหรือเรียงตามลำดับเกณฑ์เพียงอย่างเดียว

สาระสำคัญที่เชื่อมโยงอยู่ในทั้ง 5 กลุ่มการดำเนินงาน คือความจำเป็นในการมีหน่วยงานหรือกลไกหลักที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน การใช้ฐานข้อมูลและตัวชี้วัดที่สามารถติดตามผลได้จริง และการบูรณาการมิติด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเข้าด้วยกันอย่างสมดุล นอกจากนี้ประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังเป็นเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้องกับทุกกลุ่มการดำเนินงาน ทั้ง

ในด้านการเตรียมความพร้อมและการปรับตัวต่อความเสี่ยง การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และการคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพ ดังนั้นคู่มือฉบับนี้จึงไม่ได้มุ่งเพียงสนับสนุนให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถดำเนินงานให้สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินเท่านั้น แต่ยังมุ่งเสริมสร้างระบบบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่มีความชัดเจน และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ในระยะยาวด้วย

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำคู่มือไปใช้

แหล่งท่องเที่ยวที่เพิ่งเริ่มต้นพัฒนาสู่ความยั่งยืน ควรให้ความสำคัญกับกลุ่มการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์และธรรมาภิบาล เป็นลำดับแรก เนื่องจากเป็นรากฐานของการดำเนินงานในทุกด้าน โดยเฉพาะการกำหนดหน่วยงานหรือกลไกหลักที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน การจัดทำฐานข้อมูลสินทรัพย์ของพื้นที่ และการวางแผนร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ทั้งหมดนี้จะช่วยให้การดำเนินงานในกลุ่มอื่น ๆ มีทิศทาง มีผู้รับผิดชอบ และสามารถติดตามผลได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ในการนำคู่มือไปใช้ ไม่จำเป็นต้องดำเนินการทุกประเด็นพร้อมกัน แต่ควรเริ่มจากการประเมินสถานะปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวเทียบกับตัวชี้วัดในแต่ละกลุ่ม จากนั้นจึงจัดลำดับความสำคัญตามความเร่งด่วน ความเสี่ยงศักยภาพของพื้นที่ และทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างเป็นขั้นตอนและสามารถปฏิบัติได้จริง คู่มือฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็น กรอบอ้างอิง และแนวทางประกอบการดำเนินงาน ไม่ใช่รายการข้อกำหนดที่ต้องปฏิบัติตามแบบตายตัว ดังนั้น แนวทางการดำเนินงานและตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีในแต่ละ

ละกลุ่มสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับขนาด ลักษณะ บริบท และข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่ได้ นอกจากนี้ เนื่องจากเกณฑ์ด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และบริบทของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานที่

รับผิดชอบควรทบทวนและปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานเป็นระยะ เพื่อให้การจัดการแหล่งท่องเที่ยวยังคงสอดคล้องกับแนวทางสากล สถานการณ์ปัจจุบัน และความต้องการของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

4 บรรณานุกรม

“GSTC-Destination-Criteria-v2.0-with-SDGs.Pdf.” n.d. Accessed March 18, 2026.

<https://www.gstc.org/wp-content/uploads/GSTC-Destination-Criteria-v2.0-with-SDGs.pdf>

“Sustainable Development.” Accessed March 18, 2026. <https://www.untourism.int/sustainable-development>

World Tourism Organization (UNWTO), ed. *UNWTO Guidelines for Institutional Strengthening of Destination Management Organizations (DMOs) – Preparing DMOs for New Challenges*.

World Tourism Organization (UNWTO), 2019. <https://doi.org/10.18111/9789284420841>.

